

TEATER

5

MAI
1937

*Esti ja soome teatri
sõprusnumber*

Tallinna Linnapank

Tallinn, S. Karja tän. 7

Toimetab kõiki panga-
operatsioone sise- ja
välismaal

Telefon 426-75

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Ü. K.

Eesti Rahvapank

Tallinn, S. Karja 19

telefon 425-55

**Toimetab
kõiki pangaoperatsioone**

*Ostab ja müüb välisraha ja igasuguseid
kindlaprotsendilisi väärtpabereid*

Suurim ja täielisim riidekaubamaja

„LADU”

Tallinn, Valli 4

Telefon 450-23

Kõige odavamad
päevahinnad

**Alati saadaval kodu- ja välis-
maa viimased uudised**

Müük ka orderite peale

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT”.

Rätsepmeister J. PUKSBERG

Pikk tän. 37, Tallinn
Telefon 441-79

Teatan lugupidavalt Teile, et olen käesolevaks hooajaks saanud uusi mustreid suures valikus

Inglise ja kodumaa riided

I klassi töö, mis rahuldab kõige nõudlikuma tellija

Järelmaks võimaldatud

Samas antakse úurile frakke

A-S.

H-y MOSER & Co.

TALLINN

Asutatud
1826. a.

PIKK 19

TEL. 437-47

*Jällemüüjatele meie oma kelli müügiks ei
anna, mispärast neid ainult
meie juurest saab.*

Soovitab rikkalikemas valikus

tasku- ja käekelli maailma-
kuulsa H-y Moser & Co-ie vab-
rikust LE LOGLE SCHVEIZ.
Seina-, laua- ja äratuskelli.
Kette ja käevõrusid, kuld- ja
hõbeasju.

Parimat Rootsi kristalli.

Viini kondiitriäri ja kohvik

Joh. Toom

TALLINN, Pikk 1 * Osakond — Nunne 7

Telefon 429-73

Kuldamis- ja pildiraamimistöökoda

N. G. SOLOVJEV

Võtan vastu tellimisi igasuguste kuldamis- ja antiikesemete parandamise töödele ● Iko-
nostasside, kiriku kuplite ja ristide kulda-
mine, mööbli poleerimine ● Õlivärvi piltide
puhastamine ja lakkimine, gravüüride raamimine ● Omasin Petrogradis tööstuse

Kunstipärane töö

TALLINN, Narva maantee 35

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

OSCAR STUDE, Tallinn.

EKSPEDITSIOONI-ÄRI,

asutatud 1882. a.

Ladustamine — Inkasso — Kinnitus — Laevaagendid

Oma puksiirid ja laod raudtee ühendusega.

Oma autopark.

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE STOOMBOOT MAATSCHAPPI
AMSTERDAM, ESINDAJA.

O s a k o n n a d: PÄRNUS, Pühavaimu 8. TARTUS, Ulikooli 44.
VALGAS, Maleva 2. VILJANDIS, Lossi 8.

Kõigi kohtade telegr. aadress: „STUDEOS“.

RESERVEERITUD

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Ootamatult võib variseda ka
terveim ja tugevaim mees!

HAIGUS JA ÕNNETUS
VÕIB TEIDKI TABADA
KESET KÕIGE PAREMAT
IGA

EEKS-MAJA

elukindlustuse poliis kaitseb Teie
omakseid ootamatute raskuste eest

Aug. Tanseri

Tallinn, Vene 7, tel. 430-98

suurim valik

fotoaparaate ja -tarbeid odavate hindadega

BETTY BESPROSVANNY & POEG

kootud kauba suurladu

Tallinn, Suur Karja 8. Tel. 445-25

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulustestega „TEATRIT“.

A/S. TALLINNA LAEVAÜHISUS

LAEVAOMANIKUD JA LAEVAMAALKERID

SÜTE IMPORTOORID JA SPEDITOORID

PEAKONTOR TALLINNAS, S. KARJA 18

TELEFONID 426-90 (4 liini)

EKSPEDITSIOON:

Kaupade tollimine ja ekspedeerimine. Inkasso. Kinnitus. Korrespondendid kõigis suuremates südalinnades. Telefon 426-90; telefon tollil 460-04.

TOLLIVABALADU:

Laevade varustamine ja provianteerimine tollivabalaost. Ladu sadamas Uus Hollandi 6. Telefon 314-52. Kontor V. Sadama 3. Telefon 456-38 ja 441-80.

SÜTELADU:

Auru- ja sepaõed ning õvalu- ja küttekoks laost ja sadamas otse laevast alati saadaval. Kontor V. Sadama 3, telefonid 456-38 ja 441-80.

LAEVATARVETE KAUPPLUS JA PURJETOOKODA:

V. Sadama 3, telefonid 456-38 ja 441-80

RESERVEERITUD

EESTI AKTSIASECTS

C. SIEGEL

„POLARIS“

EESTI KINNITUS-A.-S.

võtab vastu järgmisi

KINDLUSTUSI:

tule-
murdvarguse-,
veo-
väärtsaadete-,
kasko- (laevakerede)
ja klaasikindlustusi

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid
ületavad

Kr. 948.000.—

Seltsi asutamisest peale on kah-
jude eest välja maksetud üle

Kr. 5.000.000.—

Soliidne edasikindlustus!

Kahjud likvideeritakse viivitamata!

Juhatus asub Tallinnas, Vana Viru 12.
Kõnetraat 426-66. Telegr.aadr.: „Polaris“
O s a k o n d asub Tartus, Suur Turg 11.
Kõnetraat 6-75.

Esindajad kõigis linnades ja maakohdades.

SANGAR kange
õlu

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulustega „TEATRIT“.

T Ü „MAJA“

Estonia teatri vastas

Ehitusmaterjalide
ja majatarvete

kauplus

Tel. 461-39

FOTOTARBED JA
AMATÖÖRTÖÖD

Moodsaid

suvehooaja

uudisriideid

suures mustrite valikus
trükkriideid

kõrgekvaliteedilisi

cotton-sukki

„Lady“,

„Luksus“,

„Urve“

võimlemis- ja

supelkostüüme

valmistab
t u n t u d
headuses

A/S.

OSKAR KILGAS

Tallinnas

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Suitsetage

ainult enneolemata kõrges headuses

MOKKA

ja parimaid inglise sigarette

ECBA

TUBAKAVABRIK **H. ANTON & Ko.**

HOTELL

„BRISTOL“

end. „Peterburg“

Tallinn, Rataskaevu 7
tel. 426-33

Soe ja külm jooksev
vesi ● Toad vannit-
toa ja tualetiga ● Kõik
mugavused ● Tuba-
des telefon ● Parim
köök

VÕÖRASTEMAJA-RESTORAN

„KULD LÕVI“

Tallinn, Harju 40

telef. 426-27, 438-86
ja 439-05

Põhjalikult ümberehitatud toad
jooksva sooja ja külma veega

Tubade hinnad kr. 3.50 alates

RESTORAN

PARIM KÖÖK

Teatrisõbrad celistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

TEATER

Lavakunsti ja -kirjanduse ajakiri

PEATOIMETAJA PAUL OLAK • TEGEV TOIMETAJA EDUARD REINING

Küesolev „TEATRI“ number ilmub eesti ja soome teatri sõprusnumbrina tagasihoidliku ülesandega lähemalt tutvustada eesti teatritegelasi ja -publikut soome teatrielu tänapäevaga ja ajalooga. Samaaegselt soome teatrihuvilised leiavad siit üksikasjalise ülevaate eesti kutseliste teatrite tööst 1936/37. a. hooajal.

Ajakirja piiratud ruum ja väga kitsad majanduslikud võimalused ei luba meil ammendavalt haarata kõiki Soome teatrielu avaldusi ega sukelduda teatriprobleemide sügavusisse. Oleme püüdnud võimaluste piirides pakkuda lugejale linnulennulise ülevaate Soome teatrikuultuuri arengust, selle tänapäeva seisundist ning mõningaist aktuaalsemaid päevaprobleemest.

Selle numbri ilmutamisega ei taheta harjutada omapoolset ilukõnelust õilsa hõimuaate ja soome-silla teemadel, vaid selle koostamist on innustanud vajadus rahuldada oma rohkearvulise lugejaskonna soove lähemalt tutvuda vennasrahva teatrieluga, kellega läbikäimine on muutunud eriti vilkaks viimaseil aastail. See oleks ühtlasi nende südamlike ja siraste sõprussidemete kinnitamine meie poolt, mis juba aastaid seob soome ja eesti teatritegelasi. Teatritegelased on võinud isiklikus läbikäimises korduvvalt veenduda, et aasta-tuhandete eest meid ühisesse hõimu siduv veri on tänapäevalgi paksem kui Soome lahe vesi, mis meid nüüd üksteisest lahutab.

TOIMETUS

Aikakauskirja „Teater“in tämänkertainen numero ilmestyy Viron ja Suomen teatterien ystävyysnumerona, jonka vaatimaton tarkoitus on tutustuttaa lähemmin virolaisia teatterihenkilöitä ja yleisöä Suomen teatterielämän nykypäivään sekä historiaan. Samalla löytävät suomalaiset teatteriharrastajat siitä seikkaperäisen katsauksen Viron vakituisten teatterien työhön v.v. 1936/37 teatterikautena.

Aikakauskirjan rajoitettu tila sekä sängen ahtaat taloudelliset mahdollisuudet eivät salli meidän tyhjentävästi käsitellä kaikkia Suomen teatterielämän ilmauksia eikä syventyä kaikkiin teatterikysymyksiin. Olemme yrittäneet mahdollisuuksien rajoissa tarjota lukijoille linnunperspektiivistä tasauksen suomalaisen teatterikulttuurin kehitykseen, sen nykyiseen asemaan sekä joihinkuihin tärkeimpiin päivänongelmiin.

Tämän numeron julkaisemisen tarkoituksena ei ole kaunopuheisesti alleviivata heimo-aatteen ja Suomensillan ajatusta, vaan sen kokoonpanoa on innoittanut tarve tyydyttää monilukuisen lukijakunnan toivetta tutustua lähemmin veljeskansan teatterielämään, johon varsinkin viime vuosina suhteet ovat suuresti vilkastuneet. Se haluaisi samalla mekitä näitten sydämellisten ja vilpittömän ystävyyssiteitten hujentamista, jotka jo vuosikausia ovat yhdistäneet Viron sekä Suomen teatteriväkeä. Teatteriväki itse on voinut henkilökohtaisen kosketuksen kautta yhä uudelleen vakuuttautua siitä, että vuosituhansia meitä yhteisheimoksi sitova veri on tänäpäivänäkin sakeampi Suomenlahden vettä, joka meidät eroittaa toisistamme.

TOIMITUS

Tervituseks

Lubage mul avaldada suurt rõõmu, et eesti teatriajakiri tahab oma kevadnumbris erilist tähelepanu pühendada soome teatrielule. Loodetavasti oskame me küllalt hinnata seda tähelepanuosutust.

Minul isiklikult on alati olnud tunne, et eestlaste pool tehakse meie ühise asja heaks märksa rohkem ja tõhusamat tööd kui meil. Võin siiski kinnitada, et see ei johtu hea tahtmise puudusest, vaid pigemini soome aeglusest. Ent eesti teater on just viimaseil ajal leidnud Soomes palju uusi sõpru. Eesti kolleegide saavutusi on õpitud tundma ja ihalema. Omalt poolt võin öelda, et kuigi mu tunded kipuvad Soomelahe lõunarannikule, kus mul on juba mitmeid lähedasi sõpru, tahaksin eesti-soome teatrite ühist tulevikku ometi mõelda puhtpraktilise küsimusena. Kujutlen eesti ja soome teatrit tulevikus ühise jõulise tervikuna. Ma ei näe mingit ohtu selles, kui eesti ja soome teatrid läheneva läbikäimise tulemusena üha enam jälgiksid samu vaateid ja voole, et siis ühiselt minna „suurde maailma“, vallutama oma ruumi päikese all. Eraldi oleme ehk liiga väikesed, koos aga võiksime ehk luua teatrikultuuri, millele muu maailm oleks sunnitud pöörma tõsist tähelepanu. Ja meile enestelegi võiks liikumisala avardamine anda uut nägemusjõudu.

Enne muud on tähtis, et õpiksime üksteist tundma. Tärkaks uusi ideid, leiutaksime uusi töövise, kui oleks vaid rohkem läbikäimist ja kui paremini tunneksime üksteist. Nüüd eesti teatriajakiri tutvustab oma lugejale soome lavakunsti. Ka Soome pool peab suudetama teha midagi samaväärtuslikku. Ehk saabub varsti aeg suure ühise kokkutuleku korralduseks, et kogu eesti ja soome teatrirahval oleks võimalus üksteist ligemalt tundma õppida.

Soovin meie ühistele püüetele soodsaid olusid ja läkitan kõigile oma eesti sõpradele armsaid tervitusi!

Helsingis, mais 1937.

Eino Salmelainen

Elav kontakt

On füüsilist vere ülekannet, on ka vaimset. Sama seadus maksab aga mõlemate kohta. Et vereülekanne tõhusalt teostuks, peab see sündima samasse vererühma kuuluvate vahel, täiesti niisama sünnib ka vaimne rikastumine ja vahetus kõige hõlpsamini sugulasrahvuste vahel.

Ilma elava kontaktita jääb kõik vaimne vahetus ainult teooriakts. Seda on ka teised teadnud: nii venestamisajal kui ka hiljem Saksa okupatsiooni ajal katsuti kõikide abinõudega just nimelt takistada Eesti-Soome elavat kokkupuudet.

Kõige võimsam, suggestiivsem kontakt sünnib ikkagi elavate inimeste kaudu. Selles peitub osa lavakunsti mõju saladusest.

Teater on suur propagandategur. Ta on ühtlasi suureks lähendajaks ja ühendajaks.

Tallinnas, nelipühil 1937.

Aino Kallas

Erkki Kivijärvi

S o o m e t e a t e r

Esimest korda esines soome teatrikunst suuremat tähelepanu äratavalt väljaspool kodumaad juba aastal 1885, millal Ida Aalberg külalisena Stokholmi kuninglikus teatris mängis Ofeeliat, kuna Hamleti osas esines kuulus itaalia näitleja Ernesto Rossi. See külastusendus, mil mõlemad peaosalised esinesid oma emakeelse, oligi soome tolleaegsele noorele näitekunstile parim võimalik välisesindus.

Kahekümneitsemeaastane Ida Aalberg, olles kümme aastat kuulunud endast vaid kaks aastat vanemasse soome teatrisse, oli siis juba hiilgav lavataht. Ta polnud mitte ainult noore soome teatri silmapaistvaim näitleja, vaid ta erandlik talent oli ulatunud kaugele ette oma ajast ja oma teatrist ning juba siis „olnuks ta rikastavaks kaunistuseks ükskõik millisele euroopa lavale“, nagu tunnistas Hjalmar Neiglick.

Ida Aalberg sooritas esimesed õppeaastad kodumaa lavadel, täiendades end siis Dresdeni, Müncheni ja Pariisi teatris, esines külalisena Ungaris ja saavutas siis mainitud esinemisega Stokholmis soome lavakunstile eriti tähelepanudava kunstilise võidu. Stokholmi arvustus tunnistas, et külalis-Ofeelia soomekeelseist sõnust olevat kostnud täiskõlalist tunnet, mis saavutanud oma kunstilise sihi veenvalt ja tugeva tõepärasusega. Rõhutati, et „kuulsal soome näitlejataril on ilmerikas miimika ja üldse väga kõrgele arenenud tehnika“. Ei viidetki selle kohta, et arvustatav näitleja oli pärit alles esimesi lapsesamme astuvast teatrist, millise tõisaja märkimine oleks veelgi silmapaistvamalt rõhutanud Ida Aalbergi talendi erandlikkust.

*

Soome kutseline teater on sündinud asjaarmastajate lavadelt, mis omakorda oli saanud alguse seltskondlikust näitemängu harrastusest, mida Soomes möödunud sajandi keskel tärkas õige rikkalikult ja mille suurimaks sündmuseks oli Paciuse ooperi „Kung Karls jakt“ ettekanne a. 1852. Kui ka üliõpilased asutasid oma näiteringi, kuuldj lavalt varsti ka soomekeelset sõna. See oli nimelt a. 1858, kui Pietari Hannikaise „Silmamoonutaja“ esimest korda soome keeles ette kanti. Ja varsti järgnesid sellele soomekeelsele esilavastusele sama autori vabalt soomendatud Holbergi näendid — „Erasmus Montanus“, „Mäckiä Jeppe“ j. t.

Agaga soomekeelne teatritegevus ei jäänud mitte ainult üliõpilaskonna asjaks. 1864. a. asutati Helsingis Soome Selts (Suomalainen Seura), mille eesmärgiks oli edendada soome keele eluõigusi haritlaskonnas, ja märtsis a. 1865 lavastati selle seltsi korraldusel Körneri

„Die Sühne“, mis oli esimeseks soomekeelseks dramaatenduseks.

Märksa sihiteadlikumaks muutus soomekeelne lavategevus siis, kui asjaarmastajate algatusi hakkas juhtima dr. Kaarlo Bergbom — seda enam, et samal ajal hakkas tärkama äratavat haljendust ka soome näitekirjanduse uudismaal. 1860. a. kevadel andis Soome Kirjanduse Selts Aleksis Kivile näidendi „Kullervo“ eest auhinna. Ühtlasi sama selts oli hakanud avaldama tõlkenäidendite sarja.

Agaga tähtsam oli siiski see, et algupäraselt lavakirjandust hakkas ilmuma järjest rikkalikumalt ja järjest väärtuslikumalt. Aleksis Kivi meisterteos „Nõmmekingsepä“ ilmus a. 1861, sama autori „Kihlus“ a. 1866, „Pögenikud“ ja „Oö ja päev“ a. 1876 ja viimaks — a. 1869 — „Lea“. Seega olid soome rahvusliku lavakunsti arenguks hädavajalised kirjanduslikud eeldused juba olemas ja soomekeelse teatri asutamise küsimus muutus aina aktuaalsemaks.

Agaga enne kui kõneleme teatri asutamisest, vaatleme veel mõningaid juhuslikumat laadi etendusit, mis soodustasid soome teatri sündi kindlasti tõhusamalt kui kõik kõned ja kirjutused sel teemil.

II

1868.—1869. a. vahetusel saatis Aleksis Kivi Kaarlo Bergbomile oma „Lea“ käsikirja. Ühel veebruaril õhtul, kui Bergbomi kodus oli koos suurem seltskond soome kultuuritegelasi, loeti Kivi uudisteos ette. Kõigi koosolijate üksmeelne vaimustus selgus sedamaid kindlaks otuseks, et tuleb leida võimalusi selle näidendi lavastamiseks. Agaga keegi ei teadnud, kes suudaks kanda „Lea“ suurt nimiosa.

Bergbomil oli agaga selleski suhtes oma kavatus — ta kutsus Lea osa kandjaks Uues teatris esinevat rootsi näitlejat pr. Charlotte Raa'd, kelle kunsti teatrituhvilises Helsingis väga austati.

— Ega siis Lea pea olema ometi tumm? — küsis pr. Raa, kui talle sellest kavatsusest kõneldi. — Ma ei oska ju soome keeles öelda muud kui vaid hyvää päivää...

Agaga Bergbom sai pr. Raa siiski soostuma. Proua hakkas hoolega õppima soome keelt; talle hangiti sõnasõnaline tõlge ja nii õppis ta Bergbomi juhatusel Lea osa varsti ära.

Sama aasta 10. mail oli Uues teatris „Lea“ esietendus. Nii näidendi kui ka pr. Raa edu oli täieline, kuigi Lea häälendamises võis märgata mõnevõrra võõrast kõla. Publiku vaimustus oli piiritu. Keegi proua tõmbas oma sõrmest kalli sõrmuse ja viskas lavale — Leale! Ühe lillekimbuga läks lavale kuldkäevõru, mille lukk kujutas loorberitega ümbritsetud kannelt — see oli tänutähis etenduse algatajalt dr. Bergbomilt.

1869. a. sügisel asutati Helsingis uus Soome Selts, mille eesmärgiks oli soomluse edendamine kunsti alal. Ja sellele seltsile kuuluski otsustav osa soomekeelse teatrikunsti arengus. Aprilli algul a. 1870 kandis selle seltsi näitering ette K. Bergbomi 2-vaatuselise tragöödia „Paola Morani“, mille autor oli kirjutanud nimelt pr. Raale ja mille esietendus jällegi kujunes eriti pidulikuks. Järgmisel sügisel korraldas selts ka ooperietendusi, milledest eriti edukalt läks 25. nov. esietendatud „Trubaduur“.

1872. a. algupoolel ei kuulnud Helsingi lavadelt üldse soome keelt, kuna Uues teatris ainuvalitses rootsi ja Arkadia teatris vene keel. Aga juba märtsis alustas viimati mainitud teatri juures tegevust „noor soome teater“, mille asutas rootsi näitleja F. Westenmarck, kuna teatri kõik 9 näitlejat olid pärit Soomest. Soomekeelne repertuaar jäi siin siiski ka selles teatris väheseks, sest trupist oskas ainult kolm liiget soome keelt.

Samal kevadel hakati avalikult arutama puht soome teatri asutamise küsimust. Vajalise toetuse saamise huvides korraldas Bergbom erilise etenduse riigipäeva saadikuilegi ja 22. mail a. 1872 jõuti nii kaugele, ei võidi registreerida soome teatri toetuselts.

*

Olen soome teatri arengu algusaegseid amatöretendusi vaadelnud nii üksikasjaliselt seepärast, et need pole mitte ainult mõjutanud soome teatri sündi, vaid neid tuleb võtta eeskujuna soome nüüdisaegsele asjaarmastajate lavategevusele, mille tõttu Soome on maa, kus lavaharrastus on levinud väga laiadesse hulka-desse ja kus võrreldes rahvaarvuga on teatreid rohkem kui kuski mujal — kutseliste teatrite arv ulatub üle saja (? „Teatri“ toimetaja) ja asjaarmastajate näiteringe on ligemale kolm tuhat.

Ent millega seletub see erandlik teatriharrastus? Usun, et professor Yrjö Hirn on asja tuuma tabanud õigesti, kui ta on määratelnud soomlaste tavatult elava teatriharrastuse reaktisioon-nähtuseks — soome hinge võitlusasendiks oma kunstiloomingule vaenuliste olude vastu ja rahvuse loomulikuks tungiks selguse, ilu ja vabaduse poole. (Et soome rahvusliku vaimu sisimas on dramaatiliselt kalduvusi, seda näitab selgelt m. s. „Kalevala“ Kullervo ja Lemminkäise episoodide laad.)

III

Soome teater alustas oma tegevust 13. okt. 1872. Teatri esimene etendus ei leidnud aset pealinnas, vaid Paris, kust hiljem siirduti Tamperele ja Viiburisse. Helsingis andis soome teater esimese etenduse alles järgmise aasta 2. märtsil.

Bergbom oli oma näitlejate harjutusi küll juba juunist saadik juhtinud Helsingis, aga kui ta esietenduse tuleprooviks oma trupi siiski viis pealinnast provintsi, siis seepärast, et Helsingis kardeti publik liig kriitiline olevat. See

oli kahtlemata targalt ja õigesti kavatsatud ettevaatus. Sest olugi et enamik soome teatri esimesi näitlejaid oli juba varem näinud rambivalgust, ometi jõudsid neist vaid üksikud edaspidiseski arengus tõelisele kunstisemele, kuna suurema osa suhtes hiljemgi hea tahe pidi korvama seda, mis võimed jätsid võlgu.

Tark ettevaatlikkus iseloomustas ka Bergbomi repertuaari arengut: esimeste etenduste kavand koosnesid vähenõudlikest ühevaatuselisist ja alles hiljem, kui näitlejaskond neid väikesi ülesandeid sooritas oli saanud vilumust ja lavakogemusi, siirduti järkjärgult tõsisematele ülesandele. Shakespeare, Molière, Schiller ja Holberg olid neiks kindlaiks nurgakivideks, millele Bergbom edaspidi chitas oma noore teatri repertuaari.

*

Kaarlo Bergbom (1843—1906) sai soome teatri rajajaks ilma et ta oleks seda kavatsenud. Noore magistrina maal suvitades ja soome keelt õppides oli ta unistuseks kirjaniku kutse. Aga tema luuletaja-tee ei olnud kuigi pikk. 1863. a. suvel kirjutas ta oma esimese draama „Pombal ja jesuiidid“. See oli 19-aastase nooruki kohta erandlik küpsusnäide — kirjutatud rootsi keeles. Aga märgates, et ta oma sügavaist soomlusaateist hoolimata ei suuda põhjalikult omanada rahva keelt, otsustas ta loobuda oma kirjanuduslikest kavatsusist ja pühenduda teadusele. Oma doktori-väitekirja kirjutas ta saksa ajaloolise draama üle.

Raske südamega lahkus Bergbom muusast. Ja varsti ta pidi lahkuma ka teadlase teelt. Kolm korda palus ta ülikoolilt stipendiumi õppereisiks välismaile, kuid seda talle ei antud. Viimaks sõitis ta omal kulul Saksamaale ja seal tagasi tulles selgus talle varsti, et teadlasegi tee oli visa avanema. Aga just siis asutati soome teater, mis väga vajas ta mitmekülget andekust.

Bergbom oli arenenud kunstnikuks romantika tähisel. Mõlemad tema enda näidendid on selgelt romantilised teosed, kirjutatud Hugo eeskujul. Aga varsti ilmes, et soome teatri rajaja põhimine kunstimeel oli siiski realistlik. Aleksis Kivi ja Minna Canthi realism leidis temas õige mõistja ja hindaja ning Ibseni sotsiaalsed draamad ja Sudermanni näidendid võttis ta otsemaid oma teatri mängukavva.

IV

Nüüd aga vaadeldem soome lavakunsti kõige kirkama tähe tõusu ja sädelust.

Ida Aalberg (1857—1915), raudteevahi tütar Hämost, esines esimest korda näitlejana oma koduringis Janakkala seltsimajas a. 1874, seega 15-aastasena, ja sama aasta lõpul põgenes ta kodust, et liituda Hämenlinna külaskäiguetendusel viibiva soome teatri näitlejaskonnaga. 9. dets. märgiti ta teatri liikmeks. Aga alles 1877. a. sügisel saavutas ta oma esimese kunstilise võidu. Varsti pärast seda pääsis noor

näitlejatar välismaile täiendama end oma kunstis, mille hülgavate võitude tõeline õitseng algas alles siis, kui ta oli välisõpinguult saabunud tagasi kodumaale. Soome teatri näitlejaskonda kuulus Ida Aalberg a. 1889 ja siis 1909—1911. Vabakunstnikuna esines ta mitmeti välismail, mängides külalisena sealseis teatris (m. s. 1890 Berliinis, partneriks Joseph Kainz) või rännates ringi oma saksa või soome truppidega. Ka Soomes on ta esinenud külalisena Rahvusteatri ja rännanud oma trupiga maal — viimati 1914. a. sügisel.

Abielus oli Ida Aalberg esimest korda tuntud soomemeelse õigusteadlase Lauri Kivekäs'ega, teist korda parun Uexkull-Gyllenband'iga, kes, sünnilt balti aadlik, oli omapärane filosoofiline diletant, kelle teatriteetikast näitlejatar kahtlemata sai mõndki viljastavat virgutust.

Ida Aalbergi lavaloomingu suur usutavus ja sügav mõju põhjenevad ta kunstnikukarakteril kahel peaomadusel: vahetult süttival, võimsal tundel ja võrratul andumusvõimel. Ta ei rõõmutsenud ega muretsenud, ei nutnud ega naernud kehastatavate rõõme ja muresid, vaid ta võttis need omaks. Ta ei välitanud Hedda Gableri tundeid, vaid omi Hedda Gablerina; ta ei olnud Magda ega Kirsti Fleming, vaid Ida Aalberg Kirstina ja Magdana. Osa oli tema kunstile vaid vorm, samuti nagu draama kirjanikule, oli aine nagu savi kujurile. Vormid täitis ja savi elustas ta oma impulsiivse ja intensiivse eluga. Siin on põhjus, miks ta jälgendajate matkimisüritused on jäänud vaid laenatud riietes liikumiseks.

On raske ütelda, milliste vahenditega Ida Aalberg kõige täiuslikumalt avastas oma siset, kuna ta ilmingud, ta kõne ja liigutused aina sulasid niivõrd orgaaniliseks tervikuks, et ta loomisvahendite tulipunktiks jäi alati kogu ta olemus, kogu isiksus. Ta miimika oli erk kui vibase haavaleht, paindlik kui vaha, selge kui kristall. Oma liikumise ekspressiivtuseks ascendas ta palju lavaseaduste ilumõisteid oma uute leidudega. Ta „plastika“ meenutab Rodini kujusid. Kindel rütmivaist tegi ta kõne elavaks. Rütimis peitus ta lausete musikaalsus, mida omakorda rõhutas hääle varjundirikkus: tõlgitsedes tormi kõlas see tumedalt sügava kajana, sõnastades vaikust ja valgust sai see ütlematu helge kõla ja sooja värvingu, mis aga sarkasmi külma repliikides võis jahtuda lausa jääkildude kõlinalaks.

*

Neist näitlejaist, kes samal ajal Ida Aalbergiga on tõusnud soome näitlemisoskuse tõelise kunsti tasemele, tuleb nimetada enne muid sellaseid nimesid nagu Axel Ahlberg, Adolf Lindfors, Kaarola Avellan, Kaarle Halme, Katri Rautio, Mimmi Lähteenoja ja Kirsti Suonio, kes kõik kuuluvad põlve, mis on otsekui sillaks Bergbomi ajastu ja tänapäeva vahel.

IDA AALBERG
„Hedda Gableris“ — viimses stseenis
(A. Edelfeldi maal)

Axel Ahlberg (1855—1927) oli omal ajal soome teatri kuulsaim kangelaskuju, kes loendamatu kordi on olnud Ida Aalbergi partneriks. Ta edustas lava romantikat. Ta stiil oli üliluslik — nagu sündinud kandma kroone ja sulgtutte. Ta rühti iseloomustas loomumane grandezza, õilis väärikus ja rüütelikkus, mis andis ta rühile sisu. Ta teostused olid alati kultuursed, maitsekad, ta osades on alati peenust ja vaimukust, nii mõistuse kui ka tunnete intelligentsi.

Adolf Lindfors (1857—1929), kes oli a. 1907—1909 ka soome rahvusteatri direktoriks, edustas soome laval seni ületamatut näitlemisoskust. Tema kunst oli väga kaalutud kunst. See lähtus pigem terasest peast kui soojenevast südamest. Ta oli klassilise komöödia autorite vaimne järglane — samade intellektuaalsete kalduvustega kui needki. Ja see-

pärast sobiski just nende tekst paremini kui miski muu tema lavaloomingu põhjaks. Ta oli prantsuslik — mitte ainult koolilt, vaid ka temperamendilt. Molière'i ja Beaumarchais teoseis põimis ta oma kauneimad looberid. Säärased saavutused nagu Lindfors'i Harpagon ja Argan ei olnud võrratud mitte ainult meie lauskraadil, vaid kindlasti võistlusvõimelised ka Cocquelini enda kodumaal.

V

Kui soome teater viimaks a. 1902 sai endale väärilise kodu, siis asus ta sinna uue nimega — Soome Rahvusteater. See nimemuutmine oli kahtlemata õigustatud. Soome lavakunst oli siis lapsekingad juba läbi kulutanud ja võis täisealisena jätkata teed aina nõudlikumate kunstiliste eesmärkide poole.

Soome nätekirjanduse suurvõistlus

Soome kirjanduse- ja teatrihuvilises ringkonnas äratas eriti suurt tähelepanu Soome Kirjanduse Seltsi Aleksis Kivi nimelise näidendite võistlus. Väljakuulutatud (ja muidugi ka välja antud — tõlkija) auhinnad olid võrdlemisi suured: esimene 50.000, järgmised 30.000 ja 20.000 Soome marka. Võistluste tulemustest, mis avaldati käesoleval kevadel, selgus, et kõrgeim auhind on määratud Akseli Tolale piibliainelise müsteeriumi eest „Asaria“.

Võistlust tuleb lugeda õnnestunuks, selle algatajad ja korraldajad väärivad täit tunnustust. See oli julge ettevõtte ajal, milal soome dramaatika tuntud verevaesus näis olevat muutunud juba parandamatult krooniliseks. Korralikud auhinnad olid meelitamas osavõtjaid, autoreile anti oht-rasti aega ja tulemustega võib üldiselt rahul olla. Saadi sari korralikke näidendeid. Kümme kuni viisteist lavakõlvulist või selleks kohendatavat teost ja peale selle ühteist sobivat asjaarmastajaile — see ei ole ikaldus. Kui selle võistluse žürii optimistlik seisukoht — nende ridade kirjutaja kuulus ka sinna — jääb pidama paika, siis tähendaks see seda, et kas või Soome peateater võiks kogu uue hooaja kestes pakuda ainult algupäraseid uudisteoseid.

Juhtus nii, et „vaimsed ained“ võtsid võidu. Esikohale tulnud Akseli Tola piibliaineline „Asaria“ on oma laadilt legend või müsteerium. Sellest värsidest kirjutatud teosest hõõgub omapärast vaga kai-

Nimemuutmisest algaski see soome lavaloomingu kunstilise arengu tõusutee, mida käies on saavutatud praegune tase. On saavutatud tase, mis ei karda võrdlust teiste kultuurirahvaste teatrikunstiga.

Kuigi soome teatrikunsti taevasse ei ole pärast Ida Aalbergi tõusnud ühtki temaga võrreldavat tähte ja kuigi seal enam ei sädele ka niisuguseid talente nagu seda olid Axel Ahlberg ja Adolf Lindfors, siis ometi on teatri praegune, eriti näitekunstiline, üldtase kahtlemat märksa kõrgem kui Bergbomi ajal ja pärast teda — üleminekupäevil. Sest on ju tehniline oskus edenunud ja vormikultuur peenenunud nüüvõrd, et juba ka dii minores edustavad nüüd suuremat kunstilist küpsust kui endised edurivi sangarid, arvestamata muidugi Ida Aalbergi ja Adolf Lindfors'i taolisi erandtalente.

Kaarlo Marjanen

nuse hüve kuulutus ja eriti tihedat, õilistatud tunnete hingust. Loodetavasti Rahvusteater, kelle jõulistõhusat Dibbuk-lavastust me veel värskest mäletame, suudab õnnelikult võita „Asaria“ mõningad lavastuslikud raskused.

Teise auhinna saanud „Jumalan käskynhaltija“, mille autoriks osutus Arvi Pohjanpää, juurdub sitkemiini tõelusse, aga sellegi teose põhiprobleem ei ole kõige argipäevasem ega maisem. Ses näidendis kaalukas sõjakohtunik lahka karmilt õiguse mõistet, kaalub õiguse pühadust ja selle teostuse inimlikke puudusi, kõrvutab legaalse taunituga tõelist, moraalselt süüdlast. Neid küsimusi vaatlev ja vaagiv sündmustik on tõsidramaatiline ja värvi-kas. On tõesti põhjust põnevalt oodata, kuidas see teos mõjub lavalt.

Kolmanda auhinna sai Mika Valtari. Tema draama „Akhnaton, päikesest sündinud“ on „kaasaegne näidend“ — vaaraost, kes elas 1300 aastat enne Kristust... Autor vaatleb selle kummalise prohvet-valitseja saatuse kaudu kaasaegse maailma seisukorda, eriti maailmarahu probleemi. Ühtlasi püütakse kujutada oma ajast kaugelt ette jõudnud inimese paratamatut allajäämist ja näidata, kuidas just kõrgeim aateline ehitus on määratud varisema. Valtari draamat võib nimetada idealismi tragöödiaks.

Peale nende andis auhindamiskomisjon mõningaile näidendeile veel oma head soovivid kaasa. Soovitatud teoste autoreist on

esialgu ainult K. U. Suomela lubanud oma nime avaldada. Tema „Tungalterad“, mille Kansallisteater on võtnud juba mängukavva, nagu kõik auhinnatud teosedki, on nõrke ja mahlakas külakomöödia.

Ent säärase suurvõistluste puhul ei ärata huvi mitte ainult auhinnatud teosed; teatavat tähelepanu vääriv kogu kokkujutatud käsikirjade kuhi. Juba aine valik on sümptoomiline — näitab, millistel teedel mõtted liiguvad. Ja ehk võib selle võistluse materjali põhjal teha järeldusi kogu meie praeguse näitekirjanduse taseme kohta...

Üldistavate järeldustega tuleb siiski olla ettevaatlik, sest mitmed silmapaistvaimad näitekirjanikud pole võtnud võistlusest osa. Tuntuimate autorite puudumist on aga tõtanud korvama määratu algajate hulk, kellele osavõtt võistlusest seletub vaid asjaomaste harimatusega ja enesekriitika täielise puudumisega. Nii paisus kogu materjal määratult suureks — tervelt kuuskümmendviis näidendit. Neist umbkaudu pooled on sellased, et kõlbavad vaid pliidi alla tule läteks.

Siiski võib üritada seda näidendite hunnikut kuidagi liigitada. Komöödiaid oli üldse 16, tragöödiaid 5 ja kõigile muile on juba raskem leida ühist nimetajat. Oli seal põnevust ja tihedust taotelevat draamat, aga ka lodevat-ilmetut „tundemängu“, oli mõndki muinasjututaolist, paar legendi ja isegi kaks ooperilibretot.

Parem on peatuda valitud aineil. Sellest vaatekohast märkame, et 15 teost pakuvad tavalist kirjeldavat külarealism (sageli vilksatab maa ja linna vastolusid), individuaalpsühholoogilisi probleeme lahatakse 8 näidendis, sotsiaalseid vastolusid 10-nes (1918. a. on taustaks kuele teesele), kodumaa vanem ajalugu on inspireerinud kolme, välismaade ajalugu aga juba kuut ja piiblilood kaht autorit.

Omaette rühma moodustavad Kalevala-ainelised näendid, milliseid oli täpselt tosin. Peale paari erandi valitseb selles rühmas kõige trööstitum seminarivaim. Lodev idealiseering, jõuetu ilutsemine, psühholoogiline lamedus ja totrus peavad selles meie rahvuseepose järeloomingus pikka pidu. Neis teostes on luitunud ärkamisega ja veelgi liialdatud Lauri Haarlat, kelle „Lemmin poika“ on igas suhtes leidnud rohkesti agaraid jälgendajaid. On iseloomustav, et peaaegu igas Kalevala-draamas esineb mõni „Apso“, küürakas, intrigeeriv peletis, Kullervo lugu on muidugi eriti eelistatud, kuid midagi uut ei ole suudetud siiaagi lisada, sest vaevalt võib lugeda selle aine rikastuseks seda, kui näiteks üks üsna algeline autor on lahendanud Kullervo ja Ilmarise vaenu Joosepi ja Potivari naise konflikti

varal. Keegi teine juurdleb Marjata saatuse valgustusel — abordiküsimust, kuna keegi moodne külageenius jällegi on leidnud, et Väinämöinen hüpnootiseerib Jouahaise jne. Aga „Lemmin poika“ laadis on paar päris toredat jälgendust. Nii on Kalevala-aineliste näidendite rühm nii nõrk, et võib selgesti märgata, kuidas kõik vähegi kogenumad kirjamehed on hoidnud eemale sellest raskest ainevallast.

Ei ole kerge liigitada neid näidendeid, kuid veel raskem on nende põhjal määratella mingeid voole või suundi. Üldiselt valitseb kindel realism ja tahe kirjutada vanaaegset „veatut“, sageli Ibseni-stiilist kodanlikku draamat. Taoti tuleb küll ette ka nüüdisaegsemaid käreidamaid raginaid, vähimalt poliitilistes lööktükides. Võib märgata ka mingeid ekspresionismi järelvirvendusi. Rahvuslik romantika on kahjuks väga magedaks lahtunud. Paaris näidendis leidis jõulist sümbolismi, teine neist oli eriti huvitav, kuigi teose võrdluskujud olid maetud liiga sügavale selleks, et selguda ja mõjuda lavalalt. Edasi äratas tähelepanu üks psühholoogiline vestlusnäidend, mille lõpp tundub pisut vägivaldsena, kuna lahenduse toob unenägu à la Grillparzer. Üks antiik-aineline ilustus on häälestatud peaaegu Aristofanese laadis jne.

Kui auhindajad langetasid oma valikotsuse alul mainitud näidendele, siis ei tehtud seda aukartusest „kõrgeaateliste ainet“ vastu, vaid lihtsalt otsiti ja märgiti häid näidendeid. Idee, probleem ja eetilisedki väärtused on siiski juurdunud nii sitkesti draama olemusse, et need olid lahutamatu nendegi võistluste raamides. Draama seadused, mis õnnelikemal juhtudel on ühtlasi ka lavalise mõjuvuse seadused, tõstsid auhinnatud teosed esile ja määrasid võistluse tulemuse, ilma et kaasa mõjutamas oleks olnud mingeid eelarvamisi.

Hoolimata tulemuste kirevusest tuleb võistlust pidada õnnestunuks. Saadi ju ettevaatlikult arvestades kümme, aga julgelt öeldes viiasteist lavakupset näidendit, millede väärtuse lõplikumalt määravad peatsed teatrielamused. Aga algupärandite põuast on meie teatrid ligemaks ajaks ometi üle saanud. Ja see võib tähendada ka jätkuvat tõusu.

*

Pärast selle artikli kirjutamist on soome ajakirjanduse kaudu saanud teatavaks ka teised auhindamiskomisjoni poolt soovitatud näidendite autorid. Viimastele, viiendale ja kuuendale, kohtadele on tulnud nimelt kõige tuntumate autorite teosed — Juhani Tervapää (Hella Vuolijoe) „Jussiina“ ja Lauri Haarla „Sukeltaja“.

Toimetus.

Jutuajamisi teemal

„Soome teatri tänapäev“

I. Soome Rahvusteater

Suomen Kansallisteatteri läheb lõppevast hooajast uude sama stabiilse rahulolutundega, nagu see vennasrahva peateatrile on olnud omane juba ammu ja alati.

— Statistika lõpule jõudva hooaja kohta ei ole küll veel valmis, tähendas dir. Eino Kalima „Teatri“ usutelejale, aga ei ole kahtlustki, et teatri julgeile lootusile rajatud eelarve on jällegi ületatud, et eelmiste aastate headest ja aina paremaid saavutustest on sammu võrra jälle edasi jõutud.

Sama optimismi nagu teatri aeline läbikäik äratas ka möödunud hooaja kunstiline bilanss. Näitlejaskonnal on olnud jällegi rida innustavaid ja tõsiselt pingutavaid ülesandeid, millede teostusest loodetavasti mõndki on liitunud soome lavakunsti parimate saavutuste hulka. Vanemad ja teenekamad näitlejad on saavutanud rea arvustuse üldist tunnustust, leidnud võite, aga ka nooremad kunstnikud, kelle arengu tee alles pooleli, on võinud tunda ja pakkuda rõõmu mõnegi suurosa õnnestunud teostusest.

Hooaja sügistalvisel poolel saavutati tähelepanudavamad kunstilised kordaminekud klassikaliste teostega. „Kuningas Odipus“, mille Rahvusteater tõi lavale Otto Mannise uues, ülimalt meisterlikus tõlkes, ei võitnud mitte ainult arvustuse täit tunnustust, vaid ka publiku huvi ja osavõtu, mis ületas teatri juhatuse optimistlikemadki lootused. Hea õnnestumine ja edu saatis ka Sherdani „Rivaale“, kuna Shakespeare'i „Kuningas Lear“, hoolimata arvustuse eriti tunnustavaist hinnanguist lavastaja Pekka Alpo ja nimiosa mängija Yrjö Tuomise tööle ei suutnud tõmmata publikut sel määral nagu oleks võinud oletada.

Otse üllatava edu osaliseks sai Rahvusteatri laval ka Dostojevski „Roim ja karistus“, mille lavastamise prantslase Gaston Baty suurepärase lavanoote tundmisega tehtud dramatiseeringuna. Dostojevski surematu romaani masendav raskuse vaim on prantslasest dramatiseerija rakendusel „kergenenud“ vaid sel määral, et see oleks vaatajale talutav. Ent kindlasti ei ole-
nenud selle teose edu Rahvusteatri mitte ainult dramatiseeringu jõulisest ja pingerikkast lavalisusest, vaid ka näitlejate eriti õnnelikest osade teostusest, millele soome arvustus üksmeelse tunnustusega juhtis publiku tähelepanu. Muuseas saavutas siin noor Unto Salminen Raskolnikovi raskest osas oma senimi suurima kunstilise võidu. Hea edu osaliseks sai ka Shaw' „Miljonäritar“.

EINO KALIMA

Algupärandite osa möödunud hooajal, mis möödus meie suure draamavõistluse tulemuste ootel, ei olnud kuigi suur. Peale hiljuti surnud dr. Ivalo ajaloolise „Kusta Eerikipoja“, millest võis arvata juba ette, et see ei suuda äratada suuremat tähelepanu, oli Rahvusteatri möödunud hooajal algupärandest mängukavas veel Mika Valtari „Distipliinitu sugupõlv“ ja viimase kevadlavastusena Simo Penttilä kerge ajakirjanike komöödia. Koige nõudlikum ja ühtlasi ka kõige edukam neist oli Mika Valtari „tõsine komöödia“, millega Kansallisteater käis Tallinnaski. Tükk ise on minu arvates selgeim näide noore, viljaka Valtari kirjanduslikust tõsinemisest, mille lõplikumaid tulemusi võime veel oodata. Kui „Distipliinitu sugupõlv“ juba tänaseni on suutnud tõmmata 30 täit saali vaatajaid ja võiks tõmmata kindlasti veelgi, siis peab arvama, et autor on oma näidendis süiski käsitletud aktuaalset ainet. Nooruse distipliinitus ja respektitus, mida selles näidendis näidatakse, ei ole tõesti võetud tindi-
potist, vaid elavast elust. Ja ma usun, et enne muud põhjeb just aine aktuaalsusel see edu, mis näidend on saavutanud Soomes ja võib saavutada väljaspoolgi — teos on tõlgitud juba rootsi ja saksa keele ja tuleb tuleval hooajal ettekandele mitmeski Rootsi ja Saksa teatris.

Mida uut ja head on varutud Soome Rahvusteatri tuleva hooaja repertuaari?

Tuleval hooajal langeb teatri kui ka publiku huvi raskuspunkt kahtlemata neile algupäraseile draamaudiseile, mis leiti parimat Aleksis Kivi nimelise näidendite võistluse suurest saagist. Rahvusteatri saavad esilavastuse kõik kolm auhinnatud näidendit ja pealeselle veel esimesena jury poolt soovitatud teos, niisiis Akseli Tola „Asaria“, Arvi Pohjanpää „Jumala käsu-haldajat“, Mika Valtari „Akhnaton, päikesest sündinu“ ja Suomela „Tungalterad“. Pärast pikemat pöuda soome näitekirjanduse nurmel võime seega tuleval hooajal suure osa oma energias pühendada algupärastele. Kuna võistlusteostega on meie uue hooaja repertuaaril juba kindel alus, siis oleme võinud välistoste lõpliku valiku jätta sügiseks. Sügisel esimeseks lavale

tulevaks tõlketeoseks jääb aga poolaka Kiedrzyński eriti meeldiv psühholoogiline komöödia „Onn algab homme“, mis meil juba kevadel on nii kaugele valmis harjutatud, et pärast kokkutulekut septembris teeme veel vaid paar kordamisproovi.

Kas hooegade vahetus Rahvusteatriis toob kaasa ka koosseisu muudatusi?

Uueks lavastajaks tuleb meile Vilho Ilmari, kes sel hooajal külalisena lavastas Valtari „Distsipliinitu sugupõlve“. Ja näitlejaist saame juure noore, väga lootusrikka jõu — nimelt siirdub Kotka teatrist Rahvusteatri lavale Eino Kaipainen, kes äratas eriti elavat tähelepanu Jussina filmis „Põhjalased“. Muid nimetamisväärsed muudatusi Rahvusteatri koosseisus ei tule.

II. Soome Teatrikool

Ent kuidas on Soomes korraldatud noorte lavajõudude juurekasv? küsime lõpuks dir. Kallimalt, kes oli väga huvitatud Eesti esimesest riiklikust teatrikoolist, mis avatakse teatavasti eeloleval sügisel.

Näitlejate ettevalmistuseks on meil olemas Näyttämön Opisto — teatrikool. See on kaheaastase kursusega, peamiselt teoreetiline õppeasutus, mille tegevust toetatakse riigi ja Kordelini kapitali summadest. Varemalt töötas teatrikool ligemas kontaktis Rahvusteatriga, aga nüüd see on korraldunud iseseisvamaks. Uute õpilaste vastuvõtmine sesse kooli sünnib kahe aasta tagant, kui eelmine koosseis on õpingud

lõpetanud. Siis lõpetajad lähevad teatrite juure praktikale ja, kui võimed kannavad, liituvad näitetruppidesse. Üldiselt aga peab ütleva, et kaasaegse soome teatri nimekamad näitlejad pole tulnud kooli, vaid elu teedelt. Suuri andeid on avastatud ja arendatud nimelt asjaarmastajate hulgast. Näib, et need, kes näitlejaks on sündinud, leiab teater juhuslikult, kuna kooli lähevad rohkem need, kes tahavad saada näitlejaks. Ja õnneks võime öelda, et teatriharrastus on Soomes küllalt levinud selleks, et kõik tõelised anded võivad leida võimalusi äratada tähelepanu ja jõuda edasi.

III. Helsingi Rahvateater

— Helsingin Kansanteatteri on nii trupi suuruse kui ka etenduste ja publiku hulga poolest Soome suurim teater. Esialgu puudub küll veel oma maja — töötatakse paralleelselt kahe trupiga ja ka etendusi antakse kahes üürimajas, Vanas Üliõpilasmajas ja „Koitto“ seltsi saalis. Antakse nädalas 11—12 etendust.

Kui pärima dir. Eino Salmelaiselt muljeid möödunud hooaja kohta, teame juba ette, et pessimismiks pole põhjust siingi majas.

— Edu, mis me sel hooajal võrreldes eelmiste aastatega oleme saavutanud, on peaaegu kohutav, pihtis meile dir. Salmelainen talle omase veenva asjalisusega. Kohutav selles mõttes, et samas tempos see ei või ega saa jatkuda tulevikus. Publiku arv ja sissetulekute üldsumma on kevadeks kujunenud otse ootamatuks rekordiks, mis pole ainult ületanud eelarvet, vaid on jätnud kaugele maha ka kõik julgeimadki lootused. Võime tõesti olla rahul... Aga peame teadma, et sama tõusu jätkumine tulevikus on paratamatult võimatu.

Millega seletub säärane rekordiline edu Helsingi Rahvateatriis?

— Usun kindlasti, et see edu on enne kõike muud saavutatud algupärase repertuaariga. Veel mõne aasta eest oli meie oma teoseil võrdlemisi vähe edu. Aga nüüd on publiku maitse selles mõttes põhjalikult muutunud. Inimene teatris ei hooli enam klassika ja fantastika elukaugest ilust, vaid tahetakse näha-kuulda tõelist, veenvat elukujutust, janunetakse elavat sõna ja usutatavat mängu. Rahva realistlik mentaliteet määrab teoste valiku kui ka lavastuse ja mängu laadi.

Missuguseile teoseile on saanud osaks kõige suurem publiku huvi ja osavõtt?

— Suurim on olnud Hella Vuolijõe viimaste näidendite edu. „Niskamäe naised“ nägid teisel suvistepühäl juba 75-da täissaali ja sama autori „Juuraku Hulda“ on läinud kahe kuu kestes 25 korda — samuti ainult väljamüüdnud majadele. Eriliseks edunumbriks meie möödunud hooaja mängukavas on olnud ka „Lennokki“ — algupärane operett Serp'i varjunime kandva daami sulest. Puudub vaid vähe, kui see lustakas lugu naerutab juba sajandat saalitait.

EINO SALMELAINEN

Kui mitme lavastaja tööd näeb Teie teatri publik?

Helsingi Rahvateatril on alaliselt kuus näitejuhti. Usun, et nii suur lavastajate arv on meie laialdase tegevusega teatritele aina kasuks. Publik näeb teoseid vahelduvailt vaatekohtadelt, näitlejadki ei tunne tööd liiga ühetoonilisena ja pealeselle võimaldab suurem näitejuhtide arv näitejuhtidel endil teatavas laadis spetsialisee-

ruda ja süveneda. Peab ju iga suurema teatri repertuaar paratamatult olema küllalt mitmekesine ega ole mõeldav, et ainult üks inimene suudaks kõiki teoseid ette valmistada vajalise haviga ja andumusega. Meie lavastajail ongi igal oma eriala juba kujunemas. Eine Laine on kogunud operetispets, Mia Backman on lavastanud peamiselt salonglikumat laadi tükke, Hugo Hütose erialaks on kujunenud rahvatükk, Eino Jurkkale tundub sobivat parimini ekspressiivsem dramaatika ja dir. Salmelaise alaks on jäänud peamiselt psühholoogilise realismi rakendus.

Milliste teostega Rahvateater kavatses jätkata oma eduteed uuel hooajal?

Uue hooaja avalavastuseks anname Shakespeare'i „Uueaasta öö“ (Twelfth night). Siis järgneb algupärandeid. Nendest on esialgu kindlad Aino Kallase „Hundimõrja“, eelpool mainitud „Lennokki“ autori Serp'i vilgas-vaimukas Helsingi komöödia „Härrad on kergeusklikud“. Edasi lavastame Hella Vuolijoe uue näidendi „Justiina“, mis Soome Kirjanduse Seltsi näidendite võistlusil jäi auhinната, kuid sai hindajailt soovitusi. Uue komöödia saame ka Elsa Soinilt. Üheks omapäraseimaks uudeks Rahvateatri tulevase hooaja mängukavas töötab kujuneda veel jaapani kirjaniku Yamamoto Yuzolta näidend „Okishi“, mille autori loal euroopa lavanõudeile kohandab Hella Vuolijoki. Muu osa mängukavast määrame kindlaks hiljem.

Kindlasti loodame aga, et tuleval hooajal Rahvateatris leiab aset Ants Lauteri lavastajakülastus. Selleks on meil külaliselt küll juba põhimõtteline nõusolek, aga veel ei ole kindel, missuguse tüki teostusel meie näitlejad Lauteri kindla käe alla satuvad. Stigiseks see selgub kindlasti. Omalt poolt tahaksin väga, et see oleks eesti algupärand.

IV. Rootsi teater Helsingis

võib olla uhke ja õnnelik oma kõige moodsama teatrimaja üle — hiljuti põhjalikult ümberhitatuna on Helsingi keskuse südames asuv Rootsi teater nüüd nägus väliselt ja moodne ning avar seesmiselt.

Sellegi, Helsingi kolmanda suurema teatri, viimane hooaeg on möödunud elavalt ja edukalt; siingi publiku ja kassa kokkuvõtted on osutunud rekordilisteks, tähtsamad teostused uuel, avaral ja kõige ajakohasemate seadeldistega varustatud laval on leidnud nii publiku kui ka arvustuse poolt eriti tänuilikkude ja tunnustavat vastuvõttu ning teater võib minna uuele hooajale vastu kõige paremate ja julgemate lootustega, nagu meile seletas dir. Nicken Rönngren.

Märkides möödunud hooaja paremaid ja menukamaid saavutusi dir. Rönngren tähendas, et mida Rahvateater on Helsingi soomekeelsele

üldsusele, seda on Helsingi Rootsi Teater Soome pealinna rootsikeelsele publikule. Repertuaari suhtes on teatril alati olnud kalduvus eelistada põhjamaisi, ligemalt Skandinaavia, autoreid. Kui uus teatrimaja oli saanud valmis, anti esimeseks lavastuseks Ibseni „Peer Gynt“ — teos, mis hästi vastas teatri repertuaari traditsioonidele ja ühtlasi võimaldas rakendada kõiku uue lava moodsaid seadeldisi. See oli teatril õnnelik valik ja ka õnnelik teostus — esietenduse puhul võisime rõõmustuda arvustuse ülistavaist hinnanguist lavastuse ja näitlejate saavutuste kohta ja publik täitis suure saali ühtsoodu 36 korda.

Järgmiseks suuremaks lavastuseks oli Strindbergi „Brott och brott“ ja edasi Topeliuse „Regina von Emmeritz“, mis valmis jõuluks. Kodumaistest uudisteostest sai hea edu osaliseks meie näitleja Nanny Westerlundi kirju-

SOOME RAHVUSTEATER: A. Leinose „PROHVET“, lavastaja - E. Kalima

tatud komöödia „100 protsenti märki“. Eriti tähelepanavaks kunstiliseks võiduks ja kassatükiks ühtlasi kujunes Kjeld Abelli suurepärase näidend „Kadunud meloodia“, mille südamlisuse sisu ja õnnelik lavaline rakendus ühelt poolt ja julgelt omapärane lavastus teiselt poolt said sellele teosele suureks ja püsivaks tõmbejõuks. Kaugeltki mitte samal määral ei huvitanud aga publikut daani modernisti Svend Borbergi „Circus juris“, millise teose lavastas autor ise,

kes on ühtlasi ka daani nimekaim teatrikriitik („Politikeni“ juures).

Kindlaist uudistest tuleval hooajal nimetas dir. Rönngren rootsi lüüriku Jarl Hemmeri näidendit „Anna Ringars“ ja prantslase Jean-Jacques Bernard'i „Nationale 6“, mis Helsingi rootsi teatris lavastatakse nime all „Huset vid landsvägen“ — „Maja maantee ääres“, milline teos juba kevadel uueks hooajaks valmis harjutatud.

V. Soome provintsi-teatreist ja väikelavadest

jätame toomata üksikasjalisema tegevuse ja mängukava vaatluse, sest nagu meil, nii ka Soomes jälgivad provintsiteatrid repertuaari suhtes hoolega pealinna lavasid. Nii on möödunud hooajal kõigis Soome suuremais provintsiteatris, nagu Tampere, Viiburis, Turus ja mujal, mängitud kõike seda, mis on saavutanud edu Helsingis.

Et aga pakkuda mingit ülevaadet soome teatrikunstis avarama töömaa sellest osast, mis areneb väljaspool pealinna, toome alamal lühikesel ülevaate soome tähelepanavamate provintsiteatrite koosseisude kohta.

Viiburi Linnateatri koosseisu kuuluvad kutseliste ja kindlapalgaliste lavajõududena peale dir. Arvi Tuomi 8 nais- ja 9 meesnäitlejat. Pealeselle on teatri teenistuses orkestrijuht, kaks dekoraatorit ja viieliikmeline tehniline personaal.

Tampere Töölisteatris, mille juhatajaks ja peanäitejuhiks on Kosti Elo, on üldse 22-liikmeline trupp, neist 7 siiski punktitasu alusel, kuna kindlapalgalisi jõude on 7 nais- ja 8 meesnäitlejat. Pealeselle dekoraator ja tehniline personaal. Tampere Teatris, mille direktoriks oli tänini Vilho Ilmari, kes uueks hooajaks tuleb Helsingisse Rahvusteatri näitejuhiks, kuulub näitlejaskonda 7 nais- ja 10 meesnäitlejat. Uueks direktoriks Tampere teatrisse läheb kirjanik ja kriitik Arvi Kivimaa.

Turu teater on üks neist mitmest soome teatrist, mille juhatajaks ja peanäitejuhiks on daam, nimelt Helsingi teatripublikule hästi tuntud kauaaegne Rahvusteatri näitleja pr. Glory Leppänen. Pr. Leppäse teatri kindlapalgalisteks näitlejateks on 6 naist, 9 meest, dekoraator, orkestrijuht ja tehniline personaal.

Kotka teatris, mida juhatab Kaarlo Aarni,

SOOME RAHVUSTEATER: Sofokles'e „KUNINGAS ODIPUS“ - lavastaja Eino Kalima

on alatisteks trupiliikmeteks 6 nais- ja 8 meesnäitlejat, pealeselle 2 tantsujuhti, dekoraa-
tor ja neljaliikmeline tehniline personaal.

Pori teatri direktoril Helge Raninil on tru-
pis 14 kutselist näitlejat — naised ja mehi
võrdselt.

Soome kõige põhjapoolsemas kutselises teat-
ris, Kajanis, mille direktoriks on Aino Mattila,
töötavad alaliselt 8 nais- ja 9 meesnäitlejat,
kuna raadiolinna Lahti teatris on peale dir.
Kyösti Aarnio kutselisi näitlejaid vaid viis —
2 naist ja 3 meest.

Olgu märgitud, et Karjala pealinnas Viiburis
on teatri ja samuti ka orkestri ülalpidajaks linn.

*

Kuna teatrituvi on Soomes levinud kõikjale
ja kõigisse ringkondadesse, siis leiame seal
mõnegi teatritüübi, mis meil esialgu on veel
tundmata ja tekkimata. Üks sääraseist on
Soome Üliõpilasteater, mis Helsingis on pide-
valt tegutsenud juba üle 10 aasta. Soome Üli-
õpilasteatri kroonikast loeme, et teatritarrastus
sealse akadeemilise nooruse piirides on olnud
suures lugupidamises juba õige ammu. Ja nagu
selgub käesolevas numbris toodud Erkki Kivi-
järvi soome teatri arengu ajaloolisest ülevaa-
test, on kogu soomekeelse lavakunsti sünd ol-
nud tihedas seoses omaaegse ülikoolinoorusega.

Oma praegusel kujul alustas Soome Üliõpi-
lasteater tegevust süiski alles aastal 1926, millal
noori akadeemilisi näitlejaid lavatöös hakkas
juhutama mag. Jalmari Lahdensuo. Ühtlasi

määrateldi ligemalt üliõpilasteatri otstarve ja
tegevuse suund. Akadeemilisest teatrist pidi
saama enne kõike muud katseteater, mis eriti
pidi püüdma laval elustada väärtuslikumat (ka
vanemat) algupärast lavakirjandust. Nii tek-
kis teatril kohe alguses oma Kivi-traditsioon,
mis on püsinud tänaseni: nimelt avab Üliõpi-
lasteater oma hooaja igal sügisel mõne Aleksis
Kivi näidendiga. Ja ka mängukava muus osas
on olnud algupärandil rõhuv enamus. Kui esi-
mese juubeli puhul kõik kümne aasta kestes
antud lavastused meele tuletati ja kokku võeti,
selgus, et 26 lavastuse hulgas oli olnud vaid
4 tõlketeost.

Näitejuhtideks on Üliõpilasteatril olnud rida
nimekamaid Helsingi lavajõude, kes on juhtinud
akadeemilise noorsoo teatritarrastust oma päris-
töö kõrval. Pikemat aega ja eriti edukalt on
Üliõpilasteatrit juhatanud soome tuntuimaid
teatrinaisi ja lavapedagooge Bertha Lindberg,
kes nüüd on Helsingi Rahvateatri õpperühma
juhatajaks. Edasi on olnud Üliõpilasteatris
lavastajaks Uno Laakso, Toivo Ellenberg,
Jalmari Rinne ja Hugo Hytönen. Kui aga
Üliõpilasteater oli jõudnud juba üle kümnenda
eluaasta-künnise, ei enam hoolitudki väljast-
poolt kutsutud juhtidest, vaid hakati lavastusi
usaldama oma jõududele. Esimeseks „omalavas-
tuseks“ oli teatril Eino Leino „Maa parimad“,
mis a. 1934 tuli ettekandele teatri tookorise
juhataja Jorma Nortimo-Niemise lavastusel.
Praegu on Üliõpilasteatri juhatajaks ja ühtlasi ka
lavastajaks mag. Jouko Paavola, kelle lavastu-
sel möödunud hooajal on mängitud „Parve-
poisse“, Aho „Panu“ dramatiseeringut, Minna
Canthi „Roinila talus“ j. m.

SOOME RAHVUSTEATER: Shakespeare'i „KUNINGAS LEAR“ - lavastaja Pekka Alpo

Teatri praegune juhataja kurtis meile kitsaid olusid, milles Üliõpilasteater peab tegutsema. Eriti raske olevat teatri olukord majanduslikult, sest kuigi kõik näitlejad teevad tööd ainult armastusest asja vastu, nõuavad lavastused siiski küllalt suurt kulu, kuna tulud iga uue tüki mõnekordsest ettekandest ei ole kuigi suured. Kui kitsas jälle käes, siis ei aitavat muud kui tulevat minna ringreisile. Maal olevat Üliõpilasteatri etendustel saalid rahvast alati tulvil. Aga pikemate ringreiside korraldamine ei olevat ometi mitte kerge, sest mitmed teatri liikmed on kindlas ametis ja väljasõit linnast seetõttu võimalik ainult pühapäevaks.

Muu seas kuulsime, et juba tuleval sügisel kavatakse Helsingi Üliõpilasteater külastussõitu Tartusse. Millise teosega sellele teele sõidetakse, ei olevat veel kindel, kuna selleks otsitavat veel kohast eesti näidendit, mille ettevalmistamisele tahetakse asuda kohe semestri algul.

*

Peale muu leidub Helsingis veel ka ühistege-line teater.

Kes eestlasist kordki on käinud Helsingis, teab kindlasti, et seal on laiatunud üle kogu linna „Elanto“-nimeliste ühiskaupluste võrk.

Aga ühistegelisel „Elantol“ ei ole mitte ainult mõni sada äri, vabrikuid, mõisaid, oma ajaleht jne., vaid „Elantol“ on ka oma teater. On oma teatrisaalgi avara ja kõigiti korraliku lavaga, kus kutselise lavastaja juhatusel töötav asjaarmastajate ring järjekindlalt annab etendusi ja järjest nõudlikumaid ülesandeid teostades on jõudnud tähelepandava kunstilise tasemeni, mille saavutused ei jää ainult elantolaste omavaheliseks asjaks, vaid äratavad tihti kogu arvustuse tähelepanu ja tunnustust.

Peale oma amatöörteatri toetamise pakub „Elanto“ oma arvukale liikmeskonnale tihti ka Helsingi suurlavade kunsti. See sünnib nii, et kõigis teatris pannakse rida etendusi kinni ja jagatakse siis piletid tasuta liikmeile. Tihti on kõik kolm Helsingi peateatrit kogu nädalaks „Elanto“ teenistuses.

VI. Tampere ja muudest Soome töölisteatrest

Tampere ja muudest soome töölisteatrest oli meil õnnelik juhus kuulda üht-teist uudist veel selle numbriga valmimise viimisel silmapilgul. Meie usutusretked Soomes ei võinud kahjuks ulatuda Helsingist kaugemale. Aga korraga kohtasimegi kohe Tallinnas Soome töölisteatrite auväärset veteraani, dir. Kosti Elo't, kes

ühes oma tütre Vappu Elo'ga ja mõnede teiste Tampere Töölisteatrite näitlejatega taas oli kasutanud oma esimesi suvepuhkuse päevi selleks, et tulla tutvuma Tallinna teatrite hooaja viimsete etendustega.

Sellelt külaliselt oli meil mõndki pärida. Ja oma kiirusutlusel varsti kuulsimegi, mis

meid eriti huvitas — saime linnulennulise ülevaate Tampere ja teiste soome töölisteatri tegevusest ning soome provintsiteatrite olukorrast üldse, kuulsime veidi Kosti Elo endagi teatriteest.

Tuleval hooajal võib Tampere Töölisteater tähistada oma eaka, kuid elavalt noorusliku ja tarmuka jubi 40-aastase lavategevuse juubelit. Tegelikult olevat aga Kosti Elo lavale sattunud juba 45 aasta eest. Ta teatritöö algas muidugi asjaarmastajana asjaarmastajate laval, nagu see on alanud kõigil soome vanema põlve näitlejail. Esimesed osad ta mängis Tampere, oma kodulinna, sealse töölisühingu näiteringi etendusil. Sealt siirdus ta varsti Helsingi lavadele, kus ta ei viibinud siiski kauem kui vaid seniks, kui korjas mõningaid kogemusi päris-teatri korraldamiseks ja juhtimiseks. Siis ta tuli tagasi oma kodulinna ja pani aluse Tampere Tööleatrile. Hiljem dir. Elo töötas puhuti küll veel Helsingi ja Viiburi teatris, tegi Ida Aalbergiga kaasa mitmeid ringreise kodumaal ja Ungaris, kuni viimaks ring sai täis — kodusõja ajal Kosti Elo tuli tagasi Tampere oma loodud teatri juhiks ja on olnud seda nüüd ühtsoodu 18 aastat.

Tampere Töölisteater tegutseb samades oludes ja samas ulatuses nagu muudki soome suuremad provintsiteatrid. Teatril on omad ruumid tehniliselt rahuldava lavaga ja saaliga, mis mahutab lahedasti 600 inimest. Mängitakse 4—5 korda nädalas. Sõnalavastused on loomulikult peamiseks ja tähtsaimaks teatritöök, aga kassa huvides antakse kord nädalas, laupäeva või pühapäeva õhtul, ka operetti. Tööstust riigilt ja linnalt saab Tampere Töölisteater samal määral nagu teisedki suuremad provintsiteatrid — 500.000 soome marka (ca Ekr. 40.000.—) aastas. Mingeid tugevamaid vastutuuli ei ole tunda olnud. Töölisteatri tähtis osa soome teatrikultuuri üldises arengus on kõigile selge, ja mitte ainult riik ja omavalitsused, vaid ka ajakirjandus ja publik kogu ulatuses suhtub nende tegevusele tunnustavalt ja heatahtlikult. On olemas vaid väheseid ja vähetähtsaid erandeid — üks parempoolne suurleht, mis ilmub Helsingis, ei arvusta töölisteatri lavastusi põhimõtteliselt ja etendustest

jääb eemale mõningaid äärmiselt parempoolseid aktiviste. Muidu aga on meie vahekorrad igale poole normaalsed ja sõbralikud.

Viimasel ajal on töölisteatri rinne siiski veidi harvemaks jäänud. Viiburis osutus Töölisteatri maja liiga vanaks ja ohtlikuks. Trupp aga on säilitanud oma nime ja jätkab tegevust linnateatri ruumides. Vaasas ja Oulus, kus oli suuremaid töölisteatreid, tuli tegevus lõpetada ainelistel raskustel tõttu, sest kuna nende teatrite ülalpidajaks olid kommunistlikud organisatsioonid, lakati neile andmast riiklikku toetust.

Möödunud hooaeg Tampere tööleatrists möödus elavalt ja edukalt. Menukaimaid lavastusi olid Vuolijoe „Niskamäe naised“, Linnankoski romaani „Laul tulipunases lillest“ dramatiseering, Artturi Leinose draama „Prohvet“, Somersett Maughami „Peavõit“ j. m. Eelmisest hooajast püsisid edukalt Rice'i „Meie, rahvas“ ja Skvarkini „Võõraslaps“.

Tulevaks hooajaks loodame tegevuse nüsama õnnelikku jätkumist. Näitlejaskonna koosseis värskendub kahe uue jõuga, kuna kõik endised jäävad. Mõningaid lavastusi juhib tuleval hooajal näitleja Edvin Laine. Repertuaari oleme võtnud L. Andrejevi „Anfisa“, mille peaosaliseks tuleb meile külla Liina Reiman, siis Kjeld Abeli „Kadunud meloodia“, huvitav ja soojahõnguline näidend daani autorilt. Sutton Vane omapäraselt mõtterikka ja peenelt humooristliku surmamänguga „Ulgusõit“ (Ulapalla) tähistab Kosti Elo oma juubelit, edasi on veel kindlad Vuolijoe „Justiina“ ja Aino Kallas'e „Mare ja ta poeg“, mille autor on põhilikult ümber töötanud.

Lõpuks dir. Elo palus märkida, et ta praegune Tallinnas viibimine ei ole sugugi juhuslik, vaid kuulub nende paljude teatrihuvist juhitud tutvumismatkade hulka, mis ta siia poole on sooritanud varemaltki — juba ammu ja sageli päris tundmatuna, nii vaikselt ja omaette kui võimalik. Loomulik, et meie kõnelus lõppes külalise lahke tunnustusega ja kiitusega meie teatreile.

VII. Soome teatrikriitikast

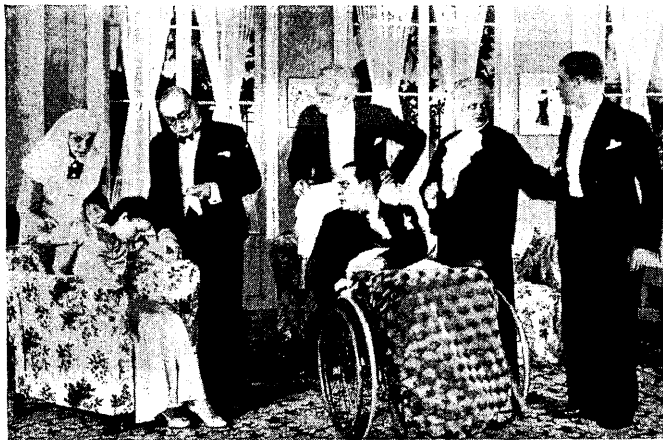
selle arengust, üldlaadist ja vahekorrad teatriga oli meil võimalus vestelda kirjanik Arvi Kivimaaga, kes neil päevil, mil teda kohtasime, seisis teatri ja kriitika vahel n.-ö. erapooletus tsoonis: senini kirjanik Kivimaa on olnud nimelt ise teatriteoreetik ja arvustaja, aga uue hooaja alates ta hakkab tegelikult teatrimehes Tampere teatri direktorina.

Arvi Kivimaa, kui teda kohtasime, oli pa-

rajasti saabunud pikemalt reisilt Skandinaaviasse ja Saksamaale, kus tal oli muuseas olnud rida esinemisi loengutega soome nooremaist kirjanikest ja soome teatrist. Jutu siirdudes värskelt matkamuljeilt meie usutlustemaale A. Kivimaa tähendas, et soome teatriarvustuse tähtsus maa lavakunsti arengus on olnud seda suurem, et see kohe algul on avaldunud kõige autoriteetsemate isikute suurima

HELSINGI RAHVATEATER :

W. Somerset Maughami „PUHA
LEEK". Lavastus - Mia Backman

VIIBURI LINNATEATER:

N. Gogoli „REVIDENT". Lavastaja -
A. Tuomi

TAMPERE TOOLISTEATER:

L. Zilahy „VIIMANE OSA". Lavas-
taja - K. Elo

heahtluse kaudu. Oli ju soome teater oma sünniaastail kogu Soome rahvusliku mõtte lemmiklapseks ja esimeste teatriarvustajatena Soomes esimesid maa kultuuriajaloo kõige kuulsamad nimed. Nende seisukohad olid julgelt selged ja sagedasti geniaalsedki. Kui Ida Aalbergi kunst nii noores teatrikultuuris saavutas varsti kõikjale ulatuva kuulsussära, siis olulisel määral ka seetõttu, et meie esimestel teatrikriitikutel oli küllalt õiget kunstimeelt ja küllalt julgust eneseusaldust noore soome teatri esimeste saavutuste hindamisel ja populariseerimisel. Topeliuse, Werner Söderhjelmi, Kasimir ja Eino Leinode tulisõnalised teatrikirjad on teinud palju soome teatri arengu heaks. Neil ja teistel meie vanemal teatrikriitikutel on suuri teeneid soome teatri kirjandus-kunstiliste traditsioonide kujunemisel ja üldsuse maitse kasvatamisel.

Kas need positiivsed traditsioonid on püüdnud ka soome kaasaegsele teatrikriitikale?

Meie teater oma arenguteel on saanud täisealiseks. Lava ei ole enam vaid kirjanduse välitaja ega ka mitte rahvusliku mõtte kandja. Ja ühes teatri arenguga on muutunud ka kriitika vaatekohad. Aga kindlasti vaatleb meie arvustus positiivselt ja heatahtlikult ka kaasaegset teatrit, täisealist ja iseseisvat kunstitegurit, kus kõik muu peale etendatava teose ei ole sugugi vähem tähtis. Ja tuleb tunnistada, et säärane heatahtlikult häälestatud vaateviis on eduks teatri arengule. See loob usaldusliku õhkkonna ja rõõmsa töömeeleolu, õpetab publikuti etendusele suhtuma osavõtlikumalt ja andavamalt. Tahaksin aga siiski loota meie teatriarvustuse edasist arengut selles suunas, et tulevikus veel rohkem tähele pandaks ja ligemalt vaadeldaks teatri pärisosa — lavastaja ja näitlejate tööd.

Kas publiku huvi lavastuste vastu on üldiselt kooskõlas arvustuse hinnangutega?

VIII. Soome Näitlejate Liit

läheneb juubelile: tuleval aastal täitub nimelt liidu loomisest 25 aastat. Sel puhul kavatakse välja anda suurem mälestusalbum ja loodetavasti kuuleb siis ka eesti teatrirahvas lahetaguste kolleegide kutseorganisatsioonist ühteist põhjalikumalt ja üksikasjalisemalt. Seekord aga märgime vaid lühidalt ja üldjoontes seda, mis Soome näitlejate kutseorganisatsiooni praegusest tegevusest meile hiljuti lahkesti seletas liidu esimees, Kansallisteatri näitleja Jalmar Rinne.

Kui veerandsada aastat tagasi Kansallisteatri näitlejate poolt asutati Soome Näitlejate Liit, siis oli see algul oma sihtidelt ja tegevuslaadilt igati ideelise ilmega ühing. Aegajalt on aga liit ikka enam ja enam muutunud puhta-

Ei ole olnud märgata, et meie publik arvustust ümber hindaks. Peaaegu eranditult on publiku huvi kooskõlas arvustuse hinnanguga. Ja võib ka märgata, et meil kõiki nimekamaid kriitikuid jälgitakse õige laialdases teatrihuviliste ringis. Praegusist Helsingi alatisist teatriarvustajast püsib „Uusi Suomi“ kriitik Hugo Jalkanen veel kõige „kirjanduslikumal“ vaatekohal, kuna „Helsingin Sanomate“ Erkki Kivijärvi ja „Suomen Sosialidemokraatti“ Heikki Välisalmi endiste tegelike teatriinimesena on oma vaatlusis ja hinnanguis märksa teatrilikumad. Mag. Kaarlo Marjanen, kes järjekindlalt on kirjutanud teatriülevaateid ajakirjas „Suomalainen Suomi“, on meie kultuurseima deklamaatorina ja ilikooli kõnetehnika lektorina lisaks muile hinnanguile sageli ligemalt peatunud veel meie näitlejate hääldamiskultuuril. Nii kuuleb pealinna teatripublik nähtud etenduste kohta küllalt mitmeimelist arvustust. Aga kuigi meie ajalehed pühendavad teatritele õige rohkesti ruumi, jääb näitleja suure töö hinnang kõige muu kõrval suhteliselt siiski vägagi väheseks. Seda püüavad meie arvustajad ja toimetajad korvata seega, et näitlejate tähtpäevade puhul ei piirdata mitte intervjuudega, piltidega ja reportaažiga, vaid kirjutatakse ja avaldatakse juubilaride kohta päris põhjalikke esseid, mis annavad asjaliku ülevaate kogu nende senisest kunstilisest elutööst.

Mil määral mõjutab suhtumist teatri ja arvustaja ning ajalehe poliitilise värvingu vastakus?

Ei saa öelda, et sel alal valitseks päris ideaalne rahu, sest tõesti näib, et äärmuste vahel objektiivsus aktiivsusele mõnikord alla jääb. Kuid suuri riide ja eriti teravat poleemikat ei ole meil olnud ka teatri ühiskondliku häälestuse teemal, sest arvatavasti on selge igal soome teatrihuvilisel, et meie laialdane töölisteatrite liikumine on olnud meie teatrikultuurile suureks kasuks ja väga õnnelikuks elustuseks.

kujulisemaks kutseorganisatsiooniks ja praegu ta tegutseb vaid sellena.

Liidu liikmeks võivad astuda kõik kutselised soome näitlejad, kes on kuulunud vähimalt kaks aastat mõnesse riiklikult toetatavasse teatrisse. Kahjuks ei ole aga liit oma pikast east hoolimata suutnud koondada veel kõiki näitlejaid, kes võiksid sinna kuuluda. Praegu on liidul umbes 160 liiget. See arv ei ole aga küllalt suur kogu soome kutselise näitlejaspere kohta, kuna liitu pole astunud suurem osa töölisteatrite näitlejaid. Samuti ei kuulu liitu ka Soome rootsikeelne teatrirahvas.

Soome Näitlejate Liit jaguneb 8 alaühinguks suuremate teatrite koosseisude piirides. Liitu kuuluvad ka soome ooperijõud.

Üks tähelepandavaimaid saavutusi kutsealaliste korralduste alal on ühised töölepingu tingimused. Kõik Soome Näitlejate Liitu kuuluvad näitlejad ühelt poolt ja vastava kokkuleppe põhjal ka kõik teatrite liitu kuuluvad teatrid teiselt poolt võivad teha töölepinguid ainult Näitlejate Liidu poolt koostatud ja valmis trükitud tingimustel, kus on märgitud ja määratud kõik peale palga ja ühislepingu punkt 5-da, mis jätab lahtiseks, kas näitleja on või ei ole kohustatud kaasa tegema tantsunumbreid ja sõnatuid statisti osi. Muide, soome näitlejate ühine tööleping on võrdlemisi vähesõnaline. Esimene punkt määrab lepingu kestvuse aja, kusjuures märgitakse, et teatri juhatusel poolt võiakse selle kehtivus lõpetada poolteisekuise ette ülesütlemisega ainult siis, kui sõda, tulikahju või mõni muu ettenähtamatu põhjus oluliselt on muutnud teatri olemasolu tingimusi. Teises punktis märgitakse kokkulepitud aastapalk, mis väheneb poolele selle aja eest, mis näitleja hooaja kestes on haiguse tõttu tööväime üle kolme kuu. Haiguse puhul, mis teatri hooajal kestab üle kuue kuu, lõpetatakse palga maksmine hoopis. Õnnetusjuhtumite vastu on teatri juhatus kohustatud näitlejaid kindlustama 10.000 Smrk suuruses summas. Kui lepingut pole üles öeldud enne 1. märtsi, jääb see maksma ka järgmiseks aastaks. Ja selles ongi soome näitlejate töölepingu olulisim sisu.

Lepingupoogna teisel poolel on aga trükitud „ohjesäännöt“ — 19 paragraafi „distiplinaarseadust“, millele alistuma näitleja kohustub juba lepingu allakirjutamisega.

Vaatleme alamal lühidalt, kui „köva“ on soome näitlejate kohustuslik kodukord.

Esiteks nõuab §, et iga teatri teenistuses olev näitleja on kohustatud oma võimist mööda täitma korralikult kõike, mis ta ülesanded teatris nõuavad, ja et ta peab vastustamata alistuma direktori ja näitejuhi käskudele. Näitleja on kohustatud ööpäeva kestes pähe õppima ühe kirjutuspoozna ulatuses osateksti ja erikordadel vastava kokkuleppe järgi ka enam. Hilinemisi harjutustele karistatakse rahatrahviga. Hilinemise korral 5 minutist kuni 45 minutini peab näitleja maksma $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{2}$ päevapalgast. Terve tund hilinemist või lahkumine enne osa lõppu maksab kogu päevapalga.

Kõvemad karistused ootavad seda, kelle süü läbi etendus jääb ära, viibib või tuleb katkestada — niisugusel juhul maksab patuoinas kogu kuupalga. Kui aga näitleja teatritöö kohustuse täitmisest keeldub kangekaelselt, siis on teatri juhatusel õigus teda päevapealt vallandada.

Kui näitleja ilma direktori loata linnast lahkuks või jääb ära kauemaks kui oli lubatud, maksab ta trahvi 10 päevapalga suuruses summas. Kui „jooksus olemine“ kestab üle 7 päeva, loetakse see lepingu rikkumiseks.

Aino Kallase „MARE JA TA POEG“ Soome Rahvusteateris

Hilda Pihlajamäki (Mare) ja Unto Salminen (Imant)

Purjusolek harjutuse ajal loetakse raskeimate eksimuste liiki — esimesel korral toob see poole, järgmisel kogu kuupalga suuruse trahvi ja juba kolmandal korral võibakse näitleja kohe lahti lasta.

Lepingu kehtimise ajal ei ole näitlejal õigust esineda kuni kaheksa tundi päevas — neli tundi enne ja neli pärast lõunat. Erandiks võivad olla vaid need päevad, millal tehakse peaproovi.

Kohustuste lisalepingus on ette nähtud rida asju, mis kuuluvad teatri näitlejate ühingu (Soome Näitlejate Liidu allühingu) kompetentsi. Nii näiteks on teater kohustatud ära kuulama teatri näitlejate ühingu arvamise selle kohta, kui mõni näitleja leiab, et teatritöö nõuab temalt ülikondi ja muud tavalist riidetust üle palga kandejõu. Samuti teatri näitlejate ühing on asja kaasotsustajaks ja lahendajaks ka siis, kui näitlejat süüdistatakse teatri hea nime solvamises.

Samasisulised lepingud, mis teatrite ja näitlejate vahel on olnud maksmas juba pikemat aega, on nüüd kohustuslikud ka filmiühingule. Üldlepingute laiendamine ka filmitöö alale

osutus tarvilikuks seetõttu, et rohkesti näitlejaid on siirdunud alaliselt filmiühingute teenistusse.

Soome Näitlejate Liidu juures on liidu algatusel kutsutud ellu ka näitlejate pensioniasutus. Pensionifondi põhivaraks on kogutud ja kingitustena saadud 250.000 Smrk. Pensioniasutuse liikmemaksudest laekub aastas umbes 100.000 mk. Igal liikmel on oma arve ja pensioni maksetakse sel määral, kuidas keegi on sooritanud sissemaksu. Nii ei maksa keegi teiste, vaid ainult enese heaks. Siiski maksab vanemaile ja teenekamaile näitlejatele otse elarve korras pensioni ka riik. Riiklikke pensione, millede suurus on 5—10—20.000 Smrk. aastas, maksetakse tihti, hoolimata sellest, kas selle saaja on siirdunud vanadusepuhkusele või kuulub ta veel kindlapalgalise liikmena teatrisse.

Lalluka kunstnike kodus on näitlejate jaoks 10 priikorterit. Samas on ka Soome Näitlejate Liidul oma kodu kooskäämisteks ja asjaajamiseks.

Lõpuks Soome Näitlejate Liidu esimees märkis, et liidu headele tulevikulootustele rajatud tegevuskavas on ka oma teatriajakirja asutamine samul alusel nagu ilmub eesti „Teater“, mida soome näitlejad sirvivat pisut kadedust äratava aukartusega. Arvatavasti kuluvat aga veel mõnevõrra aega, enne kui üksmeelselt jõutakse nii ulatusliku ülesande teostamiseni.

Soome Tantsukunstnike Liidu auaadress Estonia balletmeister Rahel Olbreile

Estonia teatri tantsurühma balletmeister Rahel Olbrei, Tallinn.

Soome Tantsukunstnike Liit tahab meie kaudu avaldada oma rõõmu ja tänu Estonia balleti kõrget taset tõendava külastuse puhul Helsingis aprillikuu 26. ja 27. päeval. Meie maa tantsukunstnikel oli eriti meelas ja rikastav tutvuda eesti balleti nooruslike ja innukast tööst tunnustust andvate etendustega. Loodame, et vastastikune läbikäimine mõlemate maade tantsukunstnike vahel kujuneb lähedaseks ja viljakaks.

Helsingis, maikuu 4-dal päeval 1937.

Soome Tantsukunstnike Liidu valitsus

*Raoul af Hällström
Esimees*

*Toivo Niskanen
Abiesimees*

*Ukko Havukka
Sekretär*

*Elisabeth Apostali
Edith von Bonsdorff
Maggie Gripenberg
Mary Hougberg
Toimi Karto
Elo Kuosmanen*

*Mary Paischeff
Helvi Salminen
Esteri Suoutan
Aleksander Sakelin
Airi Süülä*

Kaisu-Mirjami Rydberg

Tööliskonna teatriharrastusist Soomes

Mäletan üht vestlust Heiki Välisalmiga, Soome töölisteatriite ringkonnis väga tuntud organisaatori ja kriitikuga. Ta rõhutas, et proletaarlikust programmiteatrist, ideoloogiliselt töölisliikumise üldsihtidele suunatud lavakunstist, ei ole meil põhjust kõneldagi. Loodetavasti ei ole selle vaatekoha paikapidavuses kellelgi raske veenduda. On nimelt hõlpsasti tähelepanev, et Soome töölisteatreid ei iseloomusta radikaalselt sotsiaalse kallakuga repertuaar, vaid meie suure töölis-konna üldine elav kunstiharrastus, mis muu hulgas eriti silmapaistvalt avaldub ka selles, et ollakse elavalt huvitatud teatrist ja lavategevusest.

Vaevalt leidub Soomes sellast töölist-maja, mille pidusaalis puuduks näitelava. Ja nois suuris ja väikesis töölistmajus, olgu linnas või maal, on vaevalt kunagi toime pandud sellast piduõhtut, mille kavas kogu õhtu rõõmu ei krooniks näitemäng. „Näitemängu toimepanemisel“ as-keldavad võrde agarusega tüdrukud ja poisid, aga ka isad, emad ja vanaisad-va-naemad, kes veel hästi mäletavad jututad, kuidas nad kümnete aastate eest mängisid oma esimest osa.

Teadagi jääb sellane näitlemisind ena-masti vaid mööduvaks kõrvalharrastuseks, aga vahest tuleb ette sedagi, et mõningate kogu õhtut täitvate tükki-de ettekandest areneb päris püsivat lavategevust. Seda tuli ette juba vanaisagi päevil. Ja mõni-kord on läinud ka nõnda, et mõningaist sel kombel sündinud asjaarmastajate rin-gidest on arenenud kutselise trupiga tööta-vaid töölisteatreid, et mõnedest ühes va-naisaga ja vanaemaga töölistmaja laval as-keldanud amatööridest on saanud Soome kuulsaimaid ja armastatuimaid näitlejaid.

Praegusist Soome kutselisist töölisteat-reist on jõudnud kõige kõrgemale kun-stilisele tasemele Kosti Elo juhatusel töö-tav Tampere Töölisteater, mida ei tunta hästi mitte ainult kogu Soomes, vaid väl-jaspoolgi piire. Helsingis, Turus, Viiburis, Poris, Lahtis, samuti mitmes teises linnas ja ka aleveis ja suuremates tööstuskeskus-tes tegutseb samuti alatisi töölisteatreid, kus peale üldjuhi on mõningal määral ka kutselist näitlejaskonda. Aga nende kind-lamat laadi töölisteatriite kõrval tegutseb Soomes veel mitmeid sadasiid tööliste näi-teringe, mis ei paku oma organisatsioo-nide piduõhtuil muu kava hulgas ainult

ühe- ja kahevaatuselisi, vaid esinevad va-hete-vahel ka kogu õhtut täitvate näiden-ditega.

Mida aga need teatrid pakuvad oma publikule, kelle osavõtt etendusist on aina nii elav ja innukas, et Rahvusteater ja mitmed teised n.-n. kodanlikud teatrid võiksid seda lihtsalt kadestada?

Sidemeks Soome töölisteatriite vahel on Tampere tegutsev Töölisteatriite Liit, mis hoolitseb ka repertuaari eest — tõlgi-takse, paljundatakse ja laenutatakse või-maluste piirides väliskirjandusest niisugu-seid näidendeid, mis arvatakse töölisteat-rite mängukavva eriti kohased olevat. Oma autoreist on töölisteatriite lavadel kõige tuntumad Heiki Välisalmi, Veikko Rajakoski, Hella Vuolijoki ja Maritta Sal-mela-Järvinen. Soome klassikuist on kõige enam mängitud Aleksis Kivi ja Minna Canthi näidendeid. Aga kirjan-duslikult väärtuslikuma repertuaari hul-gas käivad töölisteatriiteski ringi samad operetid, samad farsid-vigurid ja imalalt sentimentaalsed rahvatükid mis kodanli-keski teatrites. Sedalaadi tükki-de mängu-kavva võtmise põhjenduseks ei öelda muud kui et „publik tahab ka midagi ker-gemat“ ja et „liiga kunstipärane“ reper-tuaar ajab teatri pankrotti.

Praegune rahvasaadik mag. fil. Sylvi-Kyllikki Kilpi, olles teatriarvustajaks Tam-peres ja hiljem Helsingis „Suomen Sosi-alidemokraatti“ toimetuses, nõudis juba aastate eest Soome töölisteatriite reper-tuaari reformi — vähimalt selgi määral, et loobutaks lausa väikekodanlike ajaviite-tükki-de mängimisest. Samas suunas kir-jutas palju ajaleheartikleid ka näitekirja-nik Veikko Rajakoski, kuni viimaks ring-kond nooremaid arvustajaid ja teatri-sõpru (Helmer Adler, Nyrki Tapiovaara, Maija Savutie ja nende ridade kirjutaja) hakkas nõudma repertuaariilt sihiteadlikku ja kindlaimelist proletariaaditeatri asuta-mist.

Eeskujuks oli siin ühelt poolt Piscatori teater ja teiselt poolt Amerika töölis-teatriite viimasel aastakümnel kujunenud laad — tavatu eduga arenenud töölisteat-rite liikumine, mis organiseerus New The-atre League ümber, sai suurepäraselt toi-metatud häälekandja (New Theatre), vaimustas publikut ja avastas uusi, eriti andekaid ja jõulisi draamakirjanikke.

1934. a. sügisel asutasid ülalmainitud noored teatriharrastajad Helsingis „Työ-

väen Näyttämö"-nimelise katseteatri, mille repertuaar on püsivalt püüdnud olla kindlaimelise teiste töölisteatrie omast. Siin on mängitud mitmeid uusi Ameerika autoreid (Sklar, Maltz, Elmer Rice, Clifford Odets), siis Gorkit, Pogodinit, dramatiseeringuid Shvejki seiklusist, Pentti Haanpääd jne. „Työväen Näyttämö“ esimeseks juhiks oli Nyrki Tapiovaara, kellest hiljem sai meie lootusrikkaim filmirežissöör, kuna ta esimene ekraanilooming — Aho „Juha“ — õnnestus üle ootuste hästi.

„Työväen Näyttämö“ aga jätkab visalt oma mitmete raskustega kuhjatud teed. Ta osatähtsus kogu maa teatrielus ei ole veel kuigi suur, aga siiski kandub ta repertuaar ka teiste töölisteatrie lavadele ja arenenum töölispublik, olles küllastunud tühistest ajaviitetükkidest, nõuab juba kõikjal kaalutumat ja teadlikumat repertuaari valikut.

Aastakümnete kestes on Soome tööliiskonnast tõusnud parimaid näitlejaid. Teame pagareid, õmblejaid, äriteenijaid, maalreid ja kingseppi, kes kunagi vanaisa ja vanaema päevil võtsid esimest korda õlule operetivõluri mantli või veidra nariirüü, et mõnel töölistmaja õlilambiga valgustatud laval laulda või lausuda esimesi repliike. Sealt algas tee ringreisidele ja veidi suuremaisse töölisteatriesse, kuni jõuti kõige mõjuvõimsamaile lavadele ja

üldtunnustatud kuulsusele. Seda teed on tulnud Soome teatriajalukku Aarne Orjatsalo, Kosti Elo, Annie Mörk, Sven Hilden, Aarre Linnala, Uuno Laakso, Hugo Hytönen, Eine Laine, Aino Lohikoski, Arvo Lehesmaa jmt.

Ja töölistmajades ning töölistorganisatsioonide näiteringides harjutused ja etendused aina jätkuvad... Küllap just praegugi kuski mõni metallist, mõni õmbleja, pagar või piimakaupluse müüjanna on harjutamas või etendamas oma osa — ohkab, vaatab hellunult paremale... sureb, tõstab rusika või läheb vasakale ära... Ja ehk mõni neist juba tuleval aastal pääseb Tampere Töölisteatrisse „punktinäitlejaks“, tuleb värske verena Turu või Vallila töölisteatri truppi, et arendada oma annet, kuulda arvustusi, ja ... saada ehk kuulsakski...

Teatritöö töölistmajade lavadel aga aina jätkub ja jätkub. Mängitakse head ja halba — peaasi, öeldakse, et oleks aga tegemist, et oleks, mida publikule pakkuda. Sest publik tahab näha näitemängu, tahab näha krahve, printsesse, mustlasi ja muidki. Mis sellest, et krahve näeb küllalt ka kinos ja mustlasi uulitsal, siiski on kena näha neid ka töölistmaja näitelaval, kus printsiks olgu kas või Lahtise Väikki, kes õhtul operetis laulab oma armulaule hoopis ilusama häälega kui päeval õmblusmasina ääres.

HELSINGI RAHVATEATER : F. Molnári „LILJOM“ - Lavastus E. Salmelainen

Kaarlo Marjanen

Kriitilisi märkmeid

1936/37. a. hooaja kohta Helsingi Soome teatreis

Olgu tähendatud, et alamal järgnev arvustuslik ülevaade möödunud hooaja tähtsaimate teostuste kohta Helsingi soomekeelseil pealavadel ei ole mag. Kaarlo Marjase poolt meie ajakirjale otse valmis kirjutatud, vaid on koostatud toimetuse poolt autori lahkelt antud suuliste seletuste ja hooaja kestes Soomes avaldatud teatriülevaadete varal, milleks mag. Marjanen on annud meile usalduslikult loa ja varustanud materjalid tarviliste valikmärkustega.

T o i m e t u s.

Tavaliselt annavad meie teatrid uue hooaja mängukava ülevaate varasügisel. Nüüd juba möödunud hooaja künnisel olid direktorid oma repertuaari-intervjuudes eriti helled töotusi andma. Tundus vähimalt, et meie teatripubliku vaheldustarvetki on tähele pandud — lubati rohkesti nii värsket kui ka vanemat.

Meie mõlemad suurteatrid pidasid seekord õigemaks hooaega avada vanemate autoritega: Kansallisteatris Shaw' „Miljonäritar“, Kansanteatris Molnári „Liliom“. Shaw teatavasti ei ole ju enam mingi nooruk, kuigi ta seekordne näidend ei ole veel kuigi vana, ja ka Molnári tükk kuulub juba minevikku, kuigi mitte väga kaugesse. Kui ma ei eksi, leidis „Liliomi“ esilavastus aset juba maailmasõja künnisel, ja eks see agulilegend vist ürita olla midagi eelekspressionismi taolist.

Esiti oli raske mõista, miks just „Liliom“ pidi leidma unustusest äratamise armu. Tundus, et sedalaadi maitseainet meie teater eriti ei vaja.

Ent — ime küll — etendus siiski ei mõjunud piinavalt. Otsekui vastu tahtmist märkasid, et „Liliomi“ lavastus peaaegu meeldiski. Ja samas tulid mõttele, et kui see nüüd tähendab seda, et Eino Salmelainen püüab oma endisist melodramaatilist võttest vabaneda, siis tuleb ta teatrit küll siiralt õnnitella. Lavastuses oli küll veelgi üht-teist n.-ü. helisev-tundelist, aga üldiselt jäi Molnári hädaohtlik legend Salmelaise lavastuses siiski küllalt kaime-meelseks ja kogu etenduse kestes võis tunda rõõmu vähimalt häist, kindlalt elulähedasist detailidest. Hästi oli õnnestunud ka lavastaja koostöö dekoratuuror Lasse Eloga, mille tulemusena nähti keni aguli- ja tiivolipilte.

Peamiseks rahulduseks jäi aga lavastaja kallak teraselt nähtud realismi poole, mis, nagu nägime hiljem, ei olnud sugugi juhuslik.

Näitlejaille leidub ju „Liliomis“ paar-kolm päris huvitavat ülesannet. Leo Lähteenmäki oli võtnud sooritavat nimiosa küllalt tõsiselt — kogu osa kestes oli märgata pingutusi teostuse süvendamiseks ja hetketi see tal õnnestuski. — Suurima naudinguga võis aga vaadata, kuidas Emmi Jurkka valas elavat elu autori poolt kunstlikult konstrueeritud Juli olemusse. Siin võis imetella mitte ainult ta näo, vaid ka käte suurt väljendusvõimet. Praegu, olles oma võimete tipul, on Emmi Jurkka soome laval ainulaadne kunstnik.

Kuna Molnári kesise teose etendusest on võimalik ütelda nii palju head, siis tuleb küll tunnistada, et Kansanteatri hooaja avang oli vägagi õnnestunud ja häid lootusi äratav.

+

Kansallisteater omalt poolt ei pidanud nähtavasti säärast hooaja eelreklaami tarviliseks, kuna Shaw „Miljonäritar“ lasti lavale väga valmimatult. Esietendusel publik istus muheldes ja ootas, kunas parandamatu iirlase raketid hakkavad sarta-suma ja sädelema. Aga seekord oli neid võrdlemisi vähevõitu ja neist, mis lendu läksidki, süttisid korralikult ainult mõned harvad üksikud. Ja kogu Shaw mõjus seekord väga kesiselt.

Küllap vist tuleb arvata, et seegi väsimatu sarkasmisepp ja kõigekriitik tunneb juba turjal aastate rõhku. Tundub, et kõnesolev teos on kirjutatud väsinult ja vägisi, selle vilkus ja vaimukus ei põhjene muul kui vaid endistel harjumustel ja tuttavatel tehnikal. Shaw jälgendab siin endist ennast, teeb seda küll veel võrdle-

UUNO LAAKSO

Armsale eesti teatrirahvale.

Kuna mul polnud võimalust teid kõiki isiklikult tänada selle rohke ja armastusväärse sõbralikkuse eest, millega meid Tallinnas hellitati Soome Rahvusteatri külastäigu aegu, siis lubatagu mul nüüd öelda kõigile, kõigile tuhat südamlikku tänu. Olen alati austanud ja ihalenud teie temperamentset ja sügavat kunsti. Nüüd aga, kus mul on olnud õnn veeta teie hulgas kolm ununematut ööd-päeva ja tutvuda teiega ligemalt, nüüd ma armastan teid!

TEUVO PURO

kesti tõlgitud ja Soome pole ainus välismaa, kus teatrid on olnud huvitatud ta „Uputusest“.

Neile, kes, nagu nende ridade autorgi, pidas Bergerit vaid terav-kergeks novelli-žonglööriks, osutus ta näidend meeldivaks üllatuseks ja ühtlasi hoiatuseks eelarvamiste vastu. „Uputus“ on nimelt hea näidend, täpse ja kaalutud ehitusega, sündmustiku kui ka tüüpide poolest eriti elav lavateos. Sisult pole teos eriti sügav, kuid selles on siiski vaimukust ja meeldivalt karget melankooliat. Selles on rohkesti pettunud südant.

misi osavalt, kuid vaevalt vaimustab kedagi.

Kuid niisama kindel on ka see, et ettekanne oli vägagi vähepakkuv. Väheleid erandeid arvestamata oli dialoogi arendus puine, üksluine ja mahlatu. Ja ometi — kui üldse, siis see näidend võib püsida ju ainult sõna varal, teravaks ihutud ja tabavalt märki lennutatud sõna varal. Õigupoolest see ju muud polegi kui vaid dialoogideks tükeldatud hiiglafõljeton.

Märksa meeleejäavam oli Eino Kalima lavastatud Henning-Bergeri „Uputus“. Bergeri pole ju mingi uudisautor. Ta ilmus rootsi kirjandusse juba sajandi algul, esinedes terava novellistina, kelle peaaineiks olid ookeanitagused tüübid ja elu-juhtumused. Toodangut jätkates tõmbus ta ainevald varsti tagasi Stokholmi. Kunagi ta pole olnud neid kirjanikke, kes vaimustavad tõiseid arvustajaid, aga seda suuremat rõõmu on ta toodang valmistanud kirjastajatele ja sellasele lugejaskonnale, kes raamatust otsivad eeskätt ajaviidet. Aga siiski: muuseas niisugune mees kui Hjalmar Söderberg pole keeldunud tunnustamast Bergeri talenti. Teda on roh-

kesti lavastas Eino Kalimalt oli mee-
leolult haruldaselt tihe ja üksikuil näitle-
jailgi oli eriti tähelepanuvaid õnnestu-
misi. Eriti selgepiirdelise karakterkuju
lõi Aku Korhonen abinõusid valimatust
äri-juristist O'Neill'ist. Uuno Laakso
kohvikuperemehena oli oma rikkalikus
koomikas ehk liigagi järjekindel. Eero
Kilpi Frazeri kujundus ulatus ehk üldse
kõige sügavamale — ta kooris selle kar-
miks karastatud mehe sisimast ta unistus-
liku põhiolemuse eriti ilmekalt esile.
Kõige suuremat tähelepanu äratas aga
Kaisu Leppänen Lizzie'na. See näitleja,
kellele alles hiljuti on hakatud usaldama
suuremaid ülesandeid, suutis kohe ärata-
da eriti elavat huvi. Lizzie oli tõesti väga
paljutootav saavutus, mis prl. Leppäse
veenva talendi kohta andis rohkesti häid
tulevikulootusi.

+

Mõlemad Helsingi soome peateatrid pak-
kusid moodunud hooajal ühe vene suur-
romaani dramatiseeringu, mis mõlemad
tulid prantsuse dramatiseerijailt ja prant-
suse teatri kaudu. Kansanteatris lavastati

EINO JURKKA

EMMI JURKKA

Tervist, eesti kolleegid! Kui tulete teie, tulevud sõbrad. Tunneme seda põnevat ootust. Olen saanud eestlasilt mitu võimast ja kunstiliselt tõhusat teatrielamust — tänu! Arvustada? Leidub ametmehi, kellele selle eest maksetakse — tehku seda nemad. Parimini tunnen Ants Lauterit, ta on tore inimene. Niskamäe Ilonasse armusin ja pole sellest tundest vaba veel praegugi. Head suvepuhkust!

Külastuste kaudu olete teie, eesti lava-kunstnikud, saanud mulle väga lähedasiks. Austan ja ihalen teid.

Tolstoi „Ülestõusmine“, Kansallisteatris Dostojevski „Roim ja karistus“.

Peatugem ligemalt viimasel, sest „Roim ja karistus“ Kansallisteatri lavastusel ei olnud kunstiliseks suursündmuseks mitte vaid möödunud hooaja ulatuses, vaid osutus üheks elamusrikkaimaks ja meelejäävaimaks etenduseks kogu soome teatri saavutuste ulatuses.

„Roim ja karistus“ Kansallisteatris oli suur lavastusvõit, mis ühtlasi pakkus realt näitlejailt sügavale ulatuvaid osateostusi ja tõi nähtavale parimaid saavutusi ka lavaehituse alal. Teose mõju oli nii harukordne nimelt seetõttu, et kõik etenduse eritegurid tundusid esile tõusvat kustki ühisest varjatud keskusest. Lugu Raskolnikovi saatuslikust elamuste ahelast ja selle ümber põimuv vene hinge suur kujutus otsekui puhkes stseenide hämarusest esile. Eino Kalima lavastus suutis vahetult hoida muljet, nagu liigutaks kogu aeg kuskil salapärase paratamatuse rängas ringis. Tähtsamad lavapildid avanevad hämaraina kui koopad ja sügavaina kui kuristikud. Ja inimene liigub neis otsekui kuutõbise kombel, kustki alt ja sügavalt antud käskude järele. Vaataja aga ei pääse võimsast dostojevskilikust meeleolust. Lavastuslikult kui ka lavaehituselt oli eriti mõjuv dramatiseeringu

teine pilt: trehtrikujuliselt ehitatud ringtrepi astmeid mööda üles tõusev Raskolnikov muutus võrdkujuks sellele, kuidas kuritegu oma hämaraist ajedest paratamatult tõuseb esile. Seega saavutati suurepärase lähtekoht ka teose edasisele arengule, millest taas selgub, kuidas roima seesmised tagajärjed sama paratamatusega hakkavad tungima esile, kuni inimene viimaks peab neile alistuma täiesti ja peab leidma vabastava lahenduse.

Dekoratsioonid (Matti Waréni teostus lavastaja Eino Kalima ideede ja kavandite järgi) olid seekord rohkem kui tegevuse raam ja taust. Iga lavapilt oli elamus, vormunud nägemus Dostojevski suurest teosest. On ehk üleearune märkida, et selle tulemuse saavutamisel oli tähtis osa lavapiltide täpselt ja põhjalikult kaaluteldud valgustamisel, et kõige kujutatava venelisis kogu ulatuses tundus ehtsana ja et pöördlava kogu ses piltide rohkuses töötas väga täpselt ja kärmesti. Tõesti on see lavastus Eino Kalimale suureks auks.

Teose tugev ja ühtlasi herk iildkäsitus lõi näitlejaille suurepäraseid õnnestumiseeldused. Jõuline loomispinge oli haaranud kõik näitlejad. Nägime mitmeid suursaavutusi.

Suursaavutus oli enne kõike muud Aku Korhose Marmeladov. See on looming, mida ei unustata, saavutus, mida kannab tõelise näitlemiskunsti ja suure andumisvõime salapärase jõud. Tiübi teostus oli täiuslik — milline väljendusrikkus kogu selle murdunud vanamehe olemuses, mil-

PEKKA ALPO

MATTI WARÉN

lised väärdumatud võimed kogu ta kujutuses! Ja millist süvenemist mitte vaid vene hinge, vaid inimesse üldse — võimsa kaastunde arengut kuni trööstituima alanduse põhjani.

Erilise väärtuse sellele Aku Korhose loomingle annab ta valu-ilvenduste ja kannatuste analüüsi omalaadsus. Marmeladovi mõnulemine oma kannatusist, ta alanduste nautimine on selgelt slaavlik. Aga ühtlasi selle kaju probleem valgustub ka üldnimilikult: näitleja näitab tunde äärmuslikku olemust. Tolle vene alkohooliku rasked, kuid samas pidutsevad kannatused Aku Korhose kehastusel on soome teatrikunsti kõige kõrgemaid saavutusi. Pole ime, et nii sügavalt nähtud kaju hoolimata kogu oma masendavusest võib mõjuda ühtlasi ka vabastavalt.

Teine suursaavutus oli Yrjö Tuomise Profiri, keda jälgisid algusest lõpuni häirimatu võidutundega. Seegi kaju oli väärdumatult terviklik teostus, hiilgav näide näitleja võimeist. Mingeid soove ei jätnud ka Joel Rinne Razuminina ja Jalmari Rinne laialoomulise politseikomisarina. Sonja osa, tähtsaim naisosa, oli usaldatud Ansa Ikosele, kes sooritas oma ülesande küllalt plastiliselt ja küllalt rahuldavalt, kuigi Sonja kaju dostojevskilikud püha alanduse varjundid jäid kohati hämaraks. Helmi Lindelöf õnnetu Marmeladovana tõlgitses endise ülilusnaise kibedustundeid väga tabavalt, kuigi ta kaju võinuks olla enam slaavlikkust. Mitte päris venelik ei olnud ka Aili Somersalmi, kes muide löi väga õilsa soojusega häälestatud ema kaju.

Unto Salminen Raskolnikovina oli oma võimeid tõsiselt pingutades jõudnud tõhusa tulemuseni. Tema kidurale, närvlik-

kusest ja süümepeinadest piitsutatud noorukile tuleb anda täieline tunnustus. Täie andumusega elas näitleja kaasa kõiki oma liigutusi ja repliike, suutes vaatajat mitte vaid rahuldada, vaid vapustadagi. Ent siiski võis tähele panna, et see nõudis temalt suurt pingutust, mis kohati takistas täielist kaasaelamist ta loomingle. Siiski ulatus tema psühholoogiline valgustus küllalt sügavale ja osas oli rohkesti väga sügavaid momente. Nii näiteks lõpliku paljastumise moment, mil Raskolnikovi näkku tuleb korraga roimari kartlik ilme. Nii sitke loomistahtega õnnistatud ja nii üleni oma osadele anduv kunstnik nagu seda on noor Unto Salmelainen võib areneda veel kiiresti ja kaugele.

„Roima ja karistuse“ nii suur kunstiline õnnestumine laval on seda üllatavam, kui mõelda, kui mitmeid jooni pidi hargnev ja põimuv on Dostojevski romaan. Aga Gaston Baty on ometi suutnud anda sellest romaanist kõigiti õnnestunud dramatiseeringu. Pean tunnustama, et ma ei ole üldse näinud dramatiseeringut, mis niisama hästi oleks suutnud säilitada algteose vaimu. Tundub, et teatritehnika ja filmi areng on suuteline muutama draama kohta maksvaid nõudeid. Eepika tungib lavale ja — saab seal elavaks. „Dramatilisus“ on hädaohus muutuda sisutuks oskussõnaks.

+

Siis järgnes Kansanteatris ühtsoodu kolm algupärändit.

Kirjanduslikult kõige kaalukam ja ühtlasi ka lavaliselt kõige nõudlikum neist oli Arvid Järnefelti „Tiitus“. See on jõuline lavateos — õilis mitte ainult oma sisuvaimult, vaid ka kunstiliselt rakendu-

TURU TEATER:
G. Hauptmanni „ENNE PÄIKESELOOJAN-
GÜT”. Lavastus - Mia Backman

TAMPERE TEATER:
B. Shaw „MILJONÄRITAR”. Lavastus - Vilho
Ilmari

SOOME RAHVUSTEATER:
Molière'i „TARTUFFE”.
Lavastus - Eino Kalima. Pildil: U. Laakso,
R. Snellman ja A. Korhonen

ELSA RANTALAINEN

KALLE ROUNI

Olen ääretult rõõmus ja uhke, et võisin kuuluda estoonlaste võiduka Niskamäe külastuse vaatajate hulka.

selt: dramaatiliselt vahelduv, kompositsioonilt tihe ja kindlapiirdeline. Teos nõuaks siiski stiilipuhtamat ja harmoonilisemat lavastust kui see, mida suutis pakuda Kansanteater. Eino Salmelaisel lavastajana polnud puudunud hea tahe, kuid tema teatril ei ole praegu sedalaadi lavastused võimalikud: takistuseks on juba ruumide ja muude võimaluste kitsus, ja, mis kõige tähtsam, ka näitlejate küündimatus. Ei suudeta hoida stiili. Järnefelti teose lavaline õnnestumine või ebaõnnestumine oleneb täiel määral peaosalisest. Kõnesoleval korral see oleneb Kalle Rounist. Oli palju püüdmist, oli eeldusigi, kuid tervikuna jäi osa paljunõudev teostus siiski lünklikuks ning „Tiituse“ lavastus ei suutnud tõusta üle keskpärasuse taseme.

Kl. U. Suomela „Koolimäss“ on sujuva kergusega ja kindla vilumusega kirjutatud komöödia, kuid selle aine ulatus on suurema huvi äratuseks liiga kitsapiiriline ega võimalda suurele teatrile küllalt väärilisi ülesandeid.

Simo Penttilä seiklusfarss „Mees Marsseille'ist“ pakub vaatajale ja võimaldab ka näitlejaile rohkesti vallutatud rõõmu ja sürralt lustakat mängu, kuna selle autoril on peale sädeleva sõna kadestatavalt rohkesti õiget lavavaistu. Intriigi arendamise kergus meelitab teda ehk liigagi keerulisile käikudele. Hugo Hytönen lavastajana ei olnud ka omalt poolt asja selgemasse korda kohendanud, ja nii läks muist head põnevust kaotsi. Aga hoogu ja edu oli siiski väga rohkesti.

+

Kahjuks peab jääma mu ülevaade kohati lünklikuks, sest kõiki muljeid pole märgitud krooniku hoolega ja kõigest

pole kirjutatud kohe. Hiljem, kui tahad toetuda ammusaadud muljeile, leiad, et nende püsivus on vägagi muutlik. Ainult harva, kõige õnnelikumail kordadel, jääb etendus hästi ja üleni meele, sageli see aga hoolimata kogu oma kannatustest, rõõmudest ja töö sisust kaob nagu mull vette.

Sheridani „Rivaalidest“, mis nägi Kansallisteatris palju publikut, mäletan parimini Tyyne Haarla loomingut. Tema mrs. Malapropis oli palju avarat, mahlakat koomikat, mis kuski ei kaldunud liialdusse, mida võib karta selle osa teostusel. Niisama selgesti on jäänud meele sir Anthony I, keda mängis Aku Korhonen. Ununud pole ka Uno Laakso rikkalik huumoriannus, kuigi ta oma osas ei olnud päris inglane.

Kansanteatril oli üheks raskeimaks ülesandeks veel V. Somerset Maughami „Püha leek“. Selle teose probleemiks on küsimus, kas tohib katkestada teise inimese elu, mis on vaid kannatuste koormaks asjaomasele endale ja takistuseks ka teiste teel. Autor laseb vanal, auväärusel emal seda teha. Probleemi käsitlus on peen ja julge ja ihtlasi pillutatakse näidendis rohkesti terav-vaimukaid „tänapäeva tõdesid“ erootika teemal. Tundub siiski, et autorile omane üllatuste ehitav lahendusviis ei ole kohane nii tõsisele ainele. Näidendi tehnika on lausa salapolitseiilik — autor laseb vaatajail tunda kahtlust kõigi osaliste kohta. Autori vaatlusviis on külma ülikultuuri segavaid jooni.

Igatahes aga nõuab see vaimukas dendi eriti kultuurset mängustiili. Kansanteatril

JUSSI SNELLMAN

UUNO MONTONEN

aga pole olnud aega seda arendada. Kuidas või kust see oleks pidanud tulemagi! Ei tule ju lavalises kujunduses kaugeltki kõik näitleja sisimast ega fantaasiast — vähimalt mitte see väline olemise oskus ja viis, mille puudused meil kordkorralt õige teravalt silma paistavad. Ei maksa süüdistada näitlejaid — võib-olla mõnigi nendest vajaks rohkem väliseid tähelepanekuid kui seda pakub meie oma kodune ümbrus. Aga on peaaegu üldine nähtus, et kui soome näitlejal tuleb olla peen ja üliluslik, siis ta tõmbub kuidagi kangeks. Kansanteatri etendusest võiks märkida leegion detaile just säärase üliluskujutuse harjumatuse näiteiks.

Siiski oli selles lavastuses ka päris austatavaid saavutusi. Eine Laine pr. Tabretina kujutas väga ilmekalt suure helluse ja selge mõistuse vastolu. Emmi Jurkka omas osas ei vajanudki mingeid ülilusjooni. Tema põetajas nägime jälle seda parimat Emmi Jurkkat, kelle mängus ei jää kaotsi kõige sügavamalegi peidetud varjundid. Inglise härrasmeeste mängustiil jäi selles Mia Backmanni lavastatud näidendis aga vägagi kahtlaseks.

+

Kansallisteatris nägime veel üht täiesti laitmatut lavastussaavutust — Shakespeare'i „Kuningas Lear'i“. Kogu lavastus oli hoogsalt rühikas, aga ühtlasi ka inimlikult soe. Ja oli rõõmu ka Leari dekoratsioonidest — Matti Warén oli need teostanud eriti õnnelikult, saavutanud palju üsna väheste viidetega. Eriti suurepärased olid ta nõmm-maastikud, samuti tuba Glosteri lossis, hea kõik muugi.

Kogu teose õnnestumine oleneb muidugi peamiselt nimiosa kandja suutlikkusest. Ja võime öelda, et Yrjö Tuomise Lear oli

selle targa ja peenetundelise näitleja parimaid saavutusi — kui mitte ehk parimgi. Ta inimlikult sügav, teostuselt igas suhtes peen Leari kujutus on üks neid loominguid, millele meie teater võib viidata täie uhkusega.

+

Lisaks neile märkustele, mis me autori lahkel loal oleme põiminud tema teatriülevaadetest, oli meil võimalus mag. Marjaselt pärida veel mõningaid üldisi muljeid soome praegusest teatrist. Kuulsime, et ekspressionistliku kallakuga katsetused olevat möödumas ja minemas moest. Teatrijuhtide tähelepanu koonduvat enam Londonisse kui Berliini ja Moskvasse, seega stabiilsema euroopluse poole. Lavastuslaad süvenevat üldiselt psühholoogilise realismi suunas ja edasiviivat arengut olevat märgata ka dekoratorite töös, kes nüüd kalduvad andma viidetele suuremat tähtsust kui varemalt. Selles suunas olevat eriti tõhusat tööd teinud Turu teatri dekorator Hannes Närhi, kes olevat arenanud väga leidlikuks just oma teatri piiratud ainelistel võimalustel ja pöördlava puudumise tõttu.

Reast soome teostest, mis eeltoodud ülevaates on jäänud käsitlemata, nimetas mag. Marjanen Vuolijoe „Niskamäe naise“ ja „Juuraku Huldat“ ning Mika Valtari „Distsipliinitut sugupõlve“. Viimase puhul lugupeetud arvustaja siiski tähendas, et tal on olnud kahju, kui Kansallisteater nimelt selle näidendiga sõitis külaskäigule Tallinna, kuna „Distsipliinitu sugupõlv“ teatri viimase aja töös nii kirjanduslikult kui ka lavaliselt teostuselt olevat kohane pigem negatiivseks kui positiivseks näiteks.

Soome näitlejad eesti laval

Soome näitlejad on eesti teatri algpäevil vanas Estonias ja samuti uuemal ajal uues Estonias küllalt tähelepandavast osa mänginud. Eriti aga kutselise teatri algpäevil, millal meil endal oli vilunud näitlejaid vähe ja kogu tegevus oli algastmel. Vajasime siis k o g e n u d näitekunstnikke abiks, nii teoreetilisel kui ka praktilisel. Siin oli soome näitlejate abi ja toetus selles suhtes — „terve tuloa“. Sobisime ja mõistsime üks-teist paremini kui teiste naaberriikidega, kellelgi siiski, paratamatult, käisime hankimas repertuaari. Pealegi oli soome kutseline teater meist aastakümneid vanem. Huvitav on sel puhul mainida toda esimest algatajat, kes mul võimaldas tol ajal teostada selle esimese lavalise „silla ehitamise“. See mees oli Eduard Virgo, tol ajal kirjanik ja „lehemees“, praegu välisministeeriumis. Hra Virgo oli tol ajal väga huvitatud noorest Estonia teatrist, ja kui heal soome keele mõistjal oli tal sidemeid soome teatritegelastega. Tänu temale leidsi aset 1911. a. minu elus teatud kombel suursündmus — alal, mis ei olnud õieti minu ala: ma esinesin esmakordselt näitekirjanikuna ning minu esimese suurema ja tõsisem sisuga draama esietendus leidis aset Soomes — Helsingi „Kansan Näyttämö“ teatris, millise teatri juhiks oli tuntud soome näitekirjanik, näitleja ja näitejuhtdirektor K a a r l e H a l m e. Minu tükk kandis pealkirja „Tasujad“, kolmevaateline kurbmäng. „Tegevus sünnib Eestimaal 1905.“ Tähendab — revolutsioonilise sisuga. Seetõttu oli ka minu draama Peterburi näitekirjanduse tsensori poolt „etendamiseks keeldud“. See minu teos tuli Eestis etendusele alles aasta hiljem, 29. augustil — kinnisel õhtul Estonias. Seetõttu ei ilmunud selle teose kohta arvustusi, ja üldiselt, et ettekanne oli keeldud, jäigi ta unustet hõlma. Ed. Virgo tõlkis „Tasujad“ soome keele ja soovitas K. Halmele selle näidendi lavastamist. Esietenduseks sõitsin Helsingi, kus tutvusin esmakordselt Kaarle Halmega ja tema ansambli tähtsaima naisjõuga — Hilma Rantasega, kes ka tegelikult minu tüki lavastas ja ise suurimas naisosas esines. Kõrvalmärkusena huvitav kokkusattumus: tol ajal, 1911. a., mängis muuseumis noor soome näitleja Vilho Ilmari „Tasujais“ noore kangelase osa, ja nüüd, 1937. a., esines ta äsja Tallinnas „Kansallisteatteri“ näitlejaskonna poolt mängitud näitemängu „Dist-

siplineerimatu sugupõlve“ lavastajana. Nii kohtasime üksteist, nüüd juba iseseisvas Eestis, pärast 26 aastat. Kohtasin tol ajal, 1911. a., ka esmakordselt väga populaarset ja armastatud soome luuletajat, kirjanikku ja teatriarvustajat, nüüd juba kadunud Eino Leinot. Kogu selle tutvuse keeries tulime otsusele, et Hilma Rantanen õppigu ära eesti keel ja sooritagu meil eesti keeles külaskäiguetendus. See ettepanek leidis H. Rantase poolt sooja vastukõla ja ta õppiski mõne kuuga eesti keele niivõrd korralikult, et võis juba 1912. a. esmakordselt esineda Tallinnas L. Fulda draamas „Naisori“, mille ta ise ka lavastas. H. Rantase kõnes oli kuulda soomepärast rõhutust ja väljarääkimist, kuid see ei häirinud, ja Estonia selts sõlmis prouaga lepingu 1912-1913. a. hooajaks. Hilma Rantase esinemised said suure menu osaliseks ja tekkis pidev side tema ja meie seltskonna vahel. Hilma Rantanen oli väga armastatud ka eesti näitlejate poolt. Sellega oli siis loodud kontakt — e s i m e n e kontakt eesti ja soome teatritegelastega, milline muutus hiljem ja on jäänud tänapäevani soojema sõpruse vahekorraks. Hilma Rantanen lavastas (ja mängis ise kaasa) peale „Naisorja“ terve rea teisi teoseid. Prantsuse kirjaniku Bissoni „Tundmatus naises“ oli Rantanen — kui sügav dramaatiline naiskuju — võrattu. Ka kergemas komöödias oli Hilma väga elav ja painduv, nagu: „Cyprienne“, „Kevadine unenägu“ j. t. — Hiljem, juba uues Estonias, korratil H. Rantase külaskäiguetendusi ja muuseumis lavastas ta Estonias põhjalike uuendustega — soome eeskujul — „Parvepoisid“. H. Rantase lavastusel see teos püsis aastaid raudvarana Estonia mängukavas.

Teine tähtsaim soome jõud Helsingist, kes meile väga armsaks sai ja samuti suure menu saavutas, kuid seekord laulu alal — oli ooperilaulja Väinö Sola. Kes meie kolleegidest ja teatrisõpradest ei tunne Solat ka tänapäeval? See oli aastal 1912. Tol ajal püüsid ooperit meil ei olnud, kuid katsetati üksikute populaarsematega, milliseid võidi ette kanda meie olemasolevate lauljatega — juure koopteerides väljastpoolt üksikuid nimekamaid soliste. Kuna meil juba kontakt Soomega oli loodud, siis palusime meie esimese ooperi etenduseks — „Pajatseis“ Kaanio osa tulla laulma Väinö Solat. Väinö Sola osutus esmajärguliseks jõuks: ta omas

VAINO SOLA

peale ilusa kõlava ja kandva tenori ka võrratuid mänguvõimeid. Nii polnud ime, et Sola võitis kohe alguses meie kuulajakonna ja sai suure menu osaliseks ning jäigi hilisemal esinemisel meie rahva lemmikuks. Sola laulis meil soome keeles, kuid aja jooksul õppis temagi ära eesti keele. Hiljem jäigi meie läbikäigu-keeleks eesti keel. Et Sola oli seotud Helsingis ooperiga, siis võis ta ainult külalisena meil esineda ja me nägime teda Tallinnas veel nii mõnigi kord laval ja kontsertpoodiumil. Meie sõprusvahetõde võrsus nii lähedaseks ja soojaks, et ma ühes oma perega suvel Sola pool Soomes „Hannula“ talus suvitasin, kus ma tundma õppisin soome rahvusteatri näitlejate nii armast Suonio' de peret. Väinö Sola külastab meid praegugi õige sageli ega möödu peaaegu ühtki suuremat teatrisündmust, kus mitte Sola oma esinemisega kaasa ei aitaks või oma juuresolekuga meie üritust ei austaks.

Uues Estonias, 1915. a., kui operett jälle uuesti hakkas tegutsema, mis oli uppi löödud suure maailmasõja päevil — angažeeris Estonia juhatus kaks soome jõudu kogu hooajaks: lauljanna D a g m a r P a r m a s e ja baritonilaulja Y r j ö S a a r n i o. Hilma Rantanen jäi ühtlasi näitejuhiks ja mina juhataisin peamiselt operetti — mille ansamblistse pidid kuuluma mõlemad äsjapalgatud jõud. Niisiis: kokku kolm soomlast ühel hooajal. Dagmar Parmas ja Yrjö Saarnio olid meile valged lehed: meie ei teadnud neist midagi. Esimeses

operetis — „Mamselle Nitouche'is“ — esines Dagmar Parmas nimiosas. D. Parmas oli eesti keele ära õppinud ja osutus kenaks näitlejannaks, meeldiva, haritud häälega, ja publik suhtus temale kui inimesele ja kunstnikule soojalt. Prl. Parmas oli eralust väga armas ja tagasihoidliku loomuga ning oli meie üldiseks lemmikuks. Kahjuks märksa vöörumaks jäi aga teine kolleeg Soomest — Yrjö Saarnio, mille tõttu D. Parmas ja Y. Saarnio lahkusid meilt kohe pärast esimest hooaega.

Olgu veel tähendatud, et Dagmar Parmase siinviibimise puhul kasutati sümpaatset lauljatarit ka juhuslikus ooperis, nimelt esmakordses lavastuses Verdi „Traviatas“, mis tänapäevani on püsinud Estonia mängukavas. Parmasel oli suur menu, sest ta liüriline mängu- ja lauluviis kui ka kuju sobisid hästi nimetatud ossa. Alfred Sällik laulis siis Alfredot, millise osa järgi Sällikut hakatigi hüüdma „Alfredoks“.

Lõpuks olgu meele tuletatud ka neljas soome näitleja, Otto Antila, kes debüteeris soome algupärasest teoses, Nummersi draamas „Elina surmas“, mille tegevus sünnib XV sajandi keskpaigas. Meil oli seda mängitud Hilma Rantasega, kuna mina mees-peaosas esinesin. Samas osas sooritaski Otto Antila külaskäiguetenduse, kuid ebaõnneliku tagajärjega. Antila oli väga hoolas ja püüdlük näitleja, kui inimene väga sümpaatne ja ka eesti keele oli ta hästi ära õppinud, kuid meie vali tolle aegne arvustaja K. Menning kirjutas Antila esinemise puhul järgmist: „Ainult ühte ei või nimetatamata jätta, see on noore soome näitleja hra Antila ülesastumist. Mina arvan, et see põhjalikult vale on, teda oma esimesi samme Eesti näitelaval teha lasta.“

Niisiis jäi see esinemine Antilale eesti laval esimeseks ja ka viimaseks. Kuid see ei seganud, et Antila hoolsa töö ja püüdega Soomes omandas hiljem väljapaistva koha näitejuhina ja ka teatrijuhina. Antila oma poolt korraldas ja aitas läbi viia menurikkalt Soomes Liina Reimani ja Ants Lauteri külaskäiguetendusi. Ka see hoolas ja kohusetruu lavainimene puhkab nüüd maamullas.

Meile, vanema põlve teatriinimesele, on eesti teatritöös kaasa teinud soome kolleegidest jäänud hea mälestus ja loodame, et meie sõprussidemed aina tihenevad, mis on kasuks mõlema vennasrahva teatrikultuuri edukaks arenguks.

Soome Rahvusteatri koosseisu kuuluvaid näitlejaid: lhk. 160, 174, 176, 179, 181, 182, 185, 186, 193 ja 199.

Helsingi Rahvateatri koosseisu kuuluvaid näitlejaid: lhk. 162, 175, 178, 183, 187, 189 ja 197.

AKU KORHONEN

*Ehitagu teised üle lahe kas või kuld-
sildu — meie ühine kunstisild on juba
valmis, ja me ise — mängivaid lapsi sel
sillal.*

Jatkugu see mäng!

JOEL RINNE

*Tervist, Estonia reibas rahvas, tervist!
Mälestades sageli meie väheseid ja alati
liiga ruttu möödunud kooselu hetki
tunnen end igatsevat jälle ja veel Teie,
eesti naiste, päevakillena avalaid naeratusi
ja Teie, eesti meeste, tervet tarmukust!*

Harald Vellner

Äärmärkusi Soome teatrielust

Möödunud sajandi keskel, kui Soome rahvuslik kultuurielu hakkas arenema suurte sammudega, pandi alus ka Soome teatrikunstile. Teatri entusiastid Kaarlo Bergbom ja ta õde Emilie, kes pühendasid kogu oma elutöö Soome teatritele, löid kutselise teatri Soomes 60 aasta eest, 1872. a. Soomes ellukutsutud „Suomalaisen Teatterin kannatusyhdistyse“ hoolitsusel ongi välja kujunenud praegune Soome Rahvusteater.

Kuna Soomes kutseline teater on vana juba üle 60 aasta, Eestis aga ainult 30 aastat, siis on ka arusaadav, miks teatrikunst Soomes on kõrgemal arenemistasemel kui Eestis. Eesti teatris on osalt veel domineeriv esimene näitlejate generatsioon, Soomes aga kogunisti kolmas. Meil on teatris kandvamateks jõududeks veel Estonia ja Vanemuise teatrite esimesed kutselised näitlejad, Soomes aga ta kutselise teatri esimesed kandvad jõud Ida Aalberg, Axel Ahlberg, Adolf Lindfors ja Katri Rautio on juba ammu lavalalt lahkunud. Ka Soome teatri teise generatsiooni silmapaistvamad jõud on taganemas pealerühkiva kolmanda generatsiooni teatrinooruse ees.

Et Soome teatril on seljataga üle poolesaja-aastane areng ja Soome teatrite laval on tegutsenud nii suureandelised näitlejad nagu Ida Aalberg ja Adolf Lindfors, kes ka rahvusvahelises teatrielus olid tunnustatud jõududeks, siis näitlemiskunstil on Soomes ka kindlad traditsioonid. Soome näitlejail on kooli ja nad on üles kasvanud suurteil eeskujudel.

*

Meil valitseb üldine arvamine, et soome loomus on põhjamaiselt külm ja kuiv ning soomlane oma hingelaadilt paindumatu. Soomlasel puuduvad ka temperament, ja kuigi tal seda on, siis nii varjatud kujul, et see esile lööb ainult metsikuis pursetes. Säärane vaade on väär. Kõik soomlased pole ühesugused. Soome rahval on olnud ajaloo kestes kokkupuuteid paljude teiste rahvastega ning soome rahva soontes voolab ka nende rahvaste verd, kelle loomus ja hingelaad on tulisem ning komplitseeritum. Põhja-soomlane ja Karjala soomlane on temperamentilt niisama loomavad kui mõni lõunamaa rahvaski. Ja — mis teatri seisukohalt on eriti tähtis — soomlane ei ole kiretu. Ta võtab kergesti tuld. Soomlane on hingeline

nagu slaavlanegi. Juba ta häälekõla on soe, isegi kuum. Soomlane on ka pateetiline. Isegi ta igapäevases kõnes on teatud annus paatost. Seega on soomlasel kõik eeldused saada heaks näitlejaks.

Soomlase lavalisi kalduvusi iseloomustab kõige paremini erakordselt suur ilulugemise harrastus Soomes. Juba koolis pannakse suurt rõhku ilukõnedele ja ilulugemisele ning peaaegu iga haritud soomlane on võimeline deklameerima. Kui soomlane süttib millestki, siis avaldab ta oma tundeid ilukõnes. Soomlaste pidukõne on luuleline ja pateetiline. Ka Soome muusika hõõgub kirest ja seesmisest soojusest. Soome kirjanduses esinevad samad elemendid. Juhani Aho teosed on kaunikõlalised ja luulekeelelised isegi suuremal määral kui mõnegi lõunamaa rahva kirjanike omad. Maa ilma pateetilisimaks romaaniks on vist küll soome kirjaniku Johannes Linnankoski „Laul tulipunast lillest“.

Soomlase intensiivne tundeelu ja ta hingeline lõõm, kirglikkus ning varjatud temperament tulevad eriti ilmsiks laval. Soome näitleja mäng on hingestatud, küllastatud tundepalanguist, ta on isegi pateetiline. Draamas ja tragöödias lööb eriti lõkkele soome näitleja lavaline temperament. Eesti näitlejaist on Liina Reiman ainuke, kelle lavaline loomus vastab enam-vähem soomlasile. Seega on ka seletatav tema erakordne edu Soomes. Soome näitlejad, kes seni on esinenud üksikult Eesti teatrite ansambli, ei ole suutnud võita aga sääraast poolehoidu seetõttu, et nende paatos on häirinud loomuliku ja lihtsa mängustiiliga harjunud Eesti publikut.

*

Kuna Soome teatri seljataga on juba üle noolesajaaastane areng, siis on soome teater ka konservatiivsem Eesti omast. Soome teater ei ole kaasa teinud ajavaimust tingitud eksperimente, mille kammitsais aastaid rabelesid meie teatrid ja veel praegugi ei ole saavutanud tasakaalu. Soome teatri juhid on jälginud küll hooliga teatri uuenduslikke püüdeid väljaspool, eriti Venemaal, kuid nad ei ole uusi voole katsetanud üle istutada algukujul, vaid on püüdnud neid kohandada oma teatri laadi ja ilmega.

Soome teatri arengule viimase 25 aasta jooksul on eriti suurt mõju avaldanud Moskva Kunstiteater. Praeguse aja Soome juhtiva teatri, s. o. Soome Rahvusteatri, direktor ja kunstiline juht Eino Kalima, kes tegutseb selle teatri juures juba 1914. a., on oma slaavi vaimumaailma harrastusega tugevasti mõjutanud ka soome teatri arengut ida teatrikunsti vaimu süvendamise suunas. Nende ridade kirjutajal oli juhus jälgida 1914. a. sügisel lavastusi Kansallisteatteris. Sügava mulje ätintis Gogoli komöödia „Kosjad“ ettekanne, milles oli püütud kohandada Moskva Kunstiteatri mängustiili soome laval. Katse õnnestus suurepära-

LEO LAHTENMÄKI

Lubatagu läkitada südamlikumaid tervitusi ja tännu eesti näitlejatele, keda olen õppinud tundma — Liina Reimani, kellega mul on olnud suur rõõm esineda koos 30—40 korda, Ants Lauterile, keda tahaksin näha tihem soomegi lavadel, sest kunstniku nagu tema pole õnn omada kuigi mitmel teatril. Tervitusi ka Estonia balleti juhile ja tantsijale — oli rõõm näha teie tehnilist suutlikkust ja temperamentset tantsurõõmu. Saabugu eesti kunstnike sagedamini Soome!

selt. Lavastaja oli toonud mängu hulk huvitavaid vahemänge ja esile tõstnud koomika. Üldse oli mängule ja pisiasjadele pandud erilist rõhku. Gogoli „Kosjade“ menu oli suur. Sama komöödia võeti 1915. a. algul Estonia teatri mängukavva ja toleleagess lavastuses kadunud Theodor Altermann kasutas ka Soome Rahvusteatri kogemusi.

*

Soome teatri arengut kindlalt raames ja kõrvalhüpeteta on aidanud vaos hoida seegi, et eeskujul andva teatri — Rahvusteatri — juhtimine on olnud püsivalt ühe ja sama isiku kätes. Nii oli Kaarlo Bergbom mooduandev Soome Rahvusteatri ligi veerand aastasada ja selle järele juhtis aastaid sama teatrit Jalmari Gahdensuo. Praegune Rahvusteatri juht Eino Kalima on juba ligi veerandsada aastat teatri eesotsas seisnud. Soome teater on saanud areneda rahus, üle elamata suuremaid murranguid ja pöördedeid. Ka eesti teatri ilme võib-olla oleks olnud veidi teine, kui Karl Menningil oleks võimaldatud arendada oma teatrikooli lõpuni ja surm ei oleks katkestanud Th. Altermanni lavalist tööd just silmapilgul, millal ta oli kindlaid aluseid loomas Estonia sõnalisele teatritele.

Samal ajal, kui eesti teater on üle elanud „tormi ja tungi aegu“, on soome teater võinud rahulikult süvendada oma lavakunstilist tööd.

*

Kui Eestis on vaimne intelligents end teatrist eemale hoidnud ja sagedasti meie teatrisse suhtunud pisut üleolevaltki, on Soomes vastupidiselt soome kirjanikkond ja kunstnikud täie jõuga kaasa töötanud teatrikunsti arengule. Soome Rahvusteatri toetava ühingu töö on lasunud täiel määral Soome vaimse eliidi õlgadel. Kirjanik Santeri Ivalo oli üle kolmekümne aasta ühingu eesotsas ja ka tänapäev etendab vaimne intelligents teatrikunsti harrastamises ja toetamises juhtivat osa. Ka soome haritud seltskond on alati soojalt suhtunud oma teatrile. Soome esindusteater — Rahvusteater — ei saanud kunni viimase ajani riiklikku toetust, vaid puudujääkide katteks tuli korraldada rahalisi loteriisid. Loteriide läbiviimine on seisnud alati soome seltskonna õlgadel ja soome

teatril ei ole tulnud kannatada just puudust. Tihe side seltskonna ja teatri vahel juba soome elukutselise teatri esimesist päevist peale on olnud soome teatri elujõu allikaks. Ja seda on ta ka tulevikus.

*

Soome teatri tugevuseks tänapäeval on ta traditsioonid ning soome seltskonna nii vaimne kui ka majanduslik kandejõud. Soome teatril on avaramad arenemisvõimalused juba seepärast, et soome seltskondliku elu keskused, suuremad linnad, on laiali pillatud üle laia maa-ala ja iga linn on eraldi huvitatud ka kohaliku teatri kõrgemast kunstilisest tasemest. Helsingi teatrid ei ole domineerivateks kogu maal, vaid häid teatreid leidub ka Turus, Tamperes ja Viiburis.

Üldiselt intensiivse kultuurielu tõttu on Soome ka teatrikultuuris praegu põhjamaade hulgas esikohal. Seda tunnistab hiljuti ka põhjamaade teatrite kongress Stokholmis.

Hanno Kompus

Kolm kildu Helsingi teatrielust

Valge mütsi all

Sellest on üle kümne aasta. Aga pilt silmis on pleekimata nagu praegu värvali töökoda minetanud kangas.

Oli esimene mai. Esplanaad vaevalt hiierekõrvus. Merelt, mida tol aastal siis veel kattis jääsupp, külma hingust, kuigi ilm oli päikesepaistene. Vilust hoolimata üliõpilaspere suvirõivais ja esmakordselt pärast talve valgeis mütsides. Kõigil tänavail, puisteil ja kõikjal parkides hõreda rohelise kirmetise taustal mustade tüvede vahel heledad ülikonnad ja valged mütsid. Näideldakse suvealgust...

Ning õhtul ooperis — läheb „Fra Diavolo“ — kogu parterr valgetes mütsides! Ka etenduse ajal, kui eesriie lahti, mitte ainult pausidel. Auväärset daamid ja härrad, vilistlasrahvas, samuti kui esimese kursuse noorukid. Üks neid liigutavaid, harvu juhtumeid, kus vanad ja noored näitavad end täielises üksmeeles.

Ei enam sa hämmastu, et valget mütsi kannab dirigentki puldis. Ja kui nokk teda segama hakkab lavale vaatamast — ansamblid ja koorid nõuavad „sissenäitamist“ — siis keerab ta selle lihtsalt kõrva peale, aga mütsi maha ei võta. Näib, et valge müts esimesel mail soome ülikoolikodanikule pole ainult kevadnäidendi kostüüm, vaid otse rituaalne ornaat.

Siiski lustlik ornaat. „Fra Diavolos“ ajab omi nukraid asju kaks lõbusat röövlit, — Helsingi ooperilaval tol õhtul esitasid neid üks pikk ja kõhetu ning teine madal ja matsakas näitleja, nagu Pat ja Patachon, kes tollal lõikasid meie kinolinnadel omi noori loorbereid. Akki need kaks askeldavad laval ringi samuti valgetes mütsides — itaalia bandiidid Helsingi alma materi kasvandikenal! Saal kviteeris mürisevalt ja homeeriliselt. Valge mütsi müsteerium sellest ei kannatanud.

Ikka öeldakse, et mitte ainult näitleja ei nakata vaatlejat, vaid ka vastupidi, saal nakatab lava, — siin sündis see viimane päris konkreetse eseme näol mu silme all ja seitsaadik ma usun, et see on tõesti nii. Ja veel teine veendumus on mul sest saadik: et Helsingi teater ja Helsingi publik, need on tõesti üks kogudus, — kas või valge mütsi all.

Juu — jahah!

Enne olin sattunud Rootsi teatri „Körvelaulu“ nägema ning järgmisel päeval Vanasse Üliõpilasmajja Kansanteatteri „Lennokkit“ kaema. Ei, see tutvus soomlaste ja rootslaste kerge muusaga oli tõesti huvitav — ja ka õpetlik.

RUTH SNELLMAN

HELMI LINDELOF

TYYNNE HAARLA

HENNY VALJUS

KYLLIKKI VÄRE

ANSA IKONEN

YRJO TUOMINEN

UNTO SALMINEN

Rootsi daam, ikka veel nooruslik, — see ei saa ainult mingist ja puudrist tulla, ma usun, ta mängib tennist ja ratsutab, — aga siiski juba närbumise lõhn man. Nagu roos kristalses vaasis, karikas longu vajumas, üksikuid õtelehti pudenemas, kuid aroom veel alles, pikantselt segatud tolle närtsimise lõhnaga, mida toob traditsioonide lastetuba ja põlvi kestnud kommete kultiveerimine. Sõnaga, daam elu augustis, parimate maneeridega ja nooruslike allüüridega. Soome üleannetu muusa aga — ei seda saa kuidagi daamiks hüüda, — punapõseline plika, kes vallatab loomulikust kihust, värsket, väga punane veri, metsroos põllupeenralt, õieti alles pung, kuid siin-seal ilmselt taotleb rootslasest-poolõe tegumoodi. Vähemasti ütleb ta meelsasti rootsi kombel „juu“ ning „jahah“. On nagu saksem...

Pikantne kontrast: tuiskab see plika-ohtu muusa oma üleannetusi, nagu öeldud, Vanas Üliõpilasmajas, kus napilt enne etendust lõppes üliõpilaste koosolek, mis nõudis ülikooli absoluutset soomestamist: mitte sõnagi enam rootsi keelt kõrges koolis! Ja tund hiljem — „juu“ ning „jahah“...

Vägagi kulunud ruumid ja üsna kulumata publik, maitsetl alles küllastamata-rikkumata. Ah, nii muretu stiili küsimusis, seedit klassikat ja naturalismi, karikatuuri ja sentimentaalsust, groteski ja naiivsust valimatus järjestuses ühesuguse naudinguga. Laval palju lopsakat ja isegi talupojalik-tüsedat. Robustne muskel ja sitke pekk, tahaks ütelda, ei hellitatud suulaele ja närvidel. Ja ometi, nimiosalise Lennokki esindaja oma blondi pea ja flanellpüksiga, oma elegantsete maneeridega võiks igapidi käia rootslase pähe, kui mitte laiemad ölad ei reedaks nooremast rassi.

Rootsi maja, nüüd pärast ümberehitust, esitab juba kuluarides äärmiselt väerika hoiakuga maitsekultuuri, mis on haaranud portjeesidki nii dressilt kui ka dressuurilt. Samuti käitub publik oma paremluse teadlikkuses. Kuid pagan seda teab, üks sõna kerkib ikka jälle ajju: provintslilik aristokraatia. (Aristokraaditsev provintslus“ oleks juba liiga kuri.)

Tagant järele manab mälu värvikamaid pilte siiski „Lennokkist“.

Elegantne Helsingi restoran. Tuleb soomlasist külastajaid frakis ja lakis. Oober kumardab, küll prantsuse keeles, küll rootsi keeles, ainult soome keel ei tule talle meele, siin, keset Helsingit... Pealinna oodatakse mingit eksootilist vürsti. Ja soome high life harjutab innukalt põlvili heitmist, kotau tegemist ja tagumiku upitamist kõrge külalise auks, — peab ju kodus olema suure maailma peenis kombeis...

Enesepilge, eks ole, tunnistab ikka tervisest ja tusedusest. Ei või teada, kas mitte soome kergemeelne muusa-plikagi oma „juu’sid“ ning „jahah’isid“ ei lausu pedagoogilise tagamõttega...

Soome järgmise sugupõlve leksikonist need sõnad igatahes kitkutakse välja: Lennokki peab lastetundi raadios — ikka seal Vana Üliõpilasmaja laval. Ja kui mõni poiss või plika vastuseks venitab oma „juud“, siis Lennokki parandab katkematu kannatlikkusega: „ära ütle kunagi „juu“, vaid ikka ja alati „kyllä!“ Ja ükskord tuleb päev, millal need noored, see praegune distsiplineerimata sugupõlv, lähetavad karistavaid pilke vanadele, kelle huulilt peaks lipsama see mugav „juu“ või „jahah“!

OSSI KORHONEN

KAARLO SAARNIO

Olen rõõmus võimast avaldada oma imetlust eesti kõrgele teatrikunstile, millega olen võinud tutvuda paaril Tallinna matkal. Iga maa kunst on parim oma koduses ümbruses ja näitlejaist saab selgeima kujutuse nimelt siis, kui neid näha nende oma ansambelis ja oma publiku hellitusel. Nii saigi võluv Milvi Laid mulle veelgi võluvamaks, jõuline Liina Reiman veelgi jõulisemaks, peenetundeline Erna Villmer veelgi peenetundelisemaks ja mehine Ants Lauter veelgi mehisemaks. Unustamatuks elamuseks oli meile, soome näitlejaile, veel estoonlyaste esinemine „Niskamäe naistes“. Sooviksin, et säärased külastused, mis tunduvad meile meretuule karge puhangutena, järjekindlalt jatkuksid.

Kahjaks pole mul olnud võimalust eesti lavakunstiga tutvuda Eestis, kuid külalusetendustegi kaudu olen võinud ihaleda eesti näitlejate siirast, anduvat mängu. Ants Lauter Põhjalaste Jussina on unustamatu. Eesti temperament on vilkam meie omast. Eestlased saavad hõlpsamini „maast lahti“. Nende kunst on soomlastele alati südamelähedane.

*

Erksus ja elavus, mis on omane eesti näitlejate loomingle, on meile väga tarviliselt õpetlik.

Hugo Hytönen.

Klassika ja kool

Ei ole „Sankari husaari“, see ungarlastest sõduri kukerpallitav luiskamislugu, küll kellegi klassikaline teos, kuid Kansallisteatteri esituses ta sai klassikaliseks. Te aimate õigusega, lugupeetav lugeja, et nüüd läheb tõsiseks, ja tahaksite, kartes igavust, kõige meelsamini edasi sirvida. Seepärast teen võimalikult lühidalt, loodetavasti mitte päris „vagas“ lootuses, et siis ehk loete lõpuni.

Tahan tunnistada, et õppisin Kansallisteatteris austama ja imetelema Soome teatrikuultuuri tippu. Siin on teadlikku teatrikunsti, sõelutud ja vaetud saavutusi, klassikalist mõõtu. Sest mis on klassikaline? Mõõtu hoidev, tasakaalus püsiv, piiri pidav. Ent mõõt mitte tollipulgast, tasakaal mitte tinast jalgades, piir mitte piiratusest, vaid targast teadmistest ja jõu

küllusest ning tollest kindlusest, mis neist võrsub.

Iga žest, iga samm, iga sõna „istuvad“. Kansallisteatteri näitlejad, need on laskurid, kes tabavad sinna, kuhu nad sihivad.

Selle eel käib kool, kool, kool. Nad ei ole lauljad, need draamanäitlejad, kuid nende hääled on koolitatud, nii et nad võivad ka laulda, kui on vaja. Ja nende musikaalsus on koolitatud sedavõrd, et nad laulavad Kodaly'gi kapriisset muusikat. Tantsijad ei ole nad ka mitte, aga ungari husaari mundris nad tantsivad tšardaši nagu iga ungarlanegi husaari mundris. See on kool, kool, kool.

See on aga ka teatrikunsti residents — ei ole väga palju neid residentse maailmas — ja mitte provints.

Jumal, ka meil on toredaid talente. Ent kui tahame pääseda provintsist, kui tahame suveräänsust, kui tahame klassikat, siis tahtkem kõigepealt kooli, kooli, kooli!

Irdmärkmeid Soome teatrielust

Päris lavatööd ei taha need read riivatagi. Soome teatrite repertuaari, mängulaadi, lavastussuundi ja muid sääraseid puhtkunstilisi asju käsitletakse selle numbri muil lehekülgedel küllaltki. Siia aga põimugu mõningaid lahtisi märkmeid soome teatrielu „välispidiseist asjust“, üht või teist kuuldut-nähtut sellest, mis lahetaguse lavatöö ja etendusõhtu õhkkonnas on omapärast ja erinevat.

Vist iga eestlane, kes on sattunud kor-rakski mõnesse Helsingi teatrisse, on otse-maid märganud, et etenduse vaheaaja õhk-kond ei ole sugugi sama, millega on har-jutud kodus. Kõigis ruumides, kus publi-kul on võimalik veeta vaheaaja minuteid, on ka pärast keeluseaduse murdmist jäänud valitsema täiskarske õhk. Ka kapsa ja kar-bonaadi rammusad rasvalõhnad puuduvad täiesti. Kui teatrisõber vajab vaimutoidu vahele ka kehakinnitust, siis tuleb tal lep-pida värskete, hästimaitsevate võileibadega. Peaasi aga soome teatrieinelaudades on muidugi kohv, mida juuakse sama soome-liku aplusega nii komöödia kui ka draama meeleolus. Tarvitajal endal tuleb võtta tass, kallata koorgi kohvile peale ja leida siis koht rüüpipimiseks. Istepaiku lihtsail toolidel või rahvalik-rahvuslikel pinkidel ei jatku kaugeltki kõigile. Aeglasemal tu-leb tass tühjendada püstijalu. Ja et kohvi saades soomlane on suulas, seda pole raske märgata ka teatrieinelaudades: kui vähegi teritada kõrvu, selgub kõigi paaride ja tut-vusrühmade arvamine nähtava näidendi ja selle ettekande kohta.

Õhtu veetmise võimalust pärast etendust Helsingi soome teatris ei ole. Einelauda-des on kohv kuum ainult seni, kui eesriie on langenud pärast viimset vaatust. Siis õige varsti tuled kustuvad ja ukсед sule-takse kogu majas. Ruttavalt valgub publik laiali. Kõik arvatavasti siiski mitte koju, sest nagu näha, pole parimad restoranid sugugi kitsid andma suuri ja kalleid kuulu-tusi teatrite kavaviihikuisse.

Teatri väike, kaine einelaud töötab aga hommikust etenduse lõpuni. Nimelt hom-mikust, sest samuti nagu publik, ei saa koh-vita läbi ka näitlejad ja kogu lavapere. Lava ja kohviköögi vahel on otseühendus-telefon ja näitsikud tassidega ja kandiku-tega aina lippavad seda vahet.

*

Erilised ja pidulikud kohvid joo-b soome lavarahvas aga nõndanimetatud „menukohvide“ nime all. Eino Salmelaise toimetusel ilmuvast Helsingi Rahvateatri uudiste lehest loeme, et menukohvide joo-mise alal on vähimalt selles teatris maks-mas kindel kord. Alati, kui mõni tükk läheb 25., 40., 50., 60., 70., 75. või veelgi auväärsemat juubelikorda, pakutavat kogu tegelaskonnale kohvi ja saia. Kui kohvi-korrani on jõudnud mõni algupärand, siis olevat kohvi pakkujaks tavaliselt autor, kuna välisasjade menukohvid keedetavat teatri kulul. Aga olevat ka juhtunud seda, et mõnel ilusal õhtul tuleb lavatagune kohv ja sai hoopis väljastpoolt — tänuliku pub-liku lahkusest.

Hiljuti Helsingis viibides sattus nende märkmete märkijagi osa saama ühest Rah-vateatri menukohvi joomisest. Jaole juh-tunud hõimuvellele maitse väga hästi ni-melt „Juuraku“ kohvi ja soe sai, mille pak-kujaks oli tuntud lahkusega autor Hella-Juhani Vuolijoki-Tervapää, kelle „Juurakon Hulda“ läks sel õhtul 25-dat ehk esimest kohvikorda. „Niskamäe naiste“ ja algupä-rase opereti „Lennokki“ puhul olevat joo-dud juba õige mitmed ja eriti pidulikud menukohvid.

*

Soome ajakirju ja pildilehti sirvides puutub silma, et veel rohkem kui sisu osas tuleb tuntud näitlejate pilte ja nimesid ette nende väljaannete kuulutuskülgedel. Soome lavarahvas, nagu näha, võtab meel-sasti osa vastu ka reklaamilaval. Siin, näe, Rahvusteatri Ruth Snellman kiidab Palmu seebi „paitavalt pehme vahu meel-divalt värskendavat mõju“, sama teatri näitleja ja talitusjuht Emil Autere kiidab ja soovitab soojalt sama vabriku habeme-ajamiskreemi. Siin Rahvusteatri kogu här-raskaader, alates direktoriga, kinnitab oma allkirjadega, et nad kõik on väga rahul rätsepeimeister Hyrsktega, kellelt nad juba palju aastaid on tellinud kõik oma pidu-kui ka argülikonnad. Emmi Jurkka ütleb kõike head ühest kreemist, Aatu Dahl-qvist annab soojad soovitused Sinebrych-offi õllele ja kvartett kuulsamaid lava-daame — Mia Backman, Pirkko Raitio, Eine Laine ja Aino Lohikoski — kiidavad üksteise võidu Colombia kohvi.

Kuidas nii kuulsate näitlejate reklaami-osade eest firmad „punktitasusid“ arves-

EINE LAINE

AINO LOHIKOSKI

MARTTA KINNUNEN

ANNI HÄMÄLÄINEN

HELVI JÄRVELÄINEN

IRJA KUUSLA

tavad, seda me pole juhtunud ligemalt kuulma. Aga küllap võib arvata, et vähimalt kiidetud kaup tuleb kuludeta koju.

*

Soomes kui kuulsal spordimaal kunagi peetakse lugu igasuguseist võistlusist. Näitekirjanike suurest murdmaajooksust on kirjutatud teisel. Aga soomlasil pole ka näitlemisvõistlused tundmata.

Omapärase näitlemisvõistluse korraldajad hiljuti kolm lähestikku tegutsevat provintsi töölisteatrit. Neil kõigil oli mängukavas sama tükk ja see siis võistlusnäidendiks võetigi. Näitlemisvõistlus ise oli aga korraldatud nii, et iga teater mängis igal võistlusõhtul ise vaatuse. Kolm võistlejat, kolm vaatust. Ja seda mitte ainult ühel korral, vaid iga võistleva teatri saalis ja publikuringkonnas eraldi. Nii siis ka kolm võistlusetendust.

Auhindajaks oli kutsutud eriline asjatundjate komisjon, kes siis kohtunikele kohase erapooletusega „luges punkte“ ja järjestas kõik näidendi tegelased kulla, hõbeda ja pronksi alusel esimesiks, teiseks ja kolmandaiks. See tehtud, polnud muidugi raske võidupunkte kokku arvates järjestada ka võistlevaid teatreid.

Ei tarvitse kahelda, et kõigil võistlusetendusil oli publikut lausa murdu.

*

Alati ettevõtlik ja algatustahteline Eino Salmelainen korraldas oma teatri publiku hulgas möödunud hooajal umbes sedalaadi ringküsümuse nagu seda meil ühes „Teatri“ numbris soovitas nende ridade autor. Priipiletite ergutataval meelitusel lasti päris tavalistel teatrisõpradel anda hinnanguid kõigi hooajal nähtud näidendite kohta. Ja publik ei jätnud seda arvustamisvõimalust kasutamata. Saabunud vastused on siirad ja sageli õige huvitavalt avaldatud. Mõnigi vastaja on oma arvamistele ja näidendite meeldivuse järjestusele lisanud, et see teatri uudisalgatus on vastu võetud „hirmus suure rõõmuga“.

*

Kui meil hooaja lõpul kõik teatrid annavad möödunud tegevusjärgust täpse ja üksikasjalise ülevaate, siis Soomes sellane avameelsus on tundmatu. Räägitakse küll edust ja ootuste-lootuste täitumisest ja ületamisest, aga arvud, mis seda kõike peegeldaksid kõige konkreetsemalt, jäävad siiski teatri majandusdirektori laekasse, võib-olla koguni raudkappi. Nii et Soome teatril pole tundmatu ka ärisaladuste mõiste ja oskus neid hoolsalt hoida. Isegi riigi ja omavalitsuse asutused, kes teatreile annavad suuri toetussummasid, ei nõua tegevusearuannet, mis sisaldaks kõik andmed nii üksikasjalise täpsusega nagu need meie teatrite kohta ajakirja „Teatri“ kaudu saavad teatavaks kõigile.

HELSINGI RAHVATEATER:

J. Tervapää „JUURAKU HULDA“. Lavastaja — Eino Salmelainen

Eesti kutselised teatrid oma tööst 1936/37. a. hooajal:

ESTONIA

Hooaeg 1936/37 on Estonias, nagu teisteski pealinna teatrites, möödunud üsna soodsas õhkkonnas ses mõttes, et publik on suhtunud teatrilile üha kasvava huviga. Seda huvi on Estonia teatril ka võimalik olnud rahuldada mõnegi küllalt küpse lavakunstilise saavutusega igal oma neljast erialast. Muidugi aga ei või saavutuste taset nimetada päris ühtlaseks: see on sõltunud, nagu ikka teatris, õige mitmesuguseist asjaoludest, milledest mitmeidki pole võimalust esitada käesolevas kokkuvõttes.

Sõnalavastuse alal on Estonias möödunud hooajal antud 8 õhtuttäitvat lavastust (9 teosest): Schilleri „Wilhelm Tell“, V. Somerset-Maughami „Peavõit“ („Sheppy“), Hella Vuolijoe „Niskamäe naised“, õhtuttäitva eeskavana üheskoos Kitzbergi „Pila-Peetri testament“ ja Kunderi „Kroonu onu“, Lajos Zilahy „Päike paistab“, Hugo Raudsepa „Lipud tormis“, Shakespeare'i „Veneetsia kaupmees“ ja Oskar Lutsu „Paunvere“.

Töö viimistluselt võis eriti rahule jääda Maughami sotsiaalsatiirilisel vaimuka „Peavõidu“, Raudsepa eesti-ajaloolise ning suuresti kollektivistliku „Lipud tormis“ ja muidugi ka Vuolijoe teravprobleemilise „Niskamäe naiste“ lavastustega. Kuid ka Zilahy idülliline „Päike paistab“, mis teosena ei äratanud erilisi lootusi, saavutas õige head arvustused ja publiku silmapaistva poolehoidu. Samuti võib öelda, et „Pila-Peetri testamenti“ uuslavastus teatri 30 aasta juubeli puhul täitis hästi oma ülesande, elustades Kitzbergi ühe esimesi „mulgimiljöölisi“ näidendeid. Selle vastu peab „Veneetsia kaupmehe“ ja „Paunvere“ puhul märkima, et nende teoste lavalettoimine kannatas tööaja lühiduse tõttu.

Kui peatuda „Niskamäe naiste“ menu juures, mis on rekordiline kogu eesti teatrielus, siis tahaksini oletada, et seda menu pole põhjustanud mitte ükski teose eluline ja dramaatiline süžee ning küllalt sotsiaalne temaatika, vaid ka töö pingeline teose lavastamisel. Eriti tuleb esile tõsta Helsingi „Rahvusteatri“ direktori magister Eino Salmelaise režii psühholoogilist tõhusust. Üldse oli „Niskamäe naiste“ lavastus Estonia draamatrupile järjekordselt heaks realistlikuks kooliks, mis nõudis tõlketööst kohtu harilikust suuremat süvenemist miljöösse. Estoonlyaste mängutase ses lavastuses sai täie tunnustuse osaliseks kuue peategelase võõrusetenduse puhul Helsingi „Rahvateatris“.

Operist on möödunud hooajal lavastatud järgmised: Mozarti „Võlulööd“, Puccini „Boheem“ — esimene lavastus Estonias Heino Uulilt, D'Albert'i „Madalik“, Moniuszko „Halka“ Varssavi konservatooriumi professorilt Frantsizsek Freszelilt.

Klassikalise „Võlulöödi“ lavastust tuleb pidada kõigiti õnnestunuks, samuti „veristliku“ „Boheemi“ oma, millega ei jäänud rahule mitte ükski teater ja arvustus, vaid ilmsesti ka publik. Üks viimistletuimaid saavutusi ooperi alal on „Halka“ ehtsalt poolalik lavastus; ta menu on olnud suuremgi kui „Boheemil“.

Operette on lavastatud, samuti kui oopereid, neli: Leo Falli „Lõbus talupoeg“, Kálmáni „Keisrinna Joséphine“, Abrahami „Džaina“ ja V. Tolarski ning Jara Beneš'i „Haljal aasal“.

Täiesti rahul võib olla „Lõbusa talupoja“ repertuaari võtmisega: sel teosel pole miinuseid, mida leitakse moodsas operetis. „Lõbusat talupoega“ on varemgi Eestis palju mängitud, kuid sellest hoolimata oli ta edu hea. Soliidsemad ja eriti muusikaliselt nõudlikumad operetid on „Keisrinna Joséphine“ (mida nimetatakse ka koomiliseks ooperiks) ja „Džaina“; mõlema menu on olnud täiesti hea. „Haljal aasal“ on „operetlik operett“ ligikaudu „Lõbusa talupoja“ ja „Õnne peab olema“ laadis; ta peaväärtuseks on hea tuju.

Tantsu alal on jatkunud Čaikovski „Pähklipureja“ suur menu ja on pakutud uudist L. Nielsen'i „Lakšmi“ ja R. Drigo „Flora ärkamise“ lavastamisega. Estonia tantsutrupi kaaks etendust Soome „Rahvusteatris“ on olnud võiduks eesti lavakunstile ja heaks propagandaks meie kunstikultuurile.

Kuna Estonia kunstilisse kavasse õieti kuulub kõik selle teatri lavalt publikule pakutav, siis tuleb mainida ka möödunud hooaja võõrusetendusi. Eriti kaalukaks peab hindama Soome „Rahvusteatri“ draamatrupi esinemist Mika Valtari komöödiaga „Distiplineerimatu sugupõlv“. Samuti pakkus väga elavat huvi Helsingi „Rahvateatri“ kuue draamanäitleja vastukülaskäik Estoniasse „Niskamäe naistega“. Sõnalavastuse alal on olnud meelegaäavaks võõrusetenduseks ka inglise trupi „Westminster

Productions Ltd.“ esinemine Shaw „Kangelastega“ ja Sutton Vane'i „Manalasoõiduga“. Vanemuise teater on esitanud heatasemelises lavastuses A. Mälgu näidendi „Mees merelt“ ja opereti „Džaina“.

Soliste muusikalavastuse aladelt on möödunud hooajal külastanud Estoniat õige arvukalt. Need on olnud: Helsingi operetiprimadonna Ritva Aro „Lõbusas leses“, Helsingi ooperitenor Väinö Sola „Boheemis“, Varssavi ooperiprimadonna (koloratuursopran) Eva Bandrovskaja-Turska „Traviatas“, „Rigolettos“ ja „Boheemis“, läti ooperitenor Leonid Zachodnik „Traviatas“, jaapani ooperilaulja Tapales Isang „Madame Butterfly's“, Leedu Riigiooperi primadonna Vladislava Grigaitiene „Tosca's“, Läti Rahvusoooperi tenor Artur Prednieks-Kavara „Rigolettos“ ja „Boheemis“, Vene ooperilaulja (bariton) Aleksei Čerkasski „Eugen Oneginis“ ja „Rigolettos“. Tantsusolistidest on järjekordselt esinenud Nati Morales. Oige silmapaistvaiks ja oma eksootilisusest hoolimata õpetlikeks sündmusiks Tallinna möödunud hooaja teatrielus on olnud kahe ülemaailmse kuulsusega tantsutrupi, nimelt „Jooss-balleti“ ja Menaka India trupi, etendused Estonias.

Hooaja esimesel poolel, täpsemalt novembris, pühitses Estonia ühel ajal Vanemuisega oma kui eesti kutselise teatri 30 aasta juubelit. Sel puhul anti „teenelise näitleja“ aunimetus Ants Lauterile.

Hooaja esimese poole lõpuks lõppes ka Estonia teatri poolt korraldatud näidenditevõistlus, mis oli kokku toonud 99 teost. Teine auhind 750 kr. suuruses otsustati välja anda Hugo Raudsepale näidendi eest „Lipud tormis“, kuna 1. auhind, 1000 kr., jäeti varuks, et sellega võimaluse korral auhinnata tuleval hooajal Estonias esmakordselt esietendatavat parimat algupärast näidendit.

DRAAMATEATER

Hooajal 1936/37 Draamastuudio teater muutis oma nime Eesti Draamateatriks. See nimemuudatus on välja kasvanud tegelikust elust, kuna Draamastuudio teater oli teatrikooli sulgemise järele juba ammu kaotanud stuudio iseloomu ning rändteatrina saanud ülemaiseks teatriks, pärisasukohaga Tallinnas. Selle juures Draamastuudio ühing püsib oma endise nime juures ja peab ülal E. Draamateatrit.

Teatritegevus on toimunud kolmes harus: põhiteater, noorsooteater ja nukuteater. Nendest on nukuteater kõige noorem üritus ja alles katsetamisajajärgus, kuna Eestis sel alal täieliselt puuduvad eeskujud ja kogemused.

E. Draamateatri tegevuse korralduses oleks kõigepealt märkida, et läinud hooajal on teater oma rändtegevuse kõrval annud järjekindlalt etendusi Tallinnas. Need etendused on leidnud publiku poolt elavat osavõttu. Nõnda on O. Lutsu „Kevade“ hooaja teisel poolel läinud ligi 30 korda täiele majale Tallinnas. Üldse on vaatelejate arv Tallinnas tunduvalt kasvanud.

Läinud hooajal on E. Draamateatril olnud raskusi rändtegevusega. Draamastuudio pikaajalise rändteatri tegevuse tagajärjel on maa õppinud lugu pidama kunsti-pärasest teatrist. Draamastuudio teater on kasvatanud pika aja kestes endale publiku, kes oskab hinnata kunstiväärtuslikku mängu ja head repertuaari. Kõige selle juures Draamastuudio on õpetanud provintsipublikut armastama algupärast näidendit ja austama oma autorite lavateoseid. Sellelt sissetöötatud ja kultiveeritud põllult on viimasel ajal rutanud lõikama kõik kohalikud väkelinnade kutselised teatrid Vanemuise teatriga eesotsas.

On ju inimlikult mõistetav, et kui kohalikud provintsiteatrid oma repertuaari vaalikuga ja mänguga ei suuda koguda oma linna teatrikülastajaid, nagu seda suudavad Tallinnas Estonia ja Töölisteater, siis puudujääki tuleb katta rändtegevusega. Ei ole põhjust eitada, et provintsiteatrid oma töövilja näitavad ka väljaspool kodulinna. Järjekindel rändteatri tegemine provintsiteatrite poolt, mille juures üks teater teisele ette ruttab, on aga juba liig ja ajab sassi teatrite kompetentsid, ülesanded ja plaanid. Täiesti lubamatu on aga operettidega ringirändamine. Sellega lõhutakse maha see, mida Draamastuudio on nii maitseks kui ka mängult üles ehitanud. Riiklik teatripoliitika peab selle küsimuse reguleerima selgelt ja ratsionaalselt.

Eesti Draamateater on ka möödunud hooajal jäänud ustavaks oma printsipiile lavastada algupäraseid näidendeid. Kuna sobivate algupärandite hankimine on raske-ndatud, siis E. Draamateater lavastab lisaks dramatiseeringuid algupäraste romaani- järgi tuntumalt kirjanikelt. Nõnda on A. Särevi poolt dramatiseeritud A. H. Tammsaare „Kõrboja peremees“ ja A. Gailiti „Isade maa“ („Kolmas kompanii“) leidnud haruldaselt sooja osavõttu maal ja linnas. Erilise menu osaliseks aga on saanud A. Särevi poolt dramatiseeritud O. Lutsu populaarne „Kevade“. See kevadine noorustükk ületab oma menu poolest kõik hooaja algupärased näidendid.

MARY HANNIKAINEN

AILI SOMERSALMI

EERO_KILPI

JALMARI RINNE

TAUNO PALO

EMIL AUTERE

E. Draamateatri põhiteater on toonud üldse seitse lavastust, ja nimelt: „Õnnelik abielu“, „Kolmas kompanii“, „Kuningal on külm“, „Ebahaige“, „Kõrboja peremees“, „Üks tuvike lendab merele“, „Must suvi“. Nendest on kõik peale kahe algupärandid.

Noorsooteater on annud kolm lavastust: O. Lutsu „Kevade“, R. Janno „Vutimehed“ ja „Aladini imelamp“.

Nukuteater L. Kalmeti juhtimisel on annud O. Lutsu „Nukitsamehe“ ja veel ühe segakavaga programmi.

E. Draamateatri trupi koosseisus läinud hooajal suuri muudatusi ei olnud.

VANEMUINE

Vanemuise teatri 1936/37. a. hooaeg möödus esimese eesti kutselise teatri 30. a. juubeli hooajana. Seda juubelit pühitseti hooaja esimesel poolel, müllal teater valis ka oma esimesed teenelised tegelased (pr. A. Põder, J. Simm, J. Põder ja R. Ratassepp). Teatri sisemises elus käis sel hooajal aasta varem alatud sihikindel ülesehitustöö hoogsat rada edasi, mis eelmise hooaja alguses maksmapandud uuenduste elujõudu tõestas.

See uuendatud kord, mille alusel Vanemuise teatrit juhtima asuti kaks aastat tagasi, eraldades teatri juhtimise seltsist ja andes selle väikearvulise teatriteltsuse kätte, on oma paindlikkuse, aktiivsuse ja teovõimsusega tõestanud oma elujõulisust ning otstarbekust. Kahtlemata tuleb suurelt jaolt nende uuenduste teostamise arvele kirjutada Vanemuise teatri elustumine, huvi tõus publikus kui ka viimaseaegne teatri kiire kunstiline areng. Kunstilises ülesehituses on raske näidata etappe ja kindlaid arengustundeid, sageli on see aga võimatu, eriti siis, kui ollakse ise töö sees. Kahtlemata on aga selle möödunud hooaja jooksul tunduvat edu näidanud nii üksikud näitlejad kui ka lavakoor ja tantsurühm.

Päris uusi algatusi on käesoleval hooajal tunduvalt vähem ette võetud kui möödunud hooajal. Peamiselt on töö käinud ainult varem ülesseatud sihtide ja põhimõtete edasiarendamise kallal. Samuti ei ole möödunud hooajal teatri juures suuremaid tehnilisi uuendusi ette võetud, mis on peamiselt tingitud uue teatrisaali ehitamise ootusest, mille tõttu ei ole mõtet vanades ruumides suuri muudatusi ette võtta. Eelmisel hooajal sai Vanemuine igatahes esimese pöördlava Eestis ja võis olemasoleva lavaseadeldisega töötada nii hästi-halvasti kui seda olud lubasid.

Möödunud hooaeg kuulub oma osalise elukalliduse tõusuga kahtlemata kriisiaega, mis loomulikult ei jätnud mõju avaldamata teatrile nii tulude kahanemise kui ka kulude suurenemise osas, mistõttu on karta, et käesolevat hooaega ei suudeta lõpetada puudujäägita. Sellest hoolimata kujuneb selle hooaja numbriline aruanne rekordiliseks Vanemuise ajaloos nii kassalt, etenduste arvult kui ka publiku rohkusest. Muidugi ei tõenda need arvud veel mitte teatri taseme kunstilist tõusu, küll aga näitavad nad vastuvaidlematult üht: see on huvi tõus publikus Vanemuise vastu.

See tugev tõusutendents publiku arvus on püsinud hoolimata sellest, et repertuaari osas mindi enam tõsisema, ühtlasi aga ka rahvalikuma kava esitamisele. Möödunud hooajal lavastati ainult kaks operetti ja üks operetlikult lavastatud laulumäng. Nendele lisaks kaks komöödiat, nii et 16-st uuslavastusest oli seega 7 tõsisesisulist lavastust (5 näidendit, 1 dramatisering ja 1 ooper). Uusi lastetükke lavastati 4. Seda tõsisemate lavatükkide eelistust tahab teater jätkata ka edaspidi, püüdes sealjuures püsida elulähedasena ja kasutada võimalikult rohkemal määral algupärandeid.

Seega oleksid üldjoontes märgitud möödunud hooaja suurimad mured ja ettevõtted, mis teatrile ta vaimse palge annavad. Iga teatri saatuse olnud lõpuks tema näitlejatest ja kunstilistest juhtidest, siis ruumidest, kus ta on sunnitud tegutsema, millega teater enam on seotud kui ükski teine kunstiharu — ning lõpuks publikust. Vanemuisel jääb mitmeski eelnimetatud asjas veel teha tublisti tööd, et jõuda normaalse olukorrani. Näiterühm vajab kokkukasvamist, ruumid on esialgu ikka veel väga halvad ja publikust on suudetud kindlaks teatripublikuks kasvata ainult murdosa, kuna keskmiselt on käinud möödunud hooajal iga tartlane teatris vaid ühe korra. Need ülesanded annavad väga palju tööd ja nõuavad tahet ning pingutusi. Töökoormatus on viimaste aastate jooksul Vanemuise teatris olnud väga suur; teatrirahvas on rakendatud siin tõösse pingsamalt kui kunagi varem, kuid kõik see taotleb üht sihti: anda Eesti ülikoolilinnale väärikas teater, kes oleks ühtlasi Lõuna-Eesti teatrielu keskuseks ja lõpuks oleks ka oma ajaloo vääriline. Vanemuine on ju Eesti kõige vanem teater, nii elukutselise kui ka asjaarmastusliku ea poolest. See ajalugu kohustab — ja neid eelnimetatud sihte võib saavutada ainult töö läbi, kus sageli ei saagi tähtaegu näidata, ei olegi neid, vaid on ainult p ü e ja s u u n d.

ENDLA

Möödunud hooajal märkis eesti kutseline teater oma 30. a. juubelit. Samal ajal tähistas meie vanem provintsiteater Endla oma 25-a. kutselist tegevust. 1911. a. sügisel, ühes uue teatrimaja õnnistamisega, avati ka Endla kutseline teater A. Kitzbergi „Libahundiga“. Enne kutselist teatrit töötas Pärnus juba pikkade aastate jooksul endale hea nime teinud asjaarmastajate näitetrupp, kelle külaskäike hinnati hästi ka Viljandis, Kuressaares ja mujal.

Kutselise teatri 25. a. juubelit märgiti samuti kui avamisel „Libahundiga“. Juubeli eel tegi Endla seltsi peakoosolek tähtsa otsuse — ehitada uus teatrisaal ühes moodsa ja avara lavaga. Kuigi omaaegsed teatrimaja ehitajad olid küllalt ettenägelikud majaplaani koostamisel, siis ometigi ei võinud nad ette näha neid suuri muutusi, mida töid kaasa viimased paarkümmend aastat. Nõuded on nii palju kasvanud, et praegune teatrimaja ei suuda enam rahuldada. Peamiselt aga lava ja lava kõrvalruumid. Praegune suur saal on ikkagi pidusaal. Riigivanema juubelikingiga pandi alus majaehituse fondile.

Hooaeg 1936/37 oli Endlale majanduslikult lähedam eelmisist, kuna arvates 1. aprillist 1936. a. suurendas vabariigi valitsus teatri toetust Kr. 5000.— võrra aastas, võttes selle riigi eelarvesse. Nii osutus juhatusel võimalikuks parandada ka tegelaste madalaid palkasid, väiksemapalgalistel kuni 35%. Siinkohal ei saa aga üsna vaikides mööda minna kurvast tõsiasi, et mõned ringkonnad ei jätnud ka sel kevadel katset vähendada provintsiteatrite kultuurkapitali toetust, mille teokssaamine oleks kahtlemata valusalt puudutanud provintsi näitlejate palgaolusid.

Lõppeva hooajaga Endla teatris võib olla väga rahul. Etendusi arvult on ümarguselt sada. Lavastusi anti kokku 16, neist uusi 13 ja vanu korrati 3. Märkimisväärne on sõnalavastuse pääsetähetulu tõus Kr. 9.500-ni, mis on Kr. 3000.— võrra enam kui möödunud hooajal. Vastavalt sellele näitab ka tõusu sõnalavastuse külastajate arv 20.000-lt 24.000-ni. Veidi tagasi on küll läinud opereti tulud, kuid selle katab kuhjaga sõnalavastus. Vaatajate koguarv näib tõusvat ümarguselt 30.000-ni. Ei ole huvitusest märkida, et opereti osatähtsuse vähenemine Endla mängukavas kestab aastast aastasse. 1936/37. a. kujunes see 80:20 vastu sõnalavastuse kasuks, s. o. 4:1, kuna mõni aasta see oli veel 1:1.

Rõõmustava nähtusena tuleb märkida lavastuste mängukordade arvu tõusu. Kui eelmisel hooajal uus lavastus läks keskmiselt 5,5 korda, siis 1936/37. a. juba 7,5 korda. Selle tõttu osutus võimalikuks piirata uute lavastuste arvu kahe võrra, mispärast ka jäi iga uue asja ettevalmistuseks veidi rohkem aega. Ei ole kahtlust, et see tuli kasuks teatril. Teisest küljet näitab aga ka mängukordade arvu tõus seda, et teater on suutnud võita uusi sõpru, et teatri poolehoid suurenes laiades rahvahulkades.

Endla teatri head suhted Pärnumaaga on veelgi kõvenenud. Võib märkida järjekindlat huvi suurenemist teatri vastu üldse ja Endla vastu eriti. Nii on vaatajate arv maal tõusnud keskmiselt ühe etenduse kohta rohkem kui 20% võrreldes möödunud aastaga. Endla teater piirdub maaetenduste andmisel Pärnu- ja osalt Läänemaaga, kuna seal puudub oma teater. Asjale oleks kasuks, kui igale teatril (välja arvatud muidugi rändteater) oleks määratud kindlaks oma tegevuspiirkond, et hoida ära asjatut võistlust, jõu- ja ainelist kulu. On juhtumeid, kus üks teater tunduva jõu- ja ainelise kuluga on „töötanud sisse“ mõne koha ja teine teater seda kasutab lihtsalt kassa tegemiseks. Teatrid püüavad sageli oma ühist repertuaari paremates kohtades üksteise eest ära mängida jne. Oleks soovitav, et haridusministeeriumi algatus selle küsimuse lahendamiseks annaks häid tulemusi.

Lõppevat hooaega kunstiliselt hinnata on arvustuse ja ka publiku ülesanne. Pärnu arvustus on aasta jooksul korduvalt täie rahuldusega märkinud Endla teatri kunstilise taseme pidevat tõusu, järjest tugevat ansambliit ja seda innukat tööd, mida teatris on tehtud aasta jooksul.

UGALA

Ugala lõpetab käesoleva hooaja, mis algas mitmeti murrangulises olukorras, rahuldustundega. Väikelinna teatrite igakevadine nuhtlus — „pereheitmine“ — kujunes 1936. a. kevadel üsna tunduvaks: lahus teatri juht A. Mering ning mitmesuguseil kaalutlusil ei saadud uuendada lepinguid mõnede seniste näitlejatega.

Samal ajal toimus ka päris põhilikku murrangut tekitav seik: operett kui kallid ja teatri elujõudu väljajamev ala liilitati välja, ja nii algas Ugala oma 10. tegevusaastat puhtakujulise sõnalavastusteatrina.

Mõnedki teatrile lähedal seisnud ringkonnad ruttasid lööma Ugalale surmakella: opereti väljalülitamine osutuvat teatrile kirstunaelaks. Need kartused (või mõne üksiku lootusedki) ei pidanud aga paika. Uue teatrijuhi Ed. Timmi ettepanekul täiendati koosseisu sõnalavastuse huvides rea andekate noortega (L. Vohu, T. Kukkk, A. Viir, A. Ots), ja lootusega paremasse kordaminekusse algas hooaeg.

Üheks tähtsaimaks ülesandeks oli liita nii vanemaid kui ka väheste kogemustega nooremaid jõude ühise keele ja ühise meelega ansambliks, võimaliseks andma elamusi usutavalt, lihtsalt, kuid sugestiivselt kunstilise realismi piirides. Hooaja töötulemustest olenes uuesuunalisel teatril: olla või mitte olla — töö pidi andma võimalikult kunstiküpsed tulemused — ainuke alus oma elamise õigustamiseks.

Kuma tuli arvestada kodulinna mitmepalgelist vaatlejaskonda, siis koostati vastavalt ka repertuaar, mis pidi enam-vähem rahuldust pakkuma ja kaasa haarama nii kitsamaid kui ka laiemaid ringkondi. Vaheldusid kunstiväärtusega, sügavamate probleemidega teosed, kuid anti maad ka kergemakoelisele. Toodi lavale nii algupärandid kui ka tõlketeoseid. Ja kuigi vahest kõik teosed oma siseväärtuselt ei suutnud rahuldada nõudlikemaid, kuigi vahest ei avastatud uusi repertuaaripärle, siis suuremas enamikus võimaldasid nad tõsiseid ja elamusrikkaid teatrikunstilisi silmapilke. Paratamatult oli nii mõnigi komistus lavalise kehtastamises, oli puudusi, vigu. Paratamatult oli tegelaskond vahest tööga liiga üle koormatud, kuid siiski on lõppev hooaeg Ugala ajaloos õnnestunumaid nii kunstiliselt kui ka majanduslikult. Kui võimalduks hooaegade saavutus võrrelda matemaatilisel täpse kviteerimisega, võiks vahest käesoleva puhul „õnnestunud“ tarvitada koguni superlatiivis.

Et võimaldada arenemist noorematele jõududele, kasutati paralleeltöö-süsteemi, mille tulemused kujunesid vägagi lootustandvaiks.

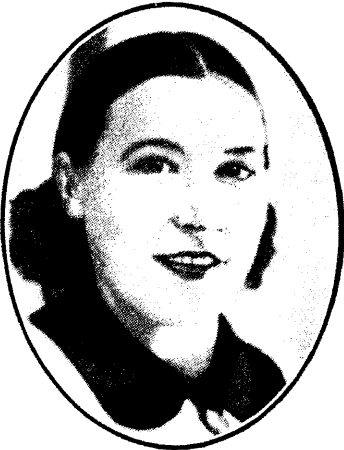
Teadlikuma huvi äratamiseks teatri küsimuste vastu korraldati selgitus-vaidluskoosolekuid teatriprobleemide üle ja n.-n. „teatri nädal“, milliste kordaminek igati õnnestus.

Hooajal anti 15 uuslavastust, nendest 8 algupärandid. Etendusi kuni 1. maini — 136, mis juba üksi ületab eelmiste aastate normid, millele lisaneb veel terve rida mai jooksul korraldatavaid etendusi. Teatri perel on tulnud teha ülepingutatavat tööd, kõiki pole ehk suudetud maksimaalselt rahuldada, kuid lohutuseks tõsisele teatriinimesele jäägu tunne, et on käidud edu suunas, et see töö on tõstnud eneste, kui lavakunstnike, väärtust ja aidanud suuresti kaasa kogu tegelaskonna majandusliku külje kindlustamiseks.

NARVA TEATER

Heites pilku tagasi teatri tööle möödunud hooajal võib selle kunstiliste tulemustega täiesti rahule jääda. Nagu teada, on Narva teatril varematal hooaegadel olnud üks kunstiline juht, kes kõik 10—12 lavastust üksinda lavastas, ja sellega olid harjunud nii näitlejad kui ka teatripublik. Kui nüüd möödunud hooajaks teatri juhatusel ei läinud korda palgata kindlat kunstilist juhti, siis suhtuti teatri eelseisvale tööle kaunis skeptiliselt. Selle kohta võeti sõna Narva ajakirjanduses ja pärast hooaja avaetendust („Mare ja ta poeg“) ilmus ka „Päevalehes“ küllaltki kahtlev märkus Narva teatri kohta. See kõik ei heidutanud teatri tegelikke töömehi. Nagu teada, määras teatri juhatus hooaja algul üldkunstiliseks juhiks-pealavastajaks näitleja-lavastaja A. Lääne ja temale abilisteks lavastuste alal K. Viljuri, F. Malmsteni ja A. Bergeri, kelle ülesandeks jäi teatri kunstiline juhtimine. Säärane tööjaotus tõi kohe hooaja algul näitlejate ja lavastajate keskele tugeva tööpinge, mida varemial aastail mitte igakord ei olnud. See pingeline kestis hooaja lõpuni. Selle tõttu teater andis käesoleval hooajal nii mõnedki tisedad lavastused, nagu: „Platon Krečet“, „Niskamäe naised“, „Tütarlaps tänaval“ j. t. vägagi tiheda mänguga, mis publiku ja arvustuse poolt tunnustavalt vastu võeti nii Narvas kui ka võrusestendusel Virumaal.

Publiku osavõtu kasv ja arvustuse tunnustavad hinnangud on tõenduseks, et Narva teater, hoolimata majanduslikest raskusist, on suutnud teatrikunsti küllalt väarikalt serveerida, olgugi et sealjuures on olnud paratamatult ka vähemaid ebaõnnestumisi. Kõige suuremaks töötakistajaks on tänapäeva nõuetele mittevastavad, ebasobivad ja külmad teatriruumid, kus tihti ei ole võimalik, eriti talvel suure külma ajal, proove teha ka suuris talvekasukais. See kõik on mõjunud väga halvavalt töö tulemustele. Ka puudub harjutusteks vastav ruum juhtudeks, kui lava on kinni, mis omakord vähendab just lavastuste proovide arvu. Et tõsta Narva teatri taset, tuleb esmajoonel mõelda ruumide korraldamisele või uue teatrimaja ehitamisele.

LULLAN HELO

KAARLO KYTÖ

KYÖSTI ERÄMAA

SASU HAAPANEN

AKU KAYHKO

ENSIO JOUKO

Käesoleva 1936/37. a. hooajal on antud 78 sõnalavastuse etendust, 27 opereti-etendust ja 3 balletiõhtut. Vaatlejaid on olnud ligikaudu 30.000 ja pääsmeist on saadud tulu Kr. 13.000.—

Uusi lavastusi anti 10, vanadest korrati 2. Keskmise külastajate arv ja kassasissetulek on võrreldes eelmise hooajaga suurenenud. Eriti menurikas on olnud teatri tegevus ringreisidel maal, kus anti 7 sõnalavastuse- ja 3 opereti-etendust.

KANNEL

Käesoleva hooaja lõpul võib Kandle teater rõõmsa silmeliselt vaadata tagasi oma hooaja tegevusele. Nii suurt tööd kui lõppeval hooajal pole varemgi aastail kunagi Kandle teatris suudetud korda saata. Tänavuse hooaja arvud ületavad õige tunduvalt kõigi eelmiste aastate arvud nii publiku hulgal, etenduste arvult kui ka majanduslikult. Võrreldes möödunud aastaga on tõusnud Kandle teatris etenduste arv ligi 50 protsenti ja tubli protsendi võrra ka külastajate arv. Eelmisel hooajal lavastati mitu operetti, mis, nagu igas teatris, on kuinenud kassa- ja rahvatiükkideks, kuna tänavu toodi lavale ainsa muusikalavastusena ainult „Punane Kass“, mis pärast tuleb külastajate hulga tõusu Kandle teatris veelgi suuremaks pidada kui seda näitavad tegelikud arvud. Üldkokkuvõttes andis Kandle teater äsjamöödunud hooajal 75 etendust, neist linnas 48 ja maal 27. Esietendusi andis Kandle teater 1936/37. a. teatrihooajal 10, kuna kordamisele tuli 4 lavateost eelmiste aastate repertuaarist. Hooaja jooksul käis Kandle teatris 14.243 inimest, keskmiselt 203 inimest iga etenduse kohta. Keskmise kassasissetuleku on iga etenduse kohta Kr. 92,28. Olgu siinkohal tähendatud, et möödunud hooaja jooksul andis Kandle teater täpselt 50 etendust kokku 12.498 vaatajale, kusjuures oli vaatajaid muusikalavastusil 4246. Keskmise külastajate hulk iga etenduse kohta, võrreldes eelmise hooaega äsjalõppenuga, on enam-vähem võrdne, kuid kassaliselt ületab tänavune hooaeg märksa eelmise.

Üksikute etenduste kohta olgu tähendatud, et tänavusel hooajal Kandle teatris on saanud kõige menurikaks lavateoseks „Tiitarlaps tänaval“, mida toodi lavale linnas ja maakonnas tervelt 18 korda ja mida käis vaatamas ligi 3500 inimest. Kui võtta siinjuures arvesse Võru linna teatriskäijate üldkogu, mis ei tõuse üle kolme tuhande, siis käis seda lavateost vaatamas vähimalt iga teatriskäija võrulane. Eriti hea menu osaliseks sai Hella Vuolijõe „Niskamäe naised“, mis tuli Kandle teatris lavale 10 korda 1674 vaataja ees. Nimekamaiks lavateoseiks Kandle teatris 1936/37. a. hooajal olid veel „Naisadvokaat“ ja „Karu läheb mee lõksu“, milliseid lavateoseid toodi lavale kumbagi 7 korda. Sõnalavastusist andis aga kõige suurema kassa A. Mälgu „Õitsev meri“, mis tuli kordamisele eelmise aasta repertuaarist ja mis tõi etenduselt sisse 116 kr. Üldkokkuvõttes võib Kandle teater äsjamöödunud hooaja tegevusega täiesti rahule jääda, kuna töötulemused kinnitavad, et Võru teatris tehakse sihkindlalt tublit tööd, mis annab järjest tõhusamaid ja tähelepanuväärsemaid tulemusi.

VALGA TEATER

Kui teha ülevaadet Valga teatri tööst 1936/37. a. hooajal, siis peab tunnustavalt märkima tõusu — nii külastajate arvu kasvus kui ka mängutaseme ühtlasemaks ja intensiivsemaks kujunemises. Ei saa küll ütelda, et teater oma hooaja töös oleks jõudnud maksimumini. Oleks ehk tahtet näha veelgi rohkem. Algaval teatril on aga vabandusi küllaldaselt, nii näit. rahalised raskused, tegelaskonna kujunemine jne. Varemgi aastail tehtud tööd kõrvtades käesolevaga tundub siiski üllatavalt palju edasiminekut, mis on ka igati loomulik, sest hooaja avasime kutselise näitejuhiga, samuti avanes võimalus esmakordselt osaliselt luua palgalist tegelaskaadrit. Need asjaolud mõjusid soodustavalt teatri töö tulemustele. Teiselt poolt suhtusid ka külastajad hooaja kestes teatritele vägagi innukalt. Kokkuvõtteist nähtub, et iga valgalane on käinud vähimalt üks kord teatris. Oleme jõudnud teatrikülastajate arvuni, mida võiks märkida üle 10.000 isiku.

Repertuaari valik hooajal osutus üldiselt õnnestunuks, välja arvatud üks nõrk tükk hooaja kevadepoolses osas, mis ei pakkunud ka kunstiliselt midagi.

Hooaega avades asus teatri juhatus seisukohale, et lavastuste pearõhk tuleb panna sõnalavastuste mängimisele, millisele seisukohale olid asunud ka mitmed teised provintsiteatrid. Sellest seisukohast peeti ka kinni. Hooaja jooksul lavastati vaid üksainus operett, nimelt F. Arnoldi ja Bachi „Dolly“. Ei saa ka ütelda, et see lavastus

KAISU LEPPÄNEN

RAFAEL PIHLAJA

EERO ELORANTA

KOTKA TEATER

Henning-Bergeri
„UPUTUS“

Pildil - Eino Kaipainen (siirdub tulevast hooajast Soome
Rahvusteatriisse) ja Erna Seikkula

oleks olnud õnnestunud. Operetti kanti ette vaid 5 korda, külastajaid oli 1465, keskmine külastajate arv 293, üldtulu saadi Kr. 652.40, keskmine kassatulu seega Kr. 130,50.

Sõnalavastusi esitati 28 korda. Keskmine sõnalavastuste külastajate arv ulatus 250-ni ja keskmine kassatulu Kr. 96.50-ni.

Sõnalavastusist osutusid menukaimaiks O. Indigi „Inimene silla all“ — 4 korda, O. Lutsu „Tagahoovis“ — 5 korda, J. Békeffi „Unustamatud hetked“ — 5 korda ja H. Vuolijoe „Niskamäe naised“ — 6 korda. Peale eelpoolmainitute olid repertuaaris veel: Ch. Dickensi „Kilk koldel“, A. Mälgu „Õitsev meri“, J. Horsti „Pääsukeste pesa“, R. Töröki ja T. Emödi „Tütarlaps tänaval“ ja hooajal lõppetendusena esietenduseks L. Fodori „Küpsustunnistus“. Hooaja kevadepoolses osas tegi teater külastusetendusi Kaagjärve, Tõrva ja Antsla. Osavõtt etendusist kõigis neis kohtades oli rohkearvuline. Üldiselt on teatri juhatus asunud seisukohal, et etenduste kättesaadavaks tegemiseks hulkadele tuleb korraldada odavahinnalisi etendusi.

Kui aeg ja võimalused vähegi lubavad, on veel kavatsusel külastusetenduste korraldamine maakonnas. Linnas lõpetas teater hooaja teisel nelipühäl.

Kuigi teatrikülustajate arvu üle ei saa nuriseda, oleme kokku võttes hooaja pidanud lõpetama puudujäägiga. Aga see ei tohi kohutada, vaid just nüüd, kus oleme nagu rägastikust välja jõudmas — sellest aastaid kestnud teatri puudumise uinakust — haarakem suurima innu ja hooga asjasse. Usume, et meie kohapealset algatust tunnustab ka teatrikuultuuri edendamise keskus rahaliste võimaluste avardamise näol ja siit edasi areneb meie töö täielise küpsustunnistuse saamiseks.

KURESSAARE TEATER

Kuressaare teatri repertuaaris on olnud möödunud hooajal järjekorras A. Sepa „Päikese poole“, O. Indigi „Inimene silla all“, R. Töröki ja Th. Emödi „Tütarlaps tänaval“, A. Kitzbergi „Kauka jumal“ (etendati eesti teatri juubeli puhul), E. Mariška operett „Orlov“, Fr. Forsteri lastenäidend „Robinson ei tohi surra“, J. Bišitski „Kindral härra Maks“, O. Lutsu „Kapsapää“ ja „Kalevi kojutulek“ (etendati kirjaniku 50. sünnipäeva puhul), E. Bergmanni „See mees kositakse“, H. Vuolijoe „Niskamäe naised“ ja J. Békeffi „Vabandamatu tund“. Pealeselle on korraldatud teatri poolt pr. Adja Kuljuse juhatusel menukaid tantsuetendusi, mitu segaeeskavaga etendust jne. Maikuuks pääsid veel lavale operett „Dolly“ ja algupärane E. Viljassaare „Tütred“, mille esietendusega arvatavasti lõpetatakse hooaeg.

Oma otsese tegevuse kõrval on teater jatkanud võõrusetenduste andmist maal, mis on olnud otse hädavajalised teatrikuultuuri levitamise ja süvendamise mõttes, eriti seetõttu, et mandri rändteatrid pole juba pikemat aega Saaremaad külastanud. Ümbruskonna teatrite taset on püütud tõsta ka kunstiliste nõuannete, lavastuskavade väljatöötamise, repertuaari valiku ja rekvisiitide laenamise abil, mis on teatri juhile Riivo Kuljuse annud hulga lisatööd.

Publiku osavõtt teatrietendusist on olnud nii linnas kui ka maal püsivalt elav. Tunduvalt üle keskmise määra on võitnud publiku poolehoidu „Inimene silla all“, „Tütarlaps tänaval“, „Niskamäe naised“ ja operett „Orlov“, olles ühtlasi ka aineliselt tulutoovaimad.

Etenduste andmist tööpäevadel, mida alati eelmisel aastal ja mis on Kuressaares uudiseks, jätkati sel aastal veelgi tihedamalt.

Kui teatri kavast on olnud esikohal komöödiad, siis seda eeskätt mitte niivõrd publiku tellimusest kui näitlejate kogemustest ja koosseisust tingitult. Komöödiast on olnud võimalik saavutada tunduvalt paremat kunstilist taset. Kuid teatri kavakindlaks muutunud töö võimaldab loodetavasti tulevikus enam rõhutada ka tõsisemate ning traagilisemate elamuste näitamist laval.

Suurimaks töötakistuseks on, et teatril pole palgatud kutselise näitlejaskonda. Harjutused on võimaldatud ainult hilisõhtuil, kui tegelaskond on vabanenud teenistuskohustusist. Arusaadavalt nõuab sellane töö suurt pingutust ja palju head tahet. Tegelaskond on siiski alati näidanud eeskujulikku distsipliini ja tööindu ning püüdnud anda koos näitejuhiga oma parimat.

Kutselise näitlejaskonna loomist, kas või õige piiratud ulatuses — kahe-kolme isiku näol — tuleb pidada aga üheks hädavajalisemaks uuenduseks nii näitlejate ülekoormatusest hoidumiseks kui ka teatri kunstilise taseme tõstmise huvides.

*

P. S. Ülevaade Töölisteatri tööst puudub toimetusest mitteolenevail põhjusil.

Kas Teid isiklikult rahuldab 1936/37. a. teatrihooaeg? Teie suurim teatrielamus sel hooajal? Mida märgite puudusena? Mida saavutusena?

OTTO ALOE — „Vanemuise“ direktor

Kas mind isiklikult on rahuldanud 1936/37. a. teatrihooaeg? Kui teatriinimest — üldiselt ei. Põhjused peituvad esmajoones oma teatris, kus tegevuse kindlasuunaline areng ja isegi otsingud selle sihis võrreldes mullusega olid aeglasemad, kippudes laiali valguma. Rida rahuldavaid, kuid ei ainustki erakordset kunstilist saavutust. Sama lauset julgeksin laiendada ka sel hooajal ilmunud näitekirjandusele, mis üldarvuliselt on väga suur ja ka märgitav — aga ei ainustki raudvaraks kujunevat teost. Tähelepanuväärsemaks lavateoseks on kahtlemata Hella Vuolijõe „Niskamäe naised“.

Teatrite töö ja saavutuste kohta on mul võimalus, teisest küljest aga raske, kaasa kõnelda ainult Vanemuise teatri loomingu üle. Tallinna teatrite töid olen püüdnud küll jälgida, kuid 30—40% sellest on mulle siiski nägemata. Teiste teatrite lavastustest olen näinud vaid üksikuid, mis kuidagi ei võimalda ega õigusta sõnavõttu nende kohta.

Kõneldes Tartu teatrielust tuleb esmajoones kõnelda ja mõelda ikka ainult Vanemuise teatri tegevust, sest senised Draamateatri õilsad algatused ja töö ei määra ega ole suutnud senini kuidagi mõjutada kogu Tartu teatrielu.

Olugi et teatrikülastajate arv 2 aasta jooksul on peaaegu kahekordistunud, ei saa ikkagi veel kõnelda Tartu publiku väga suurest teatrite kaasaelamisest. Tartu teatrikriisi põhjused ei ole peitunud ega peitu siiski mitte ainult teatris, vaid väga suurel määral ka ikkagi Tartu teatripublikus, sest iga Tartu kodanik käib ka veel praegu keskmiselt ainult kord aastas teatris, — mis on väga vähe. Tegelikult suur enamik Tartu elanikkonnast, umbes 60—70%, ei käi aga aasta jooksul kordagi teatris, ja et nende hulgas on väga palju neid, kes küll tunnevad teatri vastu huvi, kuid pole selleks lihtsalt võimalusi, isegi kõige odavamate hindade juures mitte, seda tõendab väga suur osavõtt kõikidest maksuta etendustest, aktustest, kontsertidest, kus tung teatrisse algab juba mitu, isegi 5—6 tundi enne etenduse algust. See muudugi pole enam ainult Tartu teatri probleem — see on juba kogu Tartu tuleviku probleem, kuid teatril tuleb ka seda arvestada.

Kuid Tartus leidub ka küllaldaselt seda publikut, kelle ainelised võimalused teatrikülastamist ei takista, kes aga siiski teatrit ei külasta või teevad seda väga juhuslikult.

Enamiku neist moodustavad vähese vaimse arenguga ilma vaimsete huvideta inimesed, kes ei tunne huvi ei teatri ega ka teiste kunstialade vastu, kelle vaimne areng pole suutnud ühes sammuda nende üldise seltskondliku arenguga. Need inimesed kas ei külasta teatrit üldse või teevad seda ainult juhuslikult, kui seal on näha midagi erakordset, juba üldist tähelepanu võitnud, köitvat, kõmulist. See on tavaline rahvaetenduste publik. Selle publiku teatri juure võitmist ja teatrihuvi saab tõsta vaid heade rahvatükkide kaudu, ja kuna sedasorti publikut on võrdlemisi palju, tuleb osa repertuaariga alata jälle sealt, kus teater juba aastate eest on olnud — see on tagasimineku, kuid edaspidise edu saavutamiseks paratamatu.

Teine suurem liik neist, kellel oleks küllaldaselt ainelisi võimalusi teatri külastamiseks, kes seda aga siiski ei tee, on nende endi arvates n.-n. paremlaste hulk, paremasse seltskonda kuuluvad inimesed, kes püüavad elada silmapaistvat seltskondlikku elu ja kellele silmis teatrikülastamist, vähemalt oma teatri külastamist, eriti aga sõnalavastustel käimist, ei peeta tarvilikuks. Muusikalavastused moodustavad siiski nagu mingi kõrgema klassi ja sinna sattumine on nagu nooblim.

Nende kahe, eriti aga viimase liigi teatri juure võitmiseks pole teater suutnud sel hooajal midagi erilist korda saata, mispärast seda hooaega ei pea rahuldavaks sellestki seisukohast.

Selle hooaja suuremaks teatrielamuseks pean „Niskamäe naised“ etendusi, nii Tartus kui Tallinnas. Kuna Tallinna etendust vaatasin pärast „Niskamäe naised“ mitmekordset Tartus mängimist, siis selle etenduse nautimiseks polnud mul enam seda värskust, mis tavaliselt teatritüki teeb huvitavaks ja nauditavaks. Estonias vaatasin ma juba igat stseeni, et kuidas n e m a d seda teevad. Ja kui ma siiski ka veel „Niskamäe naiste“ Estoniagi etendusel seda unustavalt nautida võisin, siis pidi ettekanne olema ehtne ja hea.

Samavõrdselt nautisin veel, kahjuks küll ainult kohatise pingega, „Öitsva mere“ ja „Päike paistab“ etendusi. Viimase täiemääralist mõjulepääsu takistab juba tükk ise, kuid mäng oli hea, kohati võrratu.

Mulle silma hakanud puudustena märgiksin: 1) Et meie suuremate teatrite vahel on korraldamata repertuaari valik, mistõttu üks ja sama teos valitakse korraka mitme teatri repertuaari, lastakse valmistada sellele mitu tõlget ning tehakse muid kulutusi, mis kõik on asjata jõukulutus, üksteisest möödaelamine, mida meie Eesti maastaabis endile lubada ei tohiks. Neid puudusi on võimalus vältida. Algatuse selleks peaks võtma endale Näitekunsti Sihtkapitali Valitsus, kes peaks jätkama ka näitejuhtide ja teiste teatritööd juhtivate inimeste päeva korraldamist, mille korraldamistest loobumine on minu arvates samuti puuduseks.

2) Et teatrid arvestavad liiaks publiku maitset, isegi need teatrid, keda rahvas juba hästi külastab. Publiku maitsega arvestamise asemel peaksid need teatrid asuma publiku arendamisele ning et seoses sellega pakutaks komöödiate asemel senisest enam sisukamat repertuaari.

Saavutusist tuleb esmajoones hinnata küll Tallinna teatrite hiiglasaavutust — publiku rekordilist teatrite külastamist. Kuid ka kõikidelt provintsiteatritelt on kuulda külastajate arvu tõusu. Olgugi et publiku arv ei määra teatri kunstilist sisu ja väärtust, teatrikultuuri arengule on see ometi esmajärgulise tähtsusega.

Märkida tuleb ka Estonia teatri ansambli saavutusi ja teatrit tervikuks siduvas mängulaadis süvenemist.

Meeldiva saavutusena märgiksin ka Vanemuise uue teatrihoone ehituse tegelikku algust, mis Tartu teatrielus on pöördelise tähtsusega.

EDUARD TINN — „Ugala“ direktor

Kas mind isiklikult on rahuldanud?

1. Mitte täiel määral, kuna nii palju jäi veel edaspidiseks. Hoidku ka kõik head ja pahad vaimud, et seda ka tulevikus ei juhtuks — sammalduks, oleks lõpp.

2. Suurim elamus: Näib, et pole olnud, mis kõiki pisemaid või suuremaid lämmataks, kuna kipusin neid kaaluma.

3. Puudused: On olemas veel „haltuura“ jüngreid, kes usuvad, et ka pealiskaudsusega võib „teatrit teha“, selle tagajärjel lonkamine ansamblites, samuti ebaküpsete jõudude paratamatua kasutamine teatris. Ei ole täiel määral elujõulise toodanguga täidetud näitekirjanduse varasalve. Ruumide, tehniliste j. t. pidurdavate puuduste loetlemine viiks pikale.

4. Saavutused: Publiku huvi kasvamine teatri vastu. Teatrikoolile riikliku aluse panemine. Noorema generatsiooni püüd tööd rajada kindlale, oskuslikult teadlikule alusele.

ENN VAIGUR — näitekirjanik ja maa-näitejuht

1. Olen maamees, kes harva pääseb linnateatrisse, kel aega ja raha napilt, ent kes tahab alati teatrist kaasa viia elamusi, uusi mõtteid. Ja kui siis etendus on olnud säärane, et hakkab kahju piletile raisatud rahast, siis on kahju ka teatrist. Lõppevast hooajast olen Tallinna teatrites näinud peaaegu kõiki (säh sulle siis maamees!) lavastusi. Pean mainima, et maalavadele, asjaarmastajate-teatritele, ei saanud nähtud etendusilt peaaegu midagi kaasa tuua. Tähendab: kõik oli hoopis kunstilisem, kõrgem; võrreldes meie tööga rahuldas nähtu täiel määral ja tervel rindel.

2. Suurima teatrielamuse jaotan kolme lavastuse vahel. Need on „Othello“ Töölisteatri, „Niskamäe naised“ Estonia ja „Distiplineerimata sugupõlv“ Suomen Kansallisteatteri ettekandel. Viimane jättis kõige meeldivama-sügavama mulje.

3. ja 4. Saavutusist rääkides ei saa mööda minna sellest, et Tallinna Töölisteater on suutnud endale võita rohkearvulise publiku. Ja just väsimata kunstilise meele, värskeusega, kodumaise repertuaariga ja juhtide asjatundlikkusega. Kuidagi soe ja kodune on tunne, kui lahkud Töölisteatrist.

Saavutus on kindasti ka see, et meil püsib Estonia näol n.-n. filter-teater, kes hoiab meie allakäivat näitekirjandust veel enam alla langemast, lavastades ainult väärtteoseid.

Kui meie maapublik ei pista esimese labasuse puhul enam heameelest rөөkima, vaid kahjatsevalt muigab, kui ta isegi tahab ja nõuab tõsisemat-paremat, siis on seegi väga suur saavutus ja selle pean tahes-tahtmata kandma ka linnateatrite arvele, eriti

E. Draamateatri arvele, kuigi maategelastel sellejuures hulk „liskasüüd“ on. Puudusena? Hm... Kas teeksin õige erandi ega nimetakski puudusi, sest meie arvustajad on seda kogu aeg erilise hoolega teinud? Ah jaa — arvustus! Vaat' see oligi, mis kipitas keelel. Tükitöö. Vähekaalutud, pinnapealne, isegi sihilikku omameeste materdamist-kiitmist, millest pole kasu kellelgi. Lehitsedes paari viimase aasta arvustusi võib iga kirjaoskaja väga hõlpsasti ühe šablooni valmis meisterdada neist üldtuntud teatri-orskussõnust + näitlejate nimed ja eri autorid, nagu dikteerib parajasti ettekantavat teos. Kas on aga mõtet niisugusel arvustusel? Teatritele enam julgust uute lavateoste esietendamiseks! Näitlejatele vabad käed — kunstilise kontrolli all — uute kujude loomisel! Ja publikule aitäh teatrikülastamise eest! Sest nõnda loome endale ise kunstitempli, mille pühaduse säras unustame argielu halluse. Ning lõpuks: kodumaine repertuaar leidku üha laialdasemat esitamist, sest oma maad ja rahvast oskab meie näitleja siiski kõige paremini hingestada, võites seega teatril järjest uusi sõpru juure.

KARC EHRMANN — teatriarvustaja „Pärnu Päevalehes“

Ma vastan kõige enne ankeedi viimasele küsimusele, sest leian selle vastuse kõige suurema saavutusena möödunud teatrihooajal. Nimelt teatrikoolile aluse loomine. Riigijuhtide heatahtlikule ja kõrghinnatavale teatrikultuuri tunnustamisele seltsib majanduslik käesirutus, mille tulemusena meil loodetavasti pole tarvis muret tunda tõusva teatrigeneratsiooni pärast.

Kui annaks teatrikooli taimelava ilusaid õisi!

Ankeedi eelviimasele küsimusele vastus minult ei puutu otseselt teatrisse, kuna ma mõtlen siin repertuaari. Algupärast nimelt. Algupärand on hea asi, kuid kui me selle andmise-võtmise tuhinas kaotame kriitilise tasakaalu ega suunda või ei taha vahet teha hea ning halva vahel, vaid aina „õilsa“ sihi pärast (— algupärand!) igasugust soperdist kirjutame, kirjastame, triikime, lavastame, mängime, vaatame ja plaksutamegi ning muidugi ka arvustame, siis jäägu säärane algupärand küll parem olematuks. Ega' siis midagi katki läheks ja egas teater sellepärast uksi ka pea kinni panema. Elu läheks edasi „keskpärase algupäranditagi“!

Mu suurim teatrielamus oli H. Vuolijõe „Niskamäe naiste“ etendusel Estonias (ja ka teistes teatrites). Ent mitte kogu näidend, vaid selle viimane lause Liina Reimani suu kaudu... kui ma suren, ära tule mu haualegi... ja Ants Lauter selle kuulmisel-tundmisel andsid mulle parima ja unustamatu möödunud hooajal.

Ent oleksin ülekohtune, kui jätaksin märkimata „Kõrboja peremehe“ hea esituse Eesti Draamateatril kõnealusel hooajal.

Vastus esimesele küsimusele — rahuldas ja ei rahuldanud. Otsingut, pakitsemist, hoogu ja indu nagu puudus teatrielus 1936/37. a. Enam torme oleks vaja, sest juubelid ja juubeldused on ju kenad asjad, kuid nad mõjuvad ikkagi vaid suuresõnaliste paraadidena ja, mõnikord kahjuks, ka tühjalt kõmisevate kelladena. Ometi pole ühegi kultuurilise edu aarded tormituses, paigalpäsimises ja seisuvetes.

VOCDMAR KÖPP — teatriarvustaja „Omas Maas“ Viljandis

1. Rahuldas, mitte aga üle ootuste.
2. Suurimat elamust polnud. Hooaeg tundus ühepinnalisena. Kui just tungida detailidesse, siis võiks kriipsutada alla „Niskamäe naisi“.
3. Puudus on headest algupäranditest. Sellest sõltuvana mõjub virilalt repertuaari paratamatu täitmine aseainete-dramatiseeringutega, halvemal juhul mõne nõrga tõlketeosega. Nii kaua, kuni meie näitekirjanike sulest ei ilmu midagi tüsedamat loendamatul hulgal lavaturule paisatud „rahvatükkide“ kõrval-aseemel, jääb teater paratamatult olude kammitsasse ega suuda täita eesti lavakunsti salve oma vaimus.
4. Sel hooajal muutus selgemaks meie teatri alatine otsisklevus-kobavus kunstilisele paremusele. Selgemalt vilksatus lavalt täisrealismi julgeid kiiri, eeldades nende sagedamaks muutuvat jatku järgneval hooajal. Kõpses jõudsalt lavavaim, mis järjest rohkem äratas meie rahva arusaamist oma teatri kasvavast võimest. Lühidalt: suudeti anda seda, mis parandas ja rahuldas omal ajal rahva kergatsliku opereti ja muu tingel-tangeliga rikutud maitset. Rahvas hindas seda ja vastas suurema teatrikülastajate hulgaga. Ja see kõik ongi suuremaid samme, mis meie teater on suutnud astuda rahva mentaliteedi kasvutamiseks.

ARTUR SIKENBERG — publiklane Tallinnas

1. Mõeldes tagasi möödunud hooajale tundub teatrielus nagu mõnesugust leiugust, lõtvust ning, võib-olla, liigset enesega rahulolemist, millest ikka veel pole saadud üle. Kõrvaltvaatajasse see jätab mulje, et publikut käib, kassaga on kõik korras, mis seal ikka rabelda. Teatri edukuse määrajaiks näivad olevat saanud matemaatika ja statistika.

2. Tõeliseks teatrielamuseks viimasel hooajal osutus siiski H. Vuolijoe „Niskamäe naised“ Estonias. See oli just puhtal kujul teatrielamus. Teatris tol õhtul pakutu tundus tavalisest nagu selgem ja sisukam, elamus- ja vormitihedam. Aga üks see näide viita, et pikem etenduse ettevalmistamise aeg koos süvenenuma etenduse töötusega on tõhusamate tulemuste eelduseks teatris.

3. Puudustest eelkõige võiks märkida omarepertuaari kesist lõikust. Meie näitekirjandus näib muutuvat „laagritööks“. Edasi tuleks rõhutada, et teatrilaval sageli sügavus asendatakse küllusega, meisterlikkus trikiga, läbielamus välise vormiga. Nähtud etendustest paistis vähe näitejuhatuslikku-lavastuslikku süvenemist, uuustvärskust, otsinguid, etendused näisid olevat lahendatud tavalise päevatöö korras. Siis: stiililine ebakindlus ja ühtlus teatrietenduse sugemeis paneb paraku õhkama teatri-Tuglase järele.

4. Saavutusist peab kõigepealt mainima tööka: teatrikooli mõte hakkab keha võtma. Samuti võib saavutuste kontosse kanda mõnegi näitlejailt loodud õnnestunud kujundi, mis rõõmustas silma ja kõrva ning küttis südame soojaks.

KARL NÕU — publiklane Tallinnas

1. Kuna mööduv teatrihooaeg minule midagi erilist ei pakkunud, siis vaevalt ma võin öelda, et ta mind rahaldas. Sirvides mööduva hooaja teatrite kavade kausta operi, sõnalavastuse ja balleti alal (opereti vastu ma huvi ei tunne) ja meele tuletades ettekandeid pean kahjuks tunnistama, et mitte ei jää sõelale mõnd toekamat tera. Mitte ei tule meele, et oleks olnud mõnd teatriõhtut, kust koju lähed mõnusa tundega, et oled sel õhtul siit tõesti midagi saanud.

2. Peaaegu võin öelda, et teatrielamusi möödunud hooajal polnudki — suuremaist pole juttugi. Või kui nii väga soovin selle nimetuse alla midagi viia, siis vast: „Niskamäe vanaperenaise piibli lugemine“ (ja seda vaid tänu Liina Reimanile).

3. Puudusena märgiksin repertuaari valiku puudust, süsteemi puudumist repertuaari valimisel. Liig suur rõhku on pandud „kassatükkidele“. Üksteise järele toodi välja tükk, millel puudus absoluutselt kunstiline credo. Ehk kuigi toodi välja ka mõni kunstiväärtusega tükk, siis aga niivõrd lühiajalise ja pealiskaudse ettevalmistusega ja „kokkusurutud kuludega“, et tolle kunstilise credo hävitas see popsiik lavastus (mõtlen nimelt „Veneetsia kaupmeest“). Rahvast meelitatakse ju esialgu nende „kassatükkidega“ teatrisse, kuid teatripubliku kasvatamist pole siin olemas. Ja nimelt seda tõsist, alatist teatripublikut. See publik, kes praegu teatrisaali täidab, on ajutine, läbijooksev. Arvamine, et teatripubliku kriis on möödunud, on ekslik. On kindel, et see publik varsti huvi teatri vastu kaotab, sest kaua need lööktükid teda teatris ei hoia.

Midagi pole jäädavat, kõige vähem aga lööklaulud ja lööktükid! Ja kuma — tänu praegusele teatripoliitikale — teatrid pole endile kasvatanud alatist publikut, siis varem või hiljem näevad meie teatrid jälle publiku kriisi.

4. Mööduva hooajaga pole teatrid suutnud minule näidata, et nad eriti midagi saavutanud oleksid. Kui võtta praegugi olemas olevaid teatrikoole mõõdupuuks, siis märkame vaid aina langust. Näit, Tartu teatrikooli „külastärguetendusi“! Ei oleks uskunud, et need küllalised Tartust olid, kui kavas poleks seda mainitud: pigemini ükskõik kust maalavalt!!! See meenutab, et võiks teatava saavutusena mainida otsust riikliku teatrikooli asutamiseks.

ANTS MURAKIN — publiklane Tallinnas

Möödunud teatrihooaja lavaline külg on mind enam-vähem rahuldanud, kui silmas pidada meie teatrite järjesti kasvavat töötõsidust ja kunstiliste töökspidamiste liikumist õiges suunas. Viimase aastakümne maitsed ei ole seni — eriti väiksemate teatrite juures — kaugeltki alati lasknud näitlejal olla „oma enese suur mina“ ega ole ka näitejuhti kehutanud otsima ja avastama päristõdesid. Muidugi on triki ja

silmapeibutamise juurest loomingu siira hingeni viivat teed käia veel üsna tükk maad.

Hoopis vähemini rahuldab mind hooaja raamatuline külg. Meil on kahjuks hakanud valitsema arusaamine, et ei olegi seevõrra tähtis lavateose kunstiline tase kui selle omamaalikkus. Eesti teatri repertuaar pidavat sajaprotsendiliselt koosnema algupäraseist näidendeist — ja kui neid nii palju ei leidu, siis pingutab meie „näitemänguvabrik“ oma viimast jõudu, et omanäidendeid „kõrgema nõudmise“ rahuldamiseni toota. Seepärast peabki meie väiketeater maal oma kunstilisele edasipääsu vastu olema täiesti kammitsas ja ka linnateatreis nähakse liigselt vaeva ning raisatakse töö tarmu iga viletsa lavakuju hingestamiseks.

Just seda viimast ep tulebki — ühes halva, reporterliku keelega — märkida peamise puudusena meie hilisemas teatrielus.

Meie möödunud hooaja sündmusteahelikus ma ei näe silmapaistvat saavutust, mis just õigustaks end esile tõstma kõigi endastmõistetavate saavutuste seast.

J. S. PANIN-SEMMISTE — publiklane Võrus

Vaatasin „Niskamäe naise“ Estonias vist 5. etendusel. Hämmastas, et meid, mehi, oli vähe nagu rosinaid saias naistest täiskiilutud saalis.

Veel enam: kui koolihoolekogu liikmed koosolekult lahkudes avaldavad Aarnele oma hukkamõistvat suhtumist üks ühel, teine teisel viisil ja ainult viimane lahkujaist — vist apteeker — ütles nagu oma poosi ja miimikaga: „Oled va tubli poiss ikkagi, et jätsid maha oma naise ja löid külge koolipreilile,“ — siis saalis tekib erakordselt tugev aplaus. Ja plaksutajad on — naised.

Kas poolehoiuavaldus — naise mahajätmisele või mehe ülevõtmisele?

See pisi asi on minule läinud hooajast kõige sügavamalt meele sööbinud. Mitte niivõrra teosed ise ega nende ettekanded.

Kas see pisi asi ei vääri üldse suuremat tähelepanu?

VIDRIK SAAR — „Ugala“ teatri juhatuse esimees

1. 1936/37. a. teatrihooaeg rahuldab ja annab häid lootusi edasiarenemiseks.
2. Suurimaks teatrielamuseks oli Ugala ansambli tervikliik mäng „Niskamäe naistes“.

3. Puudusena ja takistajana esines väärtusliku lavaliteratuuri puudumine algupärandite hulgas. Dramatiseeringud võivad teatrile saada saatuslikuks, nagu seda on märgata juba ühe teatri juures. Sest lõpuks on teatri areng mõeldav vaid aktuaalse ja kõrgeväärtusliku algupärase lavakirjanduse olemasolul.

4. Saavutusena märgin Ugala muutumist puhtsõnalavastuse teatriks, kuna vaid sel teel on võimalik tõsta provintsi teatrete kunstilist taset. Loobudes operetist, mis oli arenenud suurlinlikuks revüüks ja koormas eelarvet, võib teater nüüd oma majanduslikud ressursid kasutada kõrgeklassilise sõnalavastuse ansambli väljaarendamiseks. Loodetavasti kergendab seda tööd peatselt asutatav teatrikool.

ALEKSANDER JOHANSON — näitleja „Ugalas“

Olen isiklikult möödunud hooajaga kõigiti rahul. Ja miks ei peaks näitleja rahul olema, kui tal kogu hooaja kestes on olnud kõvasti tõsist tööd, mille tulemustest olen rahuldunud ise, on enam-vähem rahuldunud arvustus ja publikki. Teatris on märgata tegevuse tõusu tendentsi.

2. Oma suurimaks teatrielamuseks märgiksin Molière'i „Ebahaige“ etendust Draamateatri ettekandel ringsõidul. Kahjuks ei avanenud möödunud hooajal ühtki võimalust nautida mõnd teatrietendust väljaspool Viljandit, eriti Tallinnas. Ugala andsid parima elamuse „Niskamäe naised“ ja „Õitsev meri“.

3. Puudusena Ugala märgiksin heade dramaatiliste jõudude puudumist; kui neid olekski, siis kas ei osata või ei taheta neid kinni pidada, aga igal hooajal lahkuub mõni. Seetõttu on võimatu anda ühtki raskemat, kaadukamat suurlavastust. Töötasu on väike. Ka tekitas tõsist rahulolematust korraldus talvistel ringsõitudel.

4. Saavutusena märgiksin seda, et teater on osanud publikus jälle huvi äratada teatri vastu ja suutnud laiemat hulka etendustele tõmmata, kuigi möödunud hooajal enam operette ei mängitud. Uue kunstilise juhi hra Tinni tulekuga Ugala on märgata tugevat dramaatilist suunda nii repertuaaris kui ettekannetes. Isikliku saavutusena märgiksin Turja Laasi osa „Õitsvas meres“ ja prokuröri „Dugani protsessis“.

ANTS VIIR — näitleja „Ugalas“

1. Sõna „isiklikult“ esimeses küsimuses nagu vägisi kisub rääkima endast. Selles suhtes ma kahtlen, kas ükski näitleja, vähemalt ükski noor näitleja, saaks küsimusele vastata jaatavalt. Vist igaihe arvates on tal liiga vähe võimalusi antud enda väljendamiseks.

2. Mu suurim teatrielamus 1936/37. a. hooajal on päritud „Õnneliku abielu“ etenusest, stseenist, kus Galja „kuulab üle“ vana parteitegelast Vartan Džaparidžat ja hakkab siis ise nutma. Nutsin siis Galjaga koos.

3. Puudustest vist kõige teravamana tundub repertuaari-küsimus. Tundub väärana, et selles ikkagi eksisteerib näidendeid, mida on võetud kavasse „ainult, et midagi mängida“. Mina arvan, et maailmakirjanduses on siiski terve hulk väärnäidendeid, mis vaid ootavad lavale toomist ja vajavad võib-olla ainult veidi kohandamist ajale ning oludele.

4. Suurimateks saavutusteks loen: 1) et näit. Viljandi on saanud „välja lülitada“ opereti, ilma et see teatrile kuidagi katastroofiliseks oleks saanud, ja 2) et on teatrikooli asutamises jõutud esimeste konkreetsete sammudeni.

Järelsõna toimetusele:

Vastuste ees märgitud küsimustega pöördus „Teatri“ toimetusele eelmise aasta eeskujul kirjalikult rea silmapaistvate kultuuritegelaste poole, eeskätt nende poole, kel on huvi teatri vastu või vahendituid kokkupuuteid sellega. Neist vastuseist peab kujunema meie avaliku elu tegelaste isiklike hinnangute kokkuvõtte sellase suure ja üldise tähtsusega ala kohta nagu seda on teater ja näitekirjandus, kuulugu siis vastaja teatri alal töötajate hulka või püüdugu ta osa vaatleja — publiku huviga.

Äärmise ruumipuuduse tõttu selles numbris ei saa me kahjuks avaldada kõiki toimetusele saadetud vastuseid, vaid avaldame neist ainult iseloomustavama osa.

Suurim tänu kõigile, kes oma vastustega on aidanud kaasa meie ürituse heaks kordaminekuks. Ankeedi avaldamata jäänud vastused kasutatakse materjalina eriartikli juures ühes sügise numbris.

Loetut — nähtut — kuuldut

Norra noore, radikaalselt häälestatud näitekirjaniku Grieg'i suur draama „Meie võim ja au“ on möödunud hooajal saanud paljudel skandinaavia lavadel suure edu osaliseks. Muuseas on seda teost mängitud ka Stokholmi Kuninglikus (aga vaimult väga demokraatlikus) teatris.

Teos on sisult tugeva sõjavastase tendentsiga ja kujutab eriti julgeis värvides sõja koledusi erapooletuis mais, nimelt maailmasõja-aegses Skandinaavias. Lahatakse teravalt laevaäride omanike ja teiste ärimagnaatide tegevust, mis, sõjaaegseid olukordi kasutades, ei kohkunud millestki, et teenida raha.

Kui valusalt see näidend lõikab teatavate ringkondade südametunnistust, näitab kõige kujukamalt ehk järgmine lugu. Üks meie naabermaa teatri-direktoreid, kes kuulnud teatava rahvusvahelise organisatsiooni oma kodumaa klubisse, sai oma organisatsiooni Norra osakonnalt tungiva palve, et ta kohustuks Griegi näidendit mitte võtma oma teatri mängukavasse ja tegema kõik, mis võimalik, et teos ei pääseks lavale ka teistes tema kodumaa teatris, sest see olevat väga riivav Norra tähtsaimate tulundustege-laste heale nimele. Teatridirektor leidis, et ta nüisugust lubadust anda ei saa, ja lahkus organisatsioonist.

Kuna kõnesoleva organisatsiooni osakond on olemas ka meil ja kuna ka üks meie teatreist on Griegi näidendist huvitatud, siis pole võimatu, et see rahvusvaheline karu-jaht võib ulatuda Eestissegi.

*

Euroopa moodsaima teatrimaja ehitavad rootslased, ja mitte pealinna, vaid koguni provintsi. Meie mõistete järgi ei ole ju Malmö küll mingi väikelinn, kuid jääb elanike arvult Tallinnast süiski vist mõnevõrra maha. Muudu on aga Malmö jõuka Rootsi jõukaimaid ja vilkaimaid linnu. Väärse ja esindusliku teatrimaja ehitamine Malmösse on olnud kavatsusel juba pikemat aega. Nüüd on teatrimaja võistluste korraldava komitee oma otsuse langetanud ja ehituse suurejooneline kavand, mille on valmistanud prof. Kreüger, tuleb teostamisele ligemal ajal. Malmö uus teatrimaja, mis läheb maksma 3.700.000 krooni, oleks ainult Euroopa, vaid kogu maailma moodsaim Thalia tempel. Kavand taoteleb suurimat võimalikku kooskõla ja terviklust nii väliselt kui ka seesmiselt. On loobunud senini valitsenud süsteemist, mille järgi saal ja lava olid selgesti eraldatud ja saal omakorda jagatud ning osa publikut eraldatud rõdule. Malmö uus teatrimajas valitseb aga ka publiku asetuse mõttes demokraatlik ühtlus ja täieline terviklikkus. Rõdu moodustab pöranda otsese jatku ja publiku asetust on korraldatud nii, et kallimate ja odavamate kohtade eraldamine on täiesti kaotatud. Kõige suuremaks ja õnnelikumaks uuenduseks peetakse süiski seda, et teatri saali suurus on väheste käelügitustega muudetav. Saali võib kogunenud publiku kohaselt alati „parajaks tellida“ — kui seinte asetus moodustab kõige väiksema saali, siis mahub sinna ainult 394 inimest, järgmise seadega avardub teater märksa ja võtab vastu 1643 vaatajat ja suurimaks seatuna on seal ruumi ligemale 2.500 inimesele. Arvatakse, et see saali suuruse õnnelikult lahendatud muudetavus on suureks kasuks nii publikule kui ka näitlejale, sest on ju selge, et etenduse meeolelu mõttes on tähtsam publiku tihedus kui selle arv. Akustika küsimust on uuritud eriti põhjalikult ja on leitud tõhusaid abinõusid, kuidas ka seda saali suuruse kohaselt korraldada. Riietehoiuruumid on projekteeritud eriti avarad, samuti suured õhurikkad jalutushallid. Autod võivad sõita publikut etendusele tuues otse teatrimaja alla, et teatrisse minekul ei häiriks kedagi kõige halvemgi ilm.

*

Hiljuti tuli Pariisis esietendusele Jean Giraudoux' „Elektra“, näidend, mis nagu sama autori „Amphytrion“ ja „Trooja sõdagi“, läigub klassilises raames. Arvustus märgib kaunis üksmeelselt, et autor oma uue teosega viib vaatajaid-lugejaid ideede „stratosfääri“ (mitte atmosfääri). Ühe sõnaga, „Elektra“, on näidend, mis pakub liig palju mõistusele, aga peagu mitte midagi südamele, nii et teise (ühtlasi viimse) vaatease ajal algas publiku põgenemine. Tundub, et see „vaimne ballett“, mille kestes autor žongleerib kõiksugu ideedega, on põhjalikult läbi kukkunud. Üks arvustaja ütleb, et Giraudoux on täiel määral aru saanud Elektrast, võib-olla enam kui Hofmannstahl või ükskõik mis teine selle vanade greeka dramaatikute kuju elustaja, aga ta ei ole seda armastanud ja on selle lõplikuks tagasi heitnud kirjandusse.

*

Pariisi teatrid põevad praegu mingit Cervantese-haigust. Kolme kuu jooksul osalt on toodud, osalt tuuakse lavale niisama palju dramatiseeringuid selle autori teemadel, nimelt „Numancia“, „Omapärane abielumees“ ja „Don Quijote“. Vastavad ümbertegijad on Jean-Louis Barrault, Luc Durtain ja Paul Mathos. Elavat huvi on uuesti hakanud äratama ka Paul Claudel, kelle teoseist Eestis on mängitud — Dramateatris ja Vanemuises — „Vahetust“. Praegu mängivad seda peaaesjaliselt noored trupid, kes on lavale toonud või toomas Claudel'i „Protestust“, „Karu ja kuu“ ning „Süidkinga“.

*

Kaksteist (mõnede allikate järele koguni kolmteist) prantsuse tuntud (osalt vägagi tuntud) autorit on „loonud“ lavateose, millele nad on pannud nimeks „Liberté“ („Vabadus“) ja mis mõni aeg tagasi tuli esiettekandele suures Champs-Elysées' teatris.

Arvustus ütleb haruldase üksmeelega, et „Vabadus“ ei ole kaugeltki mitte meisterteos. Ta ei olevat isegi mitte teos, vaid lihtsalt mitmesuguse väärtusega üksikpiltide seeria, mida omavahel ei ühenda ükski side, isegi mitte pealkiri, sest vabadust ennast ei olevatki näha, küll aga palju barrikaade ja mahanottimisi. Autorid, kellede hulgas on sääraseid häid nimesid nagu Jean-Richard Bloch, Charles Méré, Henri Clerc, Lenormand, Tristan Bernard j. t., on annud rea pilte prantsuse ajaloost, mis pigemini näitavad võimuharumist masside poolt kui ükskõik millist vabadust. Ja välja arvatud mõni üksik hetk olevat ettekanne ümumapanevalt igav...

*

Kuidas teile meeldiks näidend, mil on nelikümmend nais- ja mitte ühtki meestege- last? Säärase näidendi, pealkirjaga „Women“ („Naised“), on kirjutanud ameeriklanna prl. või pr. Clare Boothe, keda üks arvustajaid nimetab „deemoni ajuga naisolevuseks“. Tegelasiks, kellest neljastkümnest vähimalt kolmkümmend kaheksa ei saa omavahel hästi läbi, minnes koguni vastastikuse hammustamiseni, on peaaegaliselt värskelt lahutatud naised, kel on enam raha kui see neile on hea. Ainult üks tegelane, süütu ja oma mehe poolt petetav naine, on täiel määral sümpaatne. Ameerika arvustajad ei ole väga rahul näidendiga, milles nad näevad laimu ameerika naise kohta, aga nad ei saa salata, et ta on üldiselt siiski tabavalt satiiriline, väga hästi mäingitud ja haruldaselt hästi lavastatud. Inglise „Observeri“ teatrikritik kinmitab, et see on kõige vaimukam lavateos, mida ta kolme nädala jooksul igapäevase teatrisküümise juures on näinud New Yorgis.

*

Iiri roos“ („Abie's Irish Roos“), mis omal ajal New Yorgis ühe ja sama trupi poolt ettekantuna läks vahet pidamata viis ja pool aastat (üle 2500 korra), tuli neil päevil samas linnas jälle mängu. Uues trupis on kaks meesnäitlejat, kes on olnud kaastegevad näidendi esimeses „run'is“. „Iiri roosi“ on teatavasti mänginud eestigi teatrid eesotsas Estonia ja Draamastuudioga.

*

Inglased mängivad „Hamleti“ Daanis. Nimelt kuningas Christiani 25-aastase valitsemise juubeli puhul esineb daani valitsuse ja Helsingöri linnavalitsuse kutsel Londoni Old Vic'i trupp Helsingöris. Kronborgi lossi aias, kuue „Hamleti“ etendusega, milledest esimene oli 2. juunil. Nimiosa mängib Laurence Olivier, Opheliat Vivien Leigh. Pääsmeid on juba ette tellitud ka Rootsist, Norrast, Hollandist, Belgiast ja Prantsusmaalt.

„Hamlet“ on praegu aktuaalne Daanimaal, ja mitte ainult Daanimaal, vaid kogu Skandinaavias, mis muidu teatriküümisest ei ole nii väga huvitatud. „Hamlet“ ümber on praegu Daanis, Rootsist ja Norrast käimas äge poleemika, mille on tekitanud tuntud daani kirjaniku Johannes V. Jensen'i Shakespeare'i meisterteose uus „tõlge“ ja selle ettekanne Kopenhaagenis, kuninglikus teatris.

Pärast praegumainitud „tõlke“ trükist ilmumist selgus nimelt, et seda ei saagi nimetada tõlkeks. Pehmelt öeldud, hra Jensen oli Shakespeare'i teksti ümber luuletanud ja „järele aidanud“.

Unistajast Hamletist on saanud energiliselt tegutsev võitleja, kes sihikindlalt taotleb oma sihte. Muide, Hamlet Jensen'i tekstis ei küsi enam: „Olla või mitte olla?“ vaid: „Kas on olemas hauatagune elu?“ Opheliat ta ei saada kloostrisse, vaid kloostritänavasse. (Kopenhaagenis asuvad sellenimelisel tänaval rida maju, millel nunna-kloostritega on ainult nii palju ühist, et nende elanikud on naissoost, muidu aga elukommetega, mis tunduvalt erinevad nunnade omist.)

Ettekande Hamlet on Shakespeare'i üheksateistkümnendaastase noormehe asemel vanapoolne härra, kes pingil lamades naudib oma hingevalusid. Kopenhaagenlased on harjunud Hamletit nägema vikingina — ja seepärast nad uue Hamleti üle ainult naeravad, naeravad pahaselt, sest neile see ei meeldi, et Hamlet mõjub koomiliselt.

Skandinaavia „surev teater“ on üle hulga aja saanud oma sensatsioonini.

*

Ungari suuremais linnus on huvi opereti vastu tublisti kahanemas, provintsilinnades aga mängitakse enam operette kui teiselaadilisi lavateoseid. Nii oli 1935/36. a. hooajal 23 ungari provintsilinnas olnud kokku 9398 teatrietendust, millest 5398, tähendab tunduvalt üle poole, oli pühendatud operetile.

*

Hiljuti tuli Pariisi „Rahvateatris“ esiettekandele Maksim Gorki „Ema“ dramatiseering, mida arvustus nimetab „vana viha mäletsemiseks“. Kaheteistpildilise dramatiseeringu on valmistanud Victor Margueritte. Tekstist ei olda vaimustatud, aga ettekanne saab kiita, iseäranis Lesieur'i lavastus ja Marie Klaff nimiosas.

*

Pariisi maailmanäituse ajaks töötab Pariisi teatrielugi muutuda eriti elevusrikkaks. Esinejad parimad teatrid, ka nimimetatud eelväe-teatrid. Aga välismailtki tuleb häid ja kuulsaid teatreid esinema, nagu näit. Moskva Kunstiteater, Viini Burgteater, Jaapani rüklük (?) draamateater jne. Igal juhul aga maksab maailmanäitusele sõita teatriinimesil, kel selleks võimalust peaks olema.

Moskva Kunstiteater esineb Pariisi maailmanäitusel 4. augustist kuni 25. augustini, mis puhul Moskvast sõidab Pariisi 200-lükmeline trupp. Repertuaari on võetud „Anna Karenina“, „Ljubov Jarovaja“, „Vaenlased“ ja „Boris Godunov“. Etendused antakse Théâtre des Champs Elysées saalis, kuhu mahub 2000 vaatlejat. Enne Moskva Kunstiteatrit esineb samas hoones Viini Draamateater ja pärast venelasi Saksa Rügioper. Moskva Kunstiteatri etendused lähevad igal õhtul, päeval antakse odavahinnalisi etendusi prantsuse ametühinglasile.

Nõukogude Vene esineb Pariisi maailmanäitusel teatavasti eriti ehitatud suurejoonelises väga ruumikas kolmekordses paviljonis. Paviljoni erisaalides on avatud näitus, mis peab küllastajale andma põhjaliku ja piltliku ülevaate teatrikunstis arengust Nõukogude Venes. Siin on välja pandud kõigepealt 24 maketti, mis esitavad stiilide ja žanrite mitmekesisust nõukogude teatris. Omapärased on liikuvad heliaparatuuriga varustatud 6 maketti operi „Vaikse Doni“ lavastusest Moskva Suures Teatris, edasi on maketid Turkmeeni teatrist, Kasakstani teatrit, Azerbaidžaanist ja Ukraina ooperiteatrist. Moskva Väike-teater esitab „Othello“ lavastuse maketi. Lisaks maketidele on välja pandud rida fotosid, diagramme ja muud illustreerivat materjali teatritööst Nõukogude Venes.

Nõukogude Vene ajakirjandus toob teateid aina ehitatavast teatrist. Nii lõpetatakse sel aastal teatrihoone ehitamine Novosibirskis (2200 istekohaga), Smolenskis (1500 i.-k.), Ivanovis (1900 i.-k.), Kirovis (1100 i.-k.), Moskva Meierholdi teater (1900 i.-k.). 1. jaanuariks 1938. a. tõuseb teatrihoonete arv seega 813-le, kuna aasta varem oli neid 775.

Dissonantsina kõlab selles teater-gigantide ehitamise hoos lugu, mida vene lehed toovad nüüd seoses kahjurite ja rahva vaenlaste klapperjahiga. On selgunud, et teatergigant Rostovis, millele venelased olid eriti uhked ja mis pidi pakkuma maksimumi mõnusesi vaatlejaile ja näitlejaile, on ebasobiv — kõigepealt suuruselt (230 tuhat kuupmeetrit), mis teeb kulukaks teatri ekspluateerimise ja on üldse liialt suur linna elanike arvule. Pealegi on Rostovis niikuinii veel 2 teatrihoonet. Näitetrupi koosseisus on 97 inimest (neist 33 abijõudu), kuid ruumide korrashoiuks on vaja 94 isikut (neist ainuüksi koristajaid ja põrandate poonijaid — 64!), lavatehnilist personali (peale töökodade) on 126 inimest. Esimesel aastal nõudis teater ligimaksu toetusena 2 miljonit rubla ja selle vähenemist ei ole ette näha.

Tehniliselt kirjaoskamatult on ehitatud lava. Külgvankrid on ehitatud nii, et need saavad sõita ainult lava tagumisele poolele, seega on nende kasutamisel näitleja ja vaatleja vahel lava esimene pool, prostseenium ja orkestriruum. Mõistagi, et säärase suur vahemaa halvutab näitleja mängu. Laval on erakordselt väärtuslik ja kallis valgustusaparatuur, kuid selle käsitamine sünnib „pimesi päi“: valgustaja ei näe aparatuuri käsitades ise lava, ta peab töötama ainult signaalide abil. Samuti ei vasta otstarbekohasuse nõudeile rida teisi lavatehnilisi seadiseid, ka ei ole kõik korras tuleohu eest hoidmiseks. Ja lõpuks: puudub ruum dekoratsioonide hoiuks!

Rääkimisi on olnud ka Novosibirski teatri ümber, mis kavatseti ehitada 3000 vaatlejaile, ehkki seal on vähem elanikke kui Rostovis. Projekteerijad kirjutasid, et „see olcks teater, mida ei ole veel kusagil ega suudetagi mujal ehitada“. Kõik mõõdu olid kolossaalsed: küplisarnase saali lae läbimõõt oli 60 m, lava suurus 58.000 kuupmeetrit (võrdluseks: Moskva Suure Teatri lava on „ainult“ 16.000 kuupmeetrit), saal aga 54.000 kuupmeetrit, nii et saalis ei ole midagi kuulda, mis räägitakse laval, ega ole ka nähtavus igalt poolt hea. Puudused: ei ole ette nähtud ruume proovideks, näitlejate garderoobide kõrgus on ainult 1,8 m ja need sarnlevad rohkem puuridele kui tubadele, orkestriruum on täiesti väike jne. Ehitusega alustati 1931/32. a., vead tulid avalikuks aga alles 1934. a. Ja nüüd „monteeritakse“ valmishitatud kolossaalsesse kesta väiksem teater normaalsete dimensioonidega ja kõik fantastilised uuendused ja ultratehnilised nõksud jäeti kõrvale.

Millist tihedat kontakti elu ja teatri vahel püütakse saavutada Nõukogude Venes, seda illustreerigu alljärgnevat lugu.

21. mail s. a. läks Moskva Realistlikus Teatris suure menuga „Unistuse“ esietendus, mille autoriks on meiegi publikule ajakirjanduse kaudu tuttavaks saanud polaarlendur Mihhail Vodopjanov.

Täpselt samal päeval, 21. mail, lendur Mihhail Vodopjanov laskus oma lennukiga Põhjanabale, teostades sellega oma kauaaegse unistuse... Sai teoks lendur Vodopjanovi unistus — ta saavutas Põhjanaba. Täitus samaaegselt ka ta soov, mida ta avaldas ajakirjandusele mõni kuu enne lendu, et samal päeval, kui ta suudab teostada oma unistuse ja saavutada Põhjanaba, oleks ka ta näidendi esietendus Moskvast.

Näidendis „Unistus“ kirjeldatakse lendur Nimetu elu, kes unistab lennust Põhjanabale, kuid tema detaiselt väljatöötatud projekt leiab suure vastuseisu. Lõpuks, tänu sõpradele ja tulistele pooldajatele, ta saavutab sihi.

Teatril tuli selle erakordse teose lavastamisel ületada rida keerulisi puht-tehnilisi raskusi — hüpped langevarjuga, lennuki maandumine jne. Lähemad andmed näidendi kunstilise väärtuse kohta meil praegu puuduvad.

*

Mie lugejad on ajakirjandusest kahtlemata lugenud arreteerimistest kunstnike ja kirjanike hulgas Nõukogude Venes seoses trotskistide protsessi ja selle järellainetusega. Väga tähtsatelt positsioonidelt tagandatud ja vangistatud rida seniseid suurusi ja tooniandvaid juhte. Muude hulgas on arreteeritud ka auhinnatud näitekirjanik V. Kiršon ja tema viimane teos „Suur päev“ on Vahtangovi-nimelise teatri repertuaarist maha võetud.

Ka on Kiršon välja heidetud kommunistlikust parteist kui kontrevolutsioonine trotskistide rühma aktiivne juht kirjanduses ja kogu olemuselt antiparteiline isik.

Kes on kes?

Meie Soome-poolseid kaastöölisi

Ajaloolise ülevaate „Soome teater“ kirjutaja Erkki Kivijärvi (sünd. 1882) on üks soome vanimaid ja nimekaimaid teatrikritikuid, kes omal ajal on olnud ka tegelik teatrijuht. Viimasel ajal on E. Kivijärvi olnud pikemat aega soome suurima ajalehe „Helsingin Sanomat“ teatriarvustajaks. Jooksva arvustustöö kõrval on ta avaldanud rohkesti esseid ja artikleid soome teatrikunsti üksikute kandjate ja eriküsimuste kohta nii oma- kui ka välismaa ajalehtedes ja ajakirjades. Hooaja saatesõnad soome peateatri kavavihikuis on olnud sageli tema sülest.

Peale mitmete eriramatuna ilmanud matkakirjelduste kogude, romaanide ja muu on Kivijärvi kirjutanud ka mõningad näidendid. Prof. V. Tarkiaise „Soome kirjanduse ajaloo“ hinnangul on neist eriti tühelepanavavad komöödiad „Tema poeg“ (1923) ja „Eeva“ (1925), mis oma peene ja parajalt pakutud koomikaga on soome parimaid salongikomöödiad.

Mag. fil. Kaarlo Marjanen, Helsingi ülikooli kõnetehnika lektor, on soome deklamatsioonikunsti kultuurseim edustaja, aga ühtlasi ka kaalukaimaid ja julgelt süüa-sõnalisimaid kritikeid mitte ainult teatri, vaid ka kirjanduse, eriti liürika, alal. Kuna mag. Marjanen ei ole n. ö. kutseline arvustaja, kes on kohustatud avalduma alati ja kõige kohta, siis kirjutab ta vaid sellest, mis teda ühimalt huvitab, ja ütleb oma selgitused ja hinnangud seda otsekohesema ja innukama hooga. On soome suurima kultuurajakirja „Suomalainen Suomi“ tegev toimetaja. Kuulus Soome Kirjanduse Seltsi poolt korraldatud Aleksis Kivi nimelise näidendite võistluse hindamiskomisjoni, millise võistluse tulemusist annab käesolevas numbris ülevaate.

Mag. fil. Kaisu-Mirjami Rydberg, kes kirjutab meie numbris tööliste-teatrite liikumisest Soomes, kuulub nende soome sotsiaaldemokraatlike kultuurradikalistide hulka, kes hiljuti partei juhatuselt said pahempoolse kallaku pärast „tõsise hoiatuse“. Töötab alatiselt „Suomen Sosialidemokraatti“ toimetuses kirjanduse- ja kunstiarvustajana ning noorte osakonna toimetajana. Peale selle kuulus radikaalse „Kirjallisuuslehti“ toimetusse, kus on avaldanud m.-s. pikema essee Maksim Gor'ki kohta. On esinenud ka näitejuhina, lavastades Helsingi Töölisteatris Gor'ki meile tuntud „Tormi eel“, millisest näidendist oli väimustunud Moskva-matkal. Pr. Rydbergi vähene, kuid jõuliselt omapärane luuletoodang kannab varjunime Karin Alm.

Aikakauskirja „Teater”in Viron ja Suomen teatterien ystävyysnumeron sisällöstä

Kuten toimituksen tervehdyssanassa huomautetaan on tämän numeron tarkoituksena lähemmin tutustuttaa Viron teatteriväkeä ja -yleisöä Suomen teatterikulttuurin historiaan, sen nykyiseen asemaan ja muuttuihin tärkeimpiin päivänkysymyksiin sekä samalla tarjota Suomen teatteriharrastajille mahdollisuus tutustua Viron ammattiteatterien työhön v. v. 1936/37 näytäntökautena. Toimituksen tervehdyssanaa seuraa Helsingin Kansanteatterin johtajan Eino Salmelaisen tervehdys, joka toivoo saavansa pian nähdä samantapaisen suomalaisen yrityksen Viron teatterielämän tutustuttamiseksi Suomessa. Seuraa yhteisen kirjailijamme Aino Kallas'en tervehdyssanat.

Kirjoitusten sarjan avaa kirjailija ja taidearvostelija Erkki Kivijärvi pitemmällä historiallisella katsauksella suomalaisen teatterin kehitykseen. Lehtori Kaarlo Marjanen luo silmäyksen suomalaisen näytelmäkirjallisuuden olemukseen ja tulevaisuuden näköaloihin Aleksis Kiven nimisen suuren näytelmäkilpailun tulosten perustalla. Maisteri K.-M. Rydbergin kirjoitus tuo katsauksen Suomen työväen teatterien toimintaan ja niiden ideologiseen sekä taidepoliittiseen kantaan. Kirjoitussarja „Suomen teatteri nykyhetkenä” tuo haastatteluja Suomen Kansallisteatterin johtajan Eino Kaliman, Helsingin Kansanteatterin johtajan Eino Salmelaisen, Helsingin Ruotsalaisen teatterin johtajan Nicken Rönngrenin ja Tampereen Työväenteatterin johtajan Kosti Elon kanssa yllä mainittujen teatterien työtuloksista kuluneena näytäntökautena sekä niitten tulevaisuus suunnitelmista. Samaan sarjaan kuuluu myös haastattelu Tampereen teatterin uuden johtajan kirjailija Arvi Kivimaan kanssa teatteriarvostelusta Suomessa ja sen suhteesta teattereihin, katsaus Suomen Näyttelijäliiton toimintaan, samoin katsaus maaseututeatterien toimintaan, kirjoitukset Helsingin Ylioppilasteatterista ja Elannon teatterista. Suomalaisen kirjoittajien sarjan päättää lehtori Kaarlo Marjasen erittelevä

katsaus Helsingin suomalaisten teatterien toimintaan v. v. 1936/37 näytäntökautena.

Virolaisten kirjoittajien joukossa kirjoittaa suomalaisesta teatterista maestro Paul Pinna, joka kuvaa tutustumisiansa suomalaisen näyttelijöihin virolaisilla näyttämöillä, kun sitävastoin taidearvostelija Hanno Kompus, toimitaja Harald Vellner ja kirjailija Mart Raud huomauttavat kirjoituksissaan suomalaisen teatterin erikoisuuksista, traditioista ja tavoista sekä vetävät joitakuuta vertausviivoja Viron ja Suomen teatterien välille. Otsakkeella „Kuka kukin on?” toimitus omasta puolestaan tutustuttaa ja luonnehtii kirjailijoita, jotka tässä numerossa Suomen taholta tutustuttavat virolaisille suomalaista teatterielämää.

Viron teatterielämää koskevassa osassa on ensiksikin eri teatterien katsaukset työtuloksiansa v. v. 1936/37 näytäntökautena. Ne ovat, niin sanoaksemme teatterien „viralliset selonteot” toiminnastaan oman arviointinsa mukaan. Niitten ohella on julkaistu vastaukset kiertokyselyyn, jonka aikakauskirja „Teater” tavan mukaan joka kevät järjestää teatteriväen sekä-yleisön kesken, ja jonka tarkoituksena on kuvastaa niitten arviointia teatterien työstä.

Lopuksi on vielä tuotu suomalaisten näyttelijöitten tervehdyksiä ja onnitteluja virolaisille tovereilleen sekä Suomen Tanssitaiteilijaliiton kunniakirjelmä „Estonia” teatterin balettimestarille Rahel Olbreille „Estonia” teatterin balettiryhmän Suomen-vierailun johdosta.

Numero päättyy „Teater”in tavan mukaiseen katsaukseen „Kuultua-nähtyä-luettua”, jossa esitetään lyhyitä pikkutietoja ja päivän uutisia teatterielämästä ulkomailla.

Kuva aineiston joukossa on Kansallisen ja Kansanteatterin näyttelijöitten kuvia sekä kymmenkunta näyttämökuvaa viime aikojen huomattavimmista suomalaisista lavastuksista. Kansipiirustus on taiteilija Karl Taev'in käsialaa — osa Väinö Aaltosen Aleksis Kivi-patsaan luonnoksesta.

Aikakauskirja „Teater”in

kokovuosisikertä (9 numeroa) maksaa ainoastaan 40 Smk.

Toimetuselt

1.

„Teatri“ mainumber oli kavatsatud Eesti-Läti-Leedu teatrite ühisnumbrina seoses juunikuul algul Tallinnas toimuva Balti nädalaga, kuhu pidid sõitma esinema küllalistena Läti ja Leedu teatrid. Kuna teatrite esinemine langes välja Balti nädala kavast eesti teatritegelasist mitteolenevaid põhjusil, loobus toimetus erinumbri väljaandmisest.

Puhhtechniliste raskuste tõttu välismaiste kaastöölistega ja materjaliga numbriga koostamisel hilines „Teatri“ mainumber veidi, mida palume lahkesti vabandada.

2.

„Teatri“ käesoleva aasta märtsinumbris (nr. 3) Harald Pauksoni artiklis „Eesti algupärane näidend suuremais eesti teatris“ toodud ülevaates algupärandite lavastusist meie tegutsevaid suurimaid teatris — Estonia, Draamastuudio, Töölis-teater ja Vanemuine — on märgitud, et A. H. Tammsaare draamat „Juudit“, („Petuulia“) on lavastatud ainult Estonias. See lause sel kujul annab kahjuks võimalusi teha ekslikke järeldusi. Olgu seepärast täiendavalt märgitud, et „Juudit“ on enne Estoniat lavastanud end. Draamateater, kes aga juba 1924. aastal lõpetas oma töö ja kelle tegevuse ülevaade ei kuulunud eelmäinitud H. Pauksoni artikli vaatlusraami. Pike:n ülevaade end. Draamateatri tegevusest ilmus H. Anto poolt „Teatri“ käesoleva aasta numbrites 1, 2 ja 4, kus on märgitud ka „Juudit“ lavastus.

3.

„Teatri“ järgmine number ilmub septembris 1937/38. a. hooaja avanumbrina. Kaastöö selle numbriga jaoks tuleb saata toimetusele, Tallinn, postkast 357, hiljemalt 1. septembriks s. a.

4.

Katkestades suveks ajakirja väljaandmise soovime kogu teatrirahvale ja kõigile oma sõpradele — kaastöölistele ja lugejatele — kaunist suve, palju päikeseküllaseid päevi ja kosutavat puhkust!

SISU:

Saateks ● E. SALMELAINEN — Tervituseks ● A. KALLAS — Elav kontakt ● E. KIVIÄRVI — Soome teater ● K. MARJANEN — Soome näitekirjanduse suurvõistlus ● Soome Rahvateater ● Soome teatrikool ● Helsingi Rahvateater ● Roolsi teater Helsingis ● Soome provintsiteatris ja väikelavades ● Tampere ja muudest Soome töölisteatris ● Soome teatrikriitikast ● Soome Näitlejate Liit ● Soome Tantsukunstnike Liidu auaadress Estonia balletimeister Rahel Olbreile ● K. M. RYDBERG — Tööliskonna teatriharrastusist Soomes ● K. MARJANEN — Kriitilisi märkmeid 1936/37. a. hooaja kohta Helsingi Soome teatris ● P. PINNA — Soome näitlejad eesti laval ● H. Vellner — Äärmärkusi Soome teatrielust ● H. KOMPUS — Kolm kildu Helsingi teatrielust ● M. RAUD — Irdmärkmeid Soome teatrielust ● Eesti kutselised teatrid oma tööst 1936/37. a. hooajal ● Vastused „Teatri“ ankeedile ● Loetut — nähtut — kuuldu ● Kes on kes? ● Sisu kokkuvõte Soome keeles ● Toimetuselt ●

KAAS: Karl Taevälv — detail V. Aaltose Aleksis Kivi monumendikavandist TÖLKED: eesli keelest soome keele — Aino Kallas, soome keelest eesti keele — Mari Raud

Materjalide kasutamine allikat nimetamata on keeldud.

Lavakunsti ja kirjanduse ajakiri „TEATER“ — IV aastakäik
 TOIMETUS: O. Aloe, L. Kalmet, H. Kompus, V. Mettus, P. Põldroos, L. Soonberg
 VÄLJAANDJA: Eesti Näitlejate Liit ● VASTUTAV TOIMETAJA: Ed. Reining
 Ilmub üks kord kuus, välja arvatud juuni, juuli ja august

Toimetuse aadress: Tallinn, Vabadusväljak 7-3
 „EKA“ maja ● Telefon 479-40 ● Postkast 357
 Tegevtoimetaja kõnetunnid samas iga päev 10-1

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused (arve nr. 434) ja teatribürood ● Üksiknumber 35 senti, aastakäik kr. 2.—, välismaale kr. 3.—

HOSPIZ

Helsinki, Vuorikatu 17

Telefon 20581

Rahulik hotell

linna keskuses — eestlaste eelistatuid peatuskoht

OMA SÖÖGISAAL

Jootraha ja teenimistasu ei võeta

Uudenalkalsin ja mukavin kahvila Baltian maissa

Nyöppnat! Det modernaste och hemtrevlig. kafét i Balticum

Kohvik „KULTAS“ Café

*Laatu kondiitorituotteita. Oma leipomo.
Kylmiä sekä lämpimiä ruokia. Aamiaisia.*

*Kvalitets-konditorivaror ~ Varma
och kalla råttor ~ Frukostar*

HUOKEAT HINNAT.

MODERATA PRISER.

Omaperäinen, kansantaiteen aiheisiin perustava sisustus. Erikoisnutena Eestin historiaa kuvaavat taiteelliset puuveistokset seinäkaunistuksina.

Egenartad, efter estniska nationalmotiv konstruerad inredning. Sevärda, konstnärliga träsnitt ur estniska och svenska historien.

SEURAPIIRIEN KAHVILA. Soittoa 5.30—11.30.

Dagligen musik kl. 5.30—11.30.

Vabadusväljak 10, Tallinn. Tel. 478-78, 479-91, 484-30.

Kindlustusaktsiaselts

TURIS

TALLINNAS,

Pärnu mnt. 6

Tule-, elu-, murdvarguse- ja klaasikindlustus

• Eesti kapitaliga ja eestlaste juhtimisel töötav ettevõtte. • Tutvuge TURISE kindlustustingimustega. • Esindused igal pool üle riigi

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulustega „TEATRIT“.

Nauding
suitsetajaile

AHTO ♦ TURIST ♦ KULDMEDAL

Ehitusfirma

R. Treubeck ja V. Tretjakevitš

Tallinn
Kaupmehe 19
Telefon 460-44

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

K/S. „Põhja Kotkas“

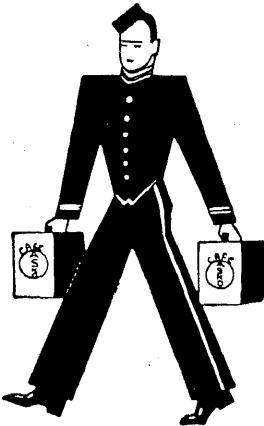
S. Karja t. 19

Tallinn

Telefon 446-81

Tule-, elu-, murdvarguse-, klaasi-
ja loomakindlustused

Café Asko

TELLIGE KOHVIK KOJU!

TALLINN, VIRU T. 13
Telef. 467-62, 461-64

„TEDRESAN“

KREEM

SEEP

TEDETÄHTEDE VASTU!

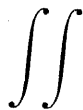
A-S. Prov. J. LILL

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

MALMI- JA VASEVALAMISVABRIK

K. GRAUDIN

TALLINNAS

VABRIK: Endla 75, kõnetraat 435-35

KONTOR: Sakala 39-3, kõnetr. 430-34

METSAÄRI

ELMAR TORV

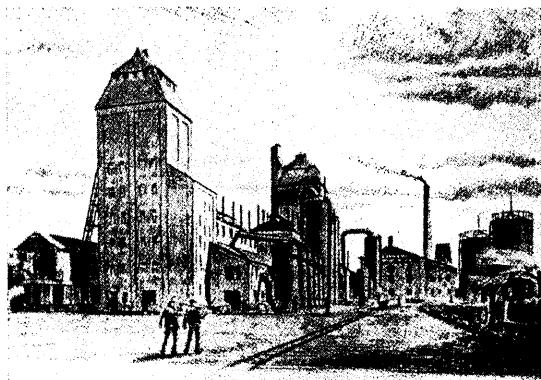
TALLINN, LAULUPEO 26
TELEF. 304-10

Küllastage õólokaal-restoraani

„DU NORD“

EVALD PALLI

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Õilvabrikud Kohtla-Järvel 1936

A/S. Esimene Eesti Põlevkivitööstus

end. Riigi Põlevkivitööstus

Juhatus ja müügibüroo
Tallinn, Valli 4—3

Telegr. aadr.: Peapõlevkivi.

Telefonid: juhatus 450-62
üldine 450-85
arveosak. 474-76

Põlevkivi; toorõli; kütteõli; bensiin; mootorpetrooleum; mootornafta; diiselnafata; rasked õlid; bituumen (Estobitumen); asfalt-emulsioon; maanteeõli; immutusaine „Fenolaat“; „Estokarbolineum“; immutusõlid; viljapuu-karbolineum; putukamürk „Puttox“; katuselakk (katuse-tõrv); rualakk (asfalt-lakk) ja asfalt-mastiks.

EESTI KINDLUSTUS-AKTSIASELTS

„HANSA“

asutat. 1920. a.

toimetab:

**tule-, murdvarguse-, klaasi-, transpordi-,
väärtsaadetiste- ja kaskokindlustusi**

Juhatus: Tallinnas, Pärnu mnt. 11. Kõnetr. 445-11

Tallinna peaagentuur: Krediit Pank,
Tallinnas, Suur Karja 20

Agendid teistes linnades

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

BALTI PÄÄSTESELTS

TALLINNAS, HOLLANDI 48.

TELEFON 310-10.

Merehätta sattunud laevade abistamine.
Tuukri järelevaatused. Pukseerimine.

Balti Päästeseltsi Eesti Rannasõiduliin

Tallinnas, Viktooria sild nr. 3. Telefon 306-85.

Ühenduse pidamine mannermaa ja saarte vahel
I kl. reisijate- ja kaubaveoaurikutega.

A-l. „EESTIMAA“, A-l. „DAGMAR“

A-l. „ENDLA“, A-l. „GRENNEN“

PESUSINE
SOKOL

Loige
parem

MÜÜGILIGALPOOL

The illustration shows a woman in a headscarf and apron washing laundry on a line. A white bird is perched on the line above her. A small box labeled 'SOKOL' is also on the line. The background is dark with white text.

A/s. „NORMA“

Stantsimis- ja litoograafiaidõustus
Tallinn, Narva mnt. 19, tel. 306-40

Igasugused plekitööd –
karbid ja nõud

kõige miimekesisemaiks
otstarbeiks, keemia- kon-
servi- j. n. e. vabrikutele
ning apteekidele.

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Laevaäri

E. BERGMANN & KO.

Tallinn, Vabaduseplats 7

Ostke

NOKIA

**kalosse
ja
botikuid**

- NOKIA** — jalgratta välis- ja sisekummisid
- NOKIA** — kummist säärsaapaid
- NOKIA** — kummist masinarihmu
- NOKIA** — voolikuid
- NOKIA** — perenaiste kummikindaid
- NOKIA** — happekindaid
- NOKIA** — kirurgilisi kummikindaid
- NOKIA** — arstlikke kummikindaid jne.

Kõikjal saadaval

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

EESTIMAA ÕLIKONSORTSIUM SILLAMÄE

TELEFON 465-07

KONTOR: TALLINN, V. KARJA 1

ESIMENE BENSIINITEHAS EESTIS

**B
A
L
T
O
L
I
N**

*

KODUMAA BENSIIN ♦ BALTOLIN
KÜTTEÕLI ♦ IMBUTUSÕLI
BITUUMEN ♦ MOOTORPETROL

*

ESTLÄNSKA OLJESKIFFERKONSORTIET

L-ü. G. SERGO & Ko.

REGULAARSED LAEVAUHENDUSED

Sadam Baikovi sild nr. 1

Tel. 314-40 ja 314-85

Tallinn

RIIDEVÄRVIMIS-
TOOSTUS

Glome

TALLINN,
PALDISKI MNT. 25
Telef. 452-61

Töötab üle — värvib, trükib, pleegitab, pressib, käärib ja apreteerib — igasugust riidet ja riidematerjale

TÖÖ KIIRE JA KORRALIK

HINNAD SOODSAD

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

VIRUMAA ELEKTRI A/s.

Tel. 453-29

Juhatus: Tallinn, Sakala 36

Eesti Nööbitööstus

„MERKUR“

Tallinn, Suur Tartu mnt. 69.

Telefon 306-74

Moodsaid käekotte ostate soodsa hinnaga

F-ma A. BRANDMANN

A. NURMSE

Tallinn, Harju t. 36

Telefon 444-03

„ALFA“

kvaliteef sukad

Hind Kr. 2.90

SUKATÖÖSTUS

„ILKA“

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

TALLINNA MAJAOMANIKKUDE PANK

Harju tän. nr. 45

Kodune keskjaam 478-30. Juhatuse telefon 443-67

Uues varakambris **teraslaekad**
(seifid) mitmesuguses suuruses
Välisraha, hoiumad ja laenud

Avatud äripäevadel kella 9—2, laupäeviti kella 1-ni

A-S. A. LE COQ'I

võimaldavad kõigile
isikupärase maitsevaliku

ÖLLED

Pilsen

Gladiator

Tõmmu Hiid

Karast. joogid

Jüri jook

Sooda

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

HOTELL ROOM

Restoraan Dancing
Express baar

●
Iga päev kabaree

Austavalt **Paul Lepper.**

VAÄRTMETALLASJADE
& MÄRKIDE TEHAS

PÄRNU MAANTEE 20 TELE-45279
FON 45279

TALLINN

Alati sobivad kingid

- Uudisesemed peen-
naha-töö alal
- Kohvrid
- Villane kaup

Soodsaimad hinnad

G. Lilienthal

Tallinn, Pärnu mnt. 26

KARL SILLAM'i

fotoärist

Viru 11

Tallinn

ostate

**fotoaparaate ja
-tarbeid**

odavate hindadega
Amatöörtööde vastuvõtt

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Kohvik

H. Feischner & Poeg

Tallinn, Harju 45

Telef. 445-00

K. LOIK

KAUBADNDUSKONTOR

TALLINN, S. KARJA 19

TELEF. 446-81, 469-11

ZENITH

RAADIO

WILLARD

AKKUMULAATORID

MEHAANILINE PUUTOOSTUS

ELMAR SULBI

TALLINN, ÕUNA 18. TEL. 475-28

AJAKOHASED

ÄRISISUSTUSED JA MOODSAD MÖÖBLID

EELARVED JA PROJEKTID TASUTA

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

UNITED BALTIC CORPORATION, LTD.

158, Fenchurch Street, London, E. C.

Owners of

ANGLO-BALTIC LINE

maintaining a regular Mail, Passenger & Cargo Service
between

LONDON

and

DANZIG, GDYNIA, KLAIPEDA, RIGA and TALLINN.

All steamers fitted with refrigerating Machinery of
Lloyd's highest class.

TALLINN TO HULL AND LONDON

every WEDNESDAY.

Through-cargo with prompt transhipment in HULL or LONDON to:
NEWCASTLE-ON-TYNE, LEITH and GLASGOW

and to the main Provincial towns, also to:

ANTWERP, BRUSSELS, DUNKIRK

and to

SPANISH AND NORTH AFRICAN PORTS, U.S.A., GULF
PORTS, PACIFIC COAST, SIAM, INDIA, AUSTRALIA,
NEW ZEALAND, SOUTH AFRICA, PALESTINE, etc.

For particulars regarding freight-rates etc. apply to:

UNITED BALTIC CORPORATION
(ESTONIAN AGENCY — R. KINGHORN)

TALLINN, Pärnu mnt., 10.

Tel. 444-34.

„PÄEVALEHT“

minevikus, olevi-
kus, tulevikus...

„PÄEVALEHT“ oli see ajaleht, kes 1905. aastal Eesti rahva rasketel kannatusaegadel julgustas Eesti rahva eneseteadvust ja virgutas eestlasi võitlusele parema tuleviku eest. See üle 10 aasta kestnud võitlus krooniti Eesti riikliku iseseisvusega.

„PÄEVALEHT“ on praegu Eesti suurim ja mõjuvõimsaim ajaleht, kelle taaga seisavad erksamad inimesed kõigis ringkondadest. „Päevalehe“ suur objektiivsus, suurte elutõdede õigesti mõistmine ja eesluse idealidest kinnipidamine teevad ta kõigi poolt kõrgesti hinnatavaks.

„PÄEVALEHT“ jääb ka tulevikus Eesti rahvale õiget suunda näitavaks tuleorniks. Tema minevik, olevik ja ülesseatud idealid kindlustavad seda.

Lugege kõik „Päevalehte“!

Tellige kõik „Päevalehte“!

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisuse trükikoda Pikk 2. 1937.